

T.C
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE GÜVENLİK ANABİLİM DALI

II. KARABAĞ SAVAŞINDA ERMENİ BASINININ
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Gülsüm Gizem ÖZYOL AŞÇI

Çorum- 2025

**II. KARABAĞ SAVAŞINDA ERMENİ BASINININ
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ**

Gülsüm Gizem ÖZYOL AŞCI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Ve Güvenlik Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Sami KIRAZ

Çorum 2025

Gülsüm Gizem ÖZYOL AŞÇI tarafından hazırlanan “II. Karabağ Savaşında Ermeni Basınının Karşılaştırmalı Analizi ” adlı tez çalışması 28/01/2025 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Gaffar MEHDIYEV

.....

Başkan

Doç. Dr. Sami KİRAZ

.....

Danışman

Doç. Dr. Mustafa Onur TETİK

.....

Üye

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve ..... sayılı kararı ile .....’ın ..... Anabilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

Prof. Dr. Osman ÇUBUK

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Gülsüm Gizem ÖZYOL AŞÇI

II. KARABAĞ SAVAŞINDA ERMENİ BASINININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Gülsüm Gizem ÖZYOL AŞÇI

ORCID: 0000-0001-6075-219

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Ocak 2025

ÖZET

Bu tez, Ermeni basınının II. Karabağ Savaşı'ndaki tutumunu karşılaştırmalı bir perspektifle ele alarak, hükümet yanlısı ve muhalif basının savaş süresince sergilediği farklı yaklaşımları incelemektedir. Çalışma, Karabağ sorununun tarihsel arka planına ışık tutarak I. Karabağ Savaşı'nın nedenleri, sonuçları ve savaş sonrası oluşan statükoyu ele alarak başlamaktadır. I. Karabağ Savaşı, Ermenistan ile Azerbaycan arasında uzun yıllar süren bir çatışmaya ve uluslararası dengeleri sarsan sonuçlara yol açmıştır. Bu savaşın ardından bölgede yıllarca süren barış çabalarına rağmen, çözüm bulunamamış ve 2020 yılında II. Karabağ Savaşı patlak vermiştir. II. Karabağ Savaşı, 44 gün süren yoğun çatışmaların ardından Azerbaycan'ın zaferiyle sonuçlanmış, bu durum hem bölgesel dengeleri değiştirmiş hem de Ermeni toplumunda derin bir travma yaratmıştır. Bu bağlamda, çalışma, II. Karabağ Savaşı'nın tarihsel sürecini ve bu sürecin Ermenistan'daki siyasi ve toplumsal etkilerini ayrıntılı şekilde incelemektedir. Savaş süresince ve sonrasında Ermeni hükümetine yakın basın organları ile muhalif basın arasında oluşan keskin farklar, medya aracılığıyla topluma sunulan söylemlerde açıkça görülmüştür. Tezin ana eksenini, Ermeni basınının savaş sürecinde ve sonrasında geliştirdiği söylemleri, tarafsız bir bakış açısıyla karşılaştırmaktır. Hükümet yanlısı basın, genellikle savaşın ulusal çıkarlar doğrultusunda yürütüldüğünü savunurken, muhalif basın savaşın yanlış stratejiler ve diplomatik başarısızlıklar sonucu kaybedildiğini iddia etmektedir. Bu farklı yaklaşımlar, basının Ermenistan'daki siyasi bölünmüşlük ve toplum üzerindeki etkisini açıkça gözler önüne sermektedir. Sonuç olarak bu çalışma, medya ve siyaset arasındaki ilişkinin Ermenistan'da ne derece güçlü olduğunu ortaya koymakta ve Ermeni toplumunun II. Karabağ Savaşı'na dair algılarını şekillendiren medya söylemlerinin derin bir analizini

sunmaktadır. Hükümet yanlısı ve muhalif basının birbirinden farklı görüşleri, toplumun savaşa ve gelecekteki Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerine dair bakış açısını da doğrudan etkilemiştir.

Anahtar Kavramlar: Ermeni Basını, Karabağ Savaşı, 44 Gün Savaşı

Bilim Kodu: 114115

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE ARMENIAN PRESS IN THE 2ND KARABAKH WAR

Gülsüm Gizem ÖZYOL AŞCI

ORCID: 0000-0001-6075-219

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

January 2025

ABSTRACT

This thesis examines the stance of the Armenian press during the Second Nagorno-Karabakh War from a comparative perspective, analyzing the differing approaches taken by pro-government and opposition media throughout the conflict. The study begins by shedding light on the historical background of the Karabakh issue, addressing the causes, outcomes, and the post-war status quo of the First Nagorno-Karabakh War. The First Nagorno-Karabakh War led to a prolonged conflict between Armenia and Azerbaijan, with consequences that shook international dynamics. Despite years of peace efforts in the region following this war, no resolution was found, and in 2020, the Second Nagorno-Karabakh War broke out. The Second Nagorno-Karabakh War, which lasted for 44 days of intense fighting, ended in Azerbaijan's victory. This result not only shifted regional balances but also caused deep trauma within Armenian society. In this context, the study provides a detailed examination of the historical process of the Second Nagorno-Karabakh War and its political and social impacts in Armenia. The stark differences between the media outlets close to the Armenian government and the opposition press became evident in the narratives presented to the public through the media during and after the war. The core focus of the thesis is to compare, from an objective viewpoint, the narratives developed by the Armenian press during and after the war. The pro-government media generally argued that the war was conducted in line with national interests, while the opposition press claimed that the war was lost due to flawed strategies and diplomatic failures. These differing approaches clearly highlight the impact of the media on Armenia's political divisions and its influence on society. In conclusion, this study reveals the strong relationship between media and politics in Armenia and provides an in-depth analysis

of the media narratives that shaped the Armenian public's perception of the Second Nagorno-Karabakh War. The contrasting views of the pro-government and opposition press directly influenced society's perspective on the war and future Armenia-Azerbaijan relations.

Key Concepts: Armenian Press, Karabakh War, 44 Day War

Science Code: 114115

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında tarihi geçmişi ve son güncel hali ile Karabağ Meselesi işlenmiş, I. Ve II. Karabağ savaşlarına aynı zamanda II. Karabağ savaşında Ermeni basınının söylemlerine yer verilmiştir. Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan, tavsiyeleri ve teşviki ile yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Sami Kiraz'a teşekkürlerimi sunmak isterim. Yüksek Lisans eğitim sürecimde desteklerini, bilgilerini esirgmeden çalışmamın gerçekleşmesine yön vermemde yardımcı olan hocalarım Doç. Dr. Emre Çıtak ve Doç. Dr. Mustafa Onur Tetik'e teşekkürlerimi borç bilirim. Lisans eğitimimi tamamlamış olduğum Erciyes Üniversitesi Ermeni Dili ve Edebiyatı Bölümü bölüm hocalarımdan Prof. Dr. Gaffar Çakmaklı Mehdiyev'e uzun yıllar desteğini esirgemeği için, hayatıma yön verir öğretiler kattığı için ve yine yüksek lisans tez sürecimde tüm inceliği ile destek olduğu için teşekkürlerimi iletmek isterim. Çalışmakta olduğum T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Kamu Diplomasisi Dairesi Daire Başkanı Doç. Dr. Oğuz Güner'e de eğitim sürecimde göstermiş olduğu başta anlayış olmak üzere emekleri için teşekkür etmek isterim.

Son olarak tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Gülsüm Gizem ÖZYOL AŞCI

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
HARİTALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN'IN TARİHİ İLİŞKİLERİNDE KARABAĞ

1.1. Birinci Karabağ Savaşı.....	11
1.2. Birinci Karabağ Savaşı Sonrası ve Sonuçları	16

2. BÖLÜM

İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI

2.1. İkinci Karabağ Savaşı'na Giden Süreçte Azerbaycan	23
2.2. İkinci Karabağ Savaşı'na Giden Süreçte Ermenistan.....	25
2.3. İkinci Karabağ Savaşı.....	27

3. BÖLÜM

İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI VE SONRASINDA ERMENİ BASINI

3.1. Metodoloji.....	35
3.1.1. Veri toplama süreci ve kapsamı	35
3.1.2. Kaynakların tasnifi: hükümet yanlısı ve muhalif medya.....	36
3.1.3. Dil ve çeviri bilgisi	40
3.1.4. Verilerin analiz yöntemi ve dönemsel sınıflandırma.....	40
3.1.5. Veri toplama süreci ve karşılaştırma kriterleri	41
3.2. Basın Taramasında Karşılaştırmalı Analiz	41
3.2.1 Temel konuların ele alınışı	42

SONUÇ	48
KAYNAKÇA	55
EKLER	63
EK - 1 Muhalif basın taraması	63
EK - 2 Hükümet yanlısı basın taraması	90

HARİTALAR DİZİNİ

Harita	Sayfa
Harita: 2.1. Anlaşma sonrası Karabağ haritası.....	30
Harita: 2.2. Zengezur Koridoru.....	46

GİRİŞ

Karabağ bölgesi, uzun yıllardır Kafkasya'nın jeopolitik dengeleri içinde kilit bir rol oynayan stratejik bir alan olarak öne çıkmıştır. Tarih boyunca Azerbaycan ve Ermenistan arasında süregelen anlaşmazlıkların merkezinde yer alan bu bölge hem etnik hem de kültürel farklılıkların yarattığı gerilimlerin sembolü olmuştur. Karabağ, iki halk için de derin tarihsel ve manevi anlamlar taşıyan bir toprak parçasıdır; bu yüzden savaşlar, sadece askeri değil, aynı zamanda kimlik ve tarih savaşları olarak da şekillenmiştir. Tarihi şartlarda Azerbaycan sınırları içerisinde yer almasına rağmen 19. Yüzyıl itibarıyla Rusya Türkmençay anlaşması ile beraber İran ve Anadolu'dan getirmiş olduğu Ermeni halkını Karabağ'a yerleştirerek burada bir Ermeni nüfusu yaratmaya başlamıştır. Bölgede dengelerin değişmeye başlamasıyla Ermeni halkı bölgede hak iddia etmeye ve üstünlük kurmaya çalışarak saldırgan tutumlar sergilemeye başlamıştır. Rusların desteğini alan Ermeni halkı için Karabağ, "Büyük Ermenistan" hayalleri için de bir umut olmuştur (Aras, Dedeyev, Yılmaz, İbayev, 2008, s.11).

Karabağ'ın belirgin bir sorun haline gelme süreci SSCB'nin dağılması ile hızla artmıştır. 1988 yılında ise bölgeye yerleştirilen Ermenilerin Ermenistan'a bağlanması için bir referandum düzenlenmiş ve bu durum bölgede hâlihazırda süren çatışmaların şiddetini de artırmıştır. 1991 yılına gelindiğinde bağımsızlık süreci ve sonraki yıllarda Rus askerinin bölgeden ayrılması ile iki ülke tam anlamıyla savaş halini almıştır (Söker, 2017, s.557). 1994 yılında Bişkek Protokolü ve çeşitli diplomatik görüşmeler olmuş ve uzun yıllarca bir çözüme varılmaya çalışılmıştır. BM başta olmak üzere yine çözüm sağlamak adına birçok uluslararası örgüt girişimlerde bulunmuş fakat Azerbaycan'a ait olan topraklar bir türlü kendi yerini bulamamıştır. Bu süreçlerden Ateşkes dönemi olarak da bahsedilmektedir. Aradan ne kadar zaman geçerse geçsin Ermenistan saldırganlığından taviz vermemiş üstelik batılı devletlerden de almış olduğu destek ile daha da şiddetini artırmıştır. Azerbaycan bu süreçte topraklarından edilmiş, kayıplar vermiş halkı ile büyük bir diplomatik sabır göstermiş, Ermenistan ile bir çözüm sağlayabilmek adına her seferinde adım atmıştır. Azerbaycan tarafının göstermiş olduğu sabır karşısında AGİT dâhil esnek davranması ile Ermenistan'ın önüne geçememiştir. Bu da artık Azerbaycan için yıllar içerisinde daha fazla kayba neden olan, sürekli çatışmaların sürdüğü, anlaşmaların sağlamayıp, ateşkeslerin yarım kaldığı bir süreç haline gelmiş (Ataman & Pirinççi, 2021, s.11-12).

5 Mayıs 1994 tarihinde gerçekleştirilen Bişkek Protokolü olarak kabul edilen anlaşma, yıllar içerisinde kimi dönemlerde ihlal edilmesine binaen 27 Eylül 2020 II. Karabağ Savaşı ile resmen rafa kaldırılmıştır. 44 gün süren bu savaş ile Azerbaycan ordusu saha da tüm mücadelesini vererek Karabağ ve çevresini işgal altından kurtarmıştır. Bununla birlikte Karabağ'ın yanı sıra Kubadlı, Zengilan, Cebrail, Füzuli, Laçın, Hocalı, Terter, Hocavend ve buralara bağlı birçok köy kazanılan yerler arasında yer almıştır (Güler, 2020, s.1). Azerbaycan, uzun yıllar boyunca Ermenistan ve yanında olan Batılı güçler ile mücadele etmek zorunda kalmış, gerekli çözüm

arayışlarında bulunarak diplomatik düzeyde pek çok kez sulhu sağlamak adına müzakerelerde bulunmuştur. Fakat 2020 yılında Ermenistan'ın git gide zorlayıcı tutumu nedeni ile Azerbaycan bu çözümü sahada sağlamak zorunda kalmıştır. Ulusal ve uluslararası alanda gerek kamuoyunun yönetiminde gerekse askeri başarı noktasında ve savaş esnasında oluşan olağanüstü durumları dahi Azerbaycan başarılı bir kriz yönetimi sürdürerek geçirmiştir (Ataman & Pirinççi, 2021, s.12). Azerbaycan'ın savaş da dahi olsa tüm titizliğine rağmen Ermenistan'ın bir kez daha uluslararası savaş hukukunun dışına çıkarak dünya kamuoyunun gözleri önünde sivilleri hedef almış ve katletmiştir. Ermenistan'ın savaş sırasında gözettiği hedefler yalnızca siviller olmamış bunun yanı sıra Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'nın da güvenliğini tehlikeye atmış, tehlikeye atmasının yanı sıra Türkiye'yi hedef alan ve gerçekte örtüşmeyen sözel bildirimleri ile de olumsuz tavrını sürdürmüştür. Buna binaen Ermenistan'ın salt ordusu ile değil aynı zamanda sergilediği bu provakatif tavırla da savaşın önünü açtığı söylenebilir. Geçmiş yıllarda AGİT dâhil olmak üzere diğer uluslararası örgütlerin bir türlü çözüme kavuşturamadığı Karabağ meselesi için Azerbaycan otuz yıl daha beklemek istemeyerek hakkı olan işgal altına alınmış topraklarını Ermenistan işgalinden 44 gün sonucunda kurtarmıştır (Tok, 2020, TASAV).

10 Kasım 2020 tarihinde Rusya'nın da öncülüğü ile "Üçlü Bildiri" sunulmuş ve bu durum hem savaşın bittiğinin hem de Ermenistan'ın artık işgal altında tuttuğu Azerbaycan topraklarından çekileceğinin ilanı olmuştur. Ermenistan'ın işgal edip kendi halklarını yerleştirdiği bölgelerden çıkan Ermeni halkı mevcut konumlarını terk ederken kayda değer tahribatlara da sebep olmuştur. İşgal altındaki bölgelerin arındırılmasının ardından, Türkiye ve Rusya'nın da yer aldığı Ortak Gözlem Merkezi'nin kurulması ile birlikte sonraki barış süreci çerçevesinde bu durum dikkate haiz bir biçimde ele alınmaya başlanmıştır (Asker, Özpınar, 2021, s. 102 - 103). Çünkü bu durum Türkiye - Azerbaycan - Rusya arası ilişkileri kuvvetlendirme ve iş birliklerini geliştirmekte de önemli bir yere sahiptir. Azerbaycan'ın savaştaki muvaffakiyet yarattığı coşku tüm ülke çapında karşılanılmışsa da bu durum Ermenistan'da iç dengelerin karışmasına yol açmıştır. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın yenilgiyi kabul etmesi halkın tepkisini çekmiş ve savaşın ardından 2024 yılında Paşinyan parlamentodaki konuşmasında "Karabağ meselesinin Ermenistan için boynundaki bir ipti" ifadesini kullanmıştır. Bu konuşmasına dair ise tekrar bir açıklamada bulunarak Karabağ meselesi hakkında dış güçler tarafından da boyunlarına bir ip geçirildiğinden ve bu konuya dair güvenlik ve destek sözü veren ülkelerin sözlerini tutmadıklarından bahsetmiştir (QHA, NEWSAM, 2024). Yaşanan gelişmeler doğrultusunda söylenebilir ki, savaşın ardından Ermenistan'daki gerçeklik mefhumuna dair farkındalık algısı değişim göstermiştir.

Bu tez, "İkinci Karabağ Savaşında Ermeni Basınının Karşılaştırmalı Analizi" başlığı altında, savaş süreci ve sonrasında Ermeni basının hükümet yanlısı ve muhalif tutumlarını karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Çalışma, Azerbaycan ve Ermenistan'ın tarihi ilişkilerini, Karabağ'ın bir sorun haline gelme sürecini ve İkinci Karabağ Savaşı'nın çıkış nedenleri ile birlikte etkilerini kapsayacak şekilde çok boyutlu bir inceleme sunmaktadır.

Medya, modern toplumlarda siyasi ve toplumsal algıyı şekillendirme gücüyle öne çıkmaktadır. Ermeni basınının savaş sürecinde izlediği farklı söylemler, toplumun savaşı algılama şeklini doğrudan etkilemiş ve siyasi aktörler arasındaki kutuplaşmayı derinleştirmiştir. Bu nedenle, hükümet yanlısı ve muhalif basın organlarının savaşa dair çok farklı perspektiflerini incelemek, hem medya-politika ilişkisini anlamak hem de Ermenistan'ın siyasi ve toplumsal dinamiklerine dair önemli bir analiz sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Ermeni basınının savaş sürecindeki tutumlarını inceleyerek, medya söylemlerinin toplum ve siyaset üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Ayrıca, basının savaş sonrası Ermenistan'da toplumsal ve siyasal kutuplaşmayı nasıl derinleştirdiğini anlamak hedeflenmektedir. Bu analiz, medya-politika ilişkisini derinlemesine incelemek ve savaş sonrası barış sürecine katkı sunacak öneriler geliştirmek açısından önemlidir.

Çalışma içerisinden;

- Ermeni basınının hükümet yanlısı ve muhalif organları savaşı nasıl farklı söylemlerle ele almıştır?
- Bu farklı söylemler Ermenistan toplumunun savaşı algılamasını nasıl şekillendirmiştir?
- Medya-politika ilişkisi, Ermenistan'ın siyasi ve toplumsal kutuplaşmasında nasıl bir rol oynamıştır? Sorularının cevapları çıkarılabilir.

Tez, nitel bir analiz metodolojisi ile şekillenmiştir. Ermeni dilindeki basın kaynaklarının incelemesi yapılmış ve bu kaynaklar hükümet yanlısı ile muhalif olarak kategorize edilmiştir. İncelenen haberler, savaşın öncesi, sırası ve sonrası dönemleri kapsayacak şekilde kronolojik bir çerçevede ele alınmıştır. Haber içerikleri, kullanılan dil, vurgu ve perspektif açısından karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu analizde, her iki basın grubunun savaşı ele alış biçimindeki temel farklar ortaya konulmuştur.

Karabağ meselesi üzerine yapılan çalışmalar, genellikle uluslararası hukuk, tarih ve çatışma çözümü odaklıdır. Ancak, medya analizi açısından yapılan araştırmalar sınırlıdır. Bu tez, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlayarak, Ermeni basını üzerinden bir medya-siyaset-toplum ilişkisi ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, mevcut kaynaklar ve yayınlar detaylı bir şekilde incelenmiş, özellikle Ermeni ve Türk kaynakları bir arada değerlendirilmiştir.

Yazılan bu tez çalışması II. Karabağ Savaşında Ermeni Basınının Karşılaştırmalı Analizi başlığı altında üç ayrı bölümden ve son olarak basın taraması kısmı olan ek bölümünden oluşmaktadır. Azerbaycan ve Ermenistan'ın geçmiş tarihteki ilişkilerinin, Karabağ'ın bir mesele haline gelip ilk savaş olan I. Karabağ savaşının çıkışı ve sonuçlarının yer aldığı kısım birinci bölüm olmuştur. Karabağ meselesinin biraz daha derinlemesine aktarıldığı ve yeniden bir savaş halini aldığı bölüme ikinci bölümde yer verilmiştir. Ayrıca ikinci bölümde Azerbaycan ve Ermenistan'ın II. Karabağ Savaşına gittikleri hazırlık süreci iki ülke içinde ayrı ayrı incelenmiştir. Burada da pek tabii zaferle biten II. Karabağ savaşının sonuçlarına değinilmiştir. Üçüncü bölüme gelindiğinde ise alışılmışın dışına çıkarak bilinen haber sitelerinin yerine

Ermeni basınına yer verilmiştir. Bölüm içerisinde Ermeni dilinden Türkçeye çevirisinin yapılmış olduğu basın taramasının hazırlık sürecinden bahsedilirken ayrıca hükümet yanlısı ve muhalif basının karşılaştırmalı analizi de yapılmıştır. Son ek olarak ise II. Karabağ savaşı başlamadan 2020 yılı itibarıyla yayınlanan hükümet yanlısı ve muhalif sitelerin haberleri alınarak olduğu gibi şeffafça verilmiştir. Alt başlıklar olarak da haberler ve haber siteleri muhalif - hükümet yanlısı olarak ayrılmıştır.

1. BÖLÜM

AZERBAJCAN VE ERMENİSTAN'IN TARİHİ İLİŞKİLERİNDE KARABAĞ

Karabağ bölgesi, tarihin eski dönemlerinden itibaren göç konusunda en çok verimliliğin sağlandığı ve Saka Türklerinin buraya yerleşen ilk kavim olduğu iddia edilen bir bölge olarak bilinmektedir (Özyılmaz, 2013, s.195; Yazıcı, 2011, s.50-51; Öztürk, 2007, s.7-11). Ermeni kaynaklarında Karabağ "Arsak" olarak, bölge ise Alban ülkesin 'de bir eyalet olarak bahsedilmiştir. Burada Sakların, Gargarların, Utilerin, Hunların, Hazarların ve Basillerin yaşadığı da yine kaynaklarda bahsedilmiştir (Özyılmaz, 2013, s.195; Attar, 2003, s.4).

Bölgenin verimliliği ve otlak alan zenginliğinden de kaynaklanarak 11. Yüzyılda Oğuzlar bölgeye yerleşmiştir. Oğuzlar bölgede olan varlıklarını artırmış Bizans'ın önüne geçmiş ve Karabağ Azerbaycan ile beraber bir süre sonra Selçukluların hâkimiyeti altına geçmiştir. Bu dönemde Sultan Alparslan bölgeyi kışlık olarak kullanmıştır (Özyılmaz, 2013, s.195; İşyar, 2004, s. 120-121).

Karabağ bölgesi Selçuklulardan sonra Azerbaycan Atabeylerinin hâkimiyetinde olmuş sonrasında ise İlhanlı Devleti'nin en önemli karargâh merkezi burada kurulmuştur. Azerbaycan ve Karabağ'ın birçok Türk Devletinin hâkimiyetlerini gördüğü bu dönemlerde öne çıkmıştır (Özyılmaz, 2013, s.195; Taşkiran, 1995, s.57).

Karabağ bölgesi, 13. yüzyılın ilk yarısından sonra 14. yüzyıla kadar İlhanlılar, 15. yüzyılda ise Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletleri içerisinde yer almıştır (Komisyon 1989, Aras, Dedeyev, Yılmaz, İbayev 2008, s.18). 1501'de ise Safevi Devleti Azerbaycan'da kurulmuş ve Karabağ'ı kendi hâkimiyetine alarak merkez olan Gence'yi Beylerbeyliği yapmıştır (Efendiyev 1999, Aras, Dedeyev, Yılmaz, İbayev 2008, s.18).

Uğruna savaşlar yaşanan ve bu savaşların geçmişi neredeyse 16. yüzyıla dayanan Karabağ, Azerbaycan'ın Kuzey'inde ve tam merkezinde yer alan bir bölgedir. Sovyetler döneminde Ermenistan'a verilen aslında yine Azerbaycan'a ait olan Zengezur koridoru Nahçıvan'dan Karabağ'ı ayırmaktadır. Dönemlerin geçmesi ile birçok devlete dâhil olmuş zaman zaman eyalet zaman zaman hanlık, genel valilik, beylerbeylik gibi statülerle değişiklikler yaşamıştır. Fakat yüz ölçümü ve statüleri değişse de Azerbaycan'a olan toprak bağlılığını korumuştur (Ataman & Pirinççi 2021, s.40).

16. ve 18. yüzyıllar arasında hâkimiyeti zaman zaman Osmanlıya geçse de Nadir Şah döneminde Karabağ, İran hâkimiyetine geçmiştir. Nadir Şah döneminde Karabağ'a asimile edilen Ermeniler yerleştirilmiştir. 1747 yılında Nadir Şah'ın ölümü ile bölgede otorite zayıflığı yaşanmıştır. Bölge, yaşanan bu zayıflığın ardından hanlıklara ayrılmış en etkili hanlık ise Saraçlı boyları hanlığı olan Karabağ Hanlığı olmuştur (Attar 2003, Özyılmaz 2013, s.196).

Çarlık Rusya İran ve Türkiye sınırında bir Hristiyan duvarı oluşturabilmek ve sıcak denizlere kolaylıkla ulaşmak adına Ermeni halkını Kafkasya bölgesi için öne sürmüştür (Paşa, 2021, s.197; Paşayeva, 2004, s.160). Güney Kafkasya jeopolitik değerleri, Doğal kaynakları ve stratejik konumu açısından önemli bir bölgedir. Asya ve Avrupa'nın birleşim noktası olurken İslam ve Hristiyan medeni değerlerine de ev sahipliği yapmıştır. Farklı kültürleri bir arada taşırken askeri, ideolojik değerlerinden dolayı da uluslararası alanın da odak noktası olmuştur. Güney Kafkasya bölgesi konum itibarıyla Karadeniz, Hazar, Ortadoğu ve buradan da Çin'e uzanabilen bir koridor olması ile de öneme haiz bir nokta özelliğini taşımaktadır. Rusya'nın bölgede bir yayılma politikası izlemesinin önde gelen nedenleri arasında bunlar gösterilebilmektedir (Kazımlı, 2018, s.101-102).

Rusların Azerbaycan ve Karabağ'ı Hristiyanlaştırma çabaları bu yıllarda gelirken 14 Mayıs 1805 tarihinde Küreçay Antlaşması ile beraber Karabağ Hanlığı Rus egemenliğine geçmiştir. Çarın üstünlüğünün sağlanabilmesi için de bölgeye Ermeniler yerleştirilerek Hristiyanlığı yayarak güçlü kalabilme politikası gözetilmiştir (Aslan, 1990, s.67; Kuduban, Kaya, 2017, s.118). Kafkaslarda toprak paylaşımı nedeni ile çatışma halinde olan İran ve Rusya 1826 yılında büyük bir savaşa girmiştir. Savaş sonunda 13 Şubat 1828 tarihinde Türkmençay Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma'nın 14. Maddesine göre " taraflar bir devletten diğerine geçmiş ve bundan sonra geçecek olan her iki tarafın tebaasının hükümetin izin verdiği her yere yerleşebileceğine karar vermiştir" (Ataman & Piriççi 2021,s.45). 21 Mart 1828 tarihinde ise Erivan ve Nahcivan'da bir Ermeni eyaletinin kurulması için Çar I. Nikolay tarafından emir verilmiştir. Çarlık Rusya'nın İran elçisi Griboyadev de bu emire karşılık iskânları yazmış olduğu raporunda "1829-1830 tarihleri arasında Erivan bölgesine İran'dan 40 bin, Türkiye'den 84 bin 600 Ermeni getirilerek yerleştirildi" şeklinde ifade etmiştir (Mızrak, 2019, Özpınar, 2022, s.18). Bölgeye Ermeniler getirilip yerleştirilirken Türkler ise zorunlu olarak göç ettirilmiştir. Türkmençay anlaşmasından sonra bölgeye yerleştirilen Ermeniler ile beraber Azerbaycan Türklerinin nüfusu düşerken Ermenilerin nüfusunda ise artış yaşanmıştır (Özpınar, 2022, s.18). Çarlık Rusyası'nın uyguladığı bu yöntem bölgede düzenin değişmesine neden olmuş ve Türk halkı istenilen biçimde azınlık haline getirilmiştir. Bu durum, Ermenilerin örgütlenmesine ve isyanlar çıkartarak kanlı eylemler gerçekleştirmelerine neden olmuştur. Rusya'nın buradaki amaçlarının en önemlisi bu göç politikası ile bölgede uzun süre hâkimiyet elde etmek ve bunun için attığı ilk adımsa zümrelerdeki Müslüman halk sayısını azaltıp gayr-i Müslimlerin sayısını çoğaltarak yönetimde baskınlığı sağlamak olmuştur.

Bu tarihler itibarıyla Ermeni grupları oluşturulmaya başlanmış ve hem Azerbaycan hem de Osmanlı için savaşlar süre gelmiştir. Kurulan bu gruplar arasında en bilinenleri Hınçak ve Taşnak grupları olmuştur. Hınçak örgütü İsviçre'de kurulmuş ve amacı Rusya, Osmanlı, İran topraklarında yaşayan Ermenilerden bir bütün oluşturarak "Büyük Ermenistan"ı kurmaktır. Merkezlerini Londra'ya taşımaları ile İngilizlerin boyunduruğu altına girmişlerdir. Taşnaklar ise Tiflis'te kurulmuş ve aktif olan Ermeni derneklerinin birleşimi ile Türkiye'ye karşı isyan çıkarmayı amaç edinmişlerdir. 1890-1892 yılları arasında sadece 65.000 sivil, Hınçak örgütü

tarafından katledilmiştir. Takiben ise 1894 yılında Sasun isyanları gerçekleşmiş ve 10 yılı aşkın süre boyunca bu kanlı olaylar devam etmiştir (Kuliyev 1994, Aras, Dedeyev, Yılmaz, İbayev 2008, s.25).

Elbette tüm bu yaşananlar, Azerbaycan halkının yerlerinden edilmesi, çatışmalar ve kanlı eylemlerle kalmayarak halkın ticari hayatına da zarar vermiştir. Öyle ki ticari hayat bölgeye yerleştirilen Ermenilerin ve Rusların eline geçerken petrol işletimine de el konulmuştur. Kazanç sağlayabilecekleri gelirleri de ellerinden almalarının yanı sıra Ruslar azınlık haline gelen halkı vergi ödemeleri konusunda zorunlu kılmıştır. Bu dönemde Azerbaycan halkı maddi ve manevi olarak baskılar görmüştür. Bu baskılar neticesinde 1890'da Azerbaycanlı bir köylü Rus hükümetine karşı direnişe başlamış ve bu direniş tüm halka yayılmıştır. Fakat direnişin İran'a da sıçraması ile Rus ve İran hükümetleri durumun önüne geçmeye karar vermiştir. Olayın neticesinde ise isyanı başlatan kişi öldürülürken devam ettirenlere ise müdahale edilmiştir. Tarihe bu olay "Kaçak Hareketi" olarak geçmiştir (Aslan, 1996 s.47-75; Özpınar, 2022, s.25).

1900'lü yıllara gelindiğinde dünya üzerinde gerçekleşen ekonomik kriz Azerbaycan'ın en büyük kazanımı olan petrol sanayisini de etkilemiştir. Rusya'nın petrolünün çoğunluğunu karşılayan Azerbaycan'da üretim durma noktasına gelmiştir. Bu durum kuyuların kapatılmasını beraberinde getirirken birçok insanın da işsiz kalmasına neden olmuştur (Ulduzov, 2013, s.13; Biber E, Sadıgov, 2022, s.48). 1904 yılının Şubat ayına gelindiğinde Rusya ve Japonya hem denizde hem karada savaş başlatmıştır. Ekonomik krizin yaşandığı bu dönem içerisinde bir de savaşın vuku bulması şehirlerde eylemlere, köylerde ise isyanlara yol açmıştır (Sadıgov. 2020, s.1; Biber E, Sadıgov, 2022, s.49). Bu savaş var olan ekonomik krizi daha çok tetiklemiş ve Azerbaycan'da da etkilerini artırarak varlığı korunmaya çalışılan petrol üretimini daha çok krizin içerisine çekmiştir. Rusya'da yaşanan tepkiler, isyanlar 9 Ocak 1905 tarihinde kanlı olaylara dönüşmüştür. Ekonomik şartların getirdiği zorluklara karşı isyan içerisinde olan halk Çarın askerlerince kurşunlarla karşılanmış ve sayısız kişinin hayatı son bulmuştur (Yanvara, 1964, s.37; Sadıgov, 2022, s.49).

Ermenilerin Azerbaycan halkının üzerinde kurduğu baskı ile beraber dini ve etnik ayrışmaların da neden olduğu çatışmalar sıklık kazanmıştır. Rus Devriminin (1905) yaşanması ile beraber de bu çatışmaların yerini savaşlar almıştır (Karaman, 2023, s.135). Bu süreç sonrasında Ermeniler, Kafkasya'da etkili olmalarıyla beraber bazı meselelere siyasi boyut kazandırmışlardır. Rus parlamentosuna bağlı Transkafkas hükümetinde Ermeni milletvekili pozisyonuna yer verilmesi ve Ermenilerin artık Kafkasya'nın savunucu milletlerinden biri olması bu durumun örneklerindedir (Aras, Dedeyev, Yılmaz, İbayev 2008, s.27). Ermenilerin saldırgan tutumları ve kanlı eylemleri bu yıllarda da sürmüştür. 1905 yılının Şubat ayında başlayan kanlı eylemler Azerbaycan'ın farklı bölgelerinde yıl boyunca süregelmiştir. Öyle ki çatışmalarda Azerbaycan'ın köyleri yağmalanırken 10.000 Türk de hayatını kaybetmiştir (Mustafayev, 2012, s.533-561; Özpınar, 2022, s.27).

Tarihin gerçekliklerinden uzaklaşmadan dönemi kaleme alan Ermeni yazar Hovannes Ter-Martirosyan, Azerbaycan'a bağlı şehirlerin neredeyse alt üst olduğunu, köylerin yakıldığını, halkın sürgün edildiğini ve 10.000'i aşkın vatandaşın öldürüldüğünü aktarmıştır. Bu itiraf niteliğindeki tarihi bilginin yanı sıra Amerikalı araştırmacı Tadeusz Swietochowski de yine aynı şekilde 286 köyün yakılıp yıkıldığından ve binlerce vatandaşın öldürüldüğünden bahsetmiştir (Koç, Tarcan, 2020, s.87-116; Özpınar, 2022, s.27).

Ermeniler, I. Dünya Savaşı sırasında Enver Paşa'nın açmış olduğu Kafkasya Cephesinde de Ruslara destek vermiş ve Türklere karşı politika izlemiştir (Özkul, 2014, s.244; Pehlivan, 2016, s.101). Osmanlı o süreçte özellikle Doğu'da Ermenilerin isyanlarını çeşitli tedbirler ile yatıştırmaya çalışmıştır. Fakat mahalli tedbirler bu isyanların bastırılmasında yeterli olamamıştır. Ermeni isyancılar savaş esnasında cephe ve gerilerinde hem askere hem sivil halka zorluklar yaşatmıştır. Rusların Osmanlı toprakları üzerinden Ermenilere bağımsızlık vaadi Ermenileri isyana sürüklemiştir. İsyanın dağılması adına Enver Paşa önlem almaya çalışarak Ermeni isyancıların uygun yerlere nakledilmesini bir telgraf ile teklif etmiştir. Fransız araştırmacı Georges de Maleville 1988 yılında yayınlanan "1915 Ermeni Trajedisi" adlı kitabında bu telgraf hakkında yorumda bulunuyor:

" ...Bu mektup son derece önemlidir. Biz, Türklerin bunu şimdiye kadar gündeme getirmediğine şaşırıyoruz. Gerçekten de bu belgenin otantikliği ne tartışılabilir ne de tartışılmıştır. Hatta yayınlanmak için bile yazılmamıştır. Bu mektup açık bir samimiyetle aşağıdakileri göstermektedir: a. .Bir kere, düşmana karşı sempati beslediğinden endişe edilen halkın yerlerini değiştirme inisiyatifi Türkler tarafından ele alınmamış, aksine Ruslar tarafından 20 Nisan 1915'te ele alınmıştır. Enver'e bu fikri veren Ruslar olmuştur. O da Rusların yaptıklarına mukabele (karşılık) olarak (ki Rusya'da ki Türkler Ruslara karşı isyan da etmemişlerdi) bu fikri düşünmüştür.

b. Enver Paşaya Ermeni toplumu göç ettirme fikri Van gölü etrafındaki Ermenilerin ayaklanmaları ve ihtilâf için bir ocak hâlinde bulunmalarından sonra gelmiştir.

c. Ayrıca Enver, mektubu yazdığı tarihte, isyan etmiş Ermenilerle ilgili hiçbir karar almamış; aksine, Ermenileri ya askerî hatların önüne ya da geri bölgelere yerleştirme konusunda bir alternatif teklif etmiştir.

d. 2 Mayıs 1915'te Enver tarafından öngörülen tedbirler sadece Doğu Anadolu'da isyan etmiş Ermenilerle ilgilidir.

Bu belge açıkça göstermektedir ki, Türkiye'nin düşmanlarının ısrarla öne sürdükleri fikir asla olmamıştır. Yani, etkili üç üyesinden biri Enver olan İttihat ve Terakki yöneticilerinin 1915 yılı başlarında Ermenileri yok edecek gizli bir imha plânları yoktur. Zira daha göç ettirme kararı alınmadan üç hafta önce, 2 Mayıs 1915'de Enver Paşa'nın zihninde oluşmuş hiçbir proje yoktur, sadece bir fikir söz konusudur. Eğer, Türk Hükümeti, Ermenileri daha iç bölgelere naklettirme gibi görünüme göre daha insancıl olan Enver'in ikinci fikri yerine, birinci hâl tarzını kabul etmiş olsaydı ve Anadolu'daki Ermenileri, Rusların Türklere yaptığı gibi, cephe hattına sürseydi ne olacağı tahmin edilebilir. Ayrıca Ermeniler, Van'ın Türkler tarafından alınması sırasında aynı şeyi Türklere yapmışlar ve yüzbinlerce kişi cephe hatları asamda, açılan ateşlere hedef olmuşlar ve büyük bir kısmı da

katlolmuşlardır. Fakat Türkler şerefli davrandılar. Rusların yaptıklarını kopya etmediler. Bunun yerine Türkler, beceriksizce, daha İnsanî olan hâl tarzını, Ermenileri geri bölgelere nakletme yolunu seçtiler. Bu hâl tarzını da beceriksizce uyguladılar ve sonunda dram yaşandı. Fakat burada şu kanaat kesin beliriyor: İmha plânı ve soykırım olmamıştır. Alınan tedbirlerin kronolojik sıralaması da bunu doğruluyor. " (Genelkurmay Ateşe Başkanlığı, 2000, s. 4-5-6, Georges de Malville; La Tragedie Armenienne de 1915, Paris, 1988, s. 52).

1917 Bolşevik İhtilali sonrası Kafkasya'da oluşan siyasi boşluk Ermeni Taşnak örgütünün silahlanmasına da fırsat vermiştir. Taşnaklar Doğu Anadolu ile beraber Azerbaycan'a ait bölgelerde de saldırılar gerçekleştirmiştir. İki toplum arası gerginlikler 1918'lerin yani I. Dünya Savaşının sonuna doğru yeniden ortaya çıkmıştır. 1918'in Mart ayında Bakü, Şamahı, Guba'da Ermeniler toplu katliamlar gerçekleştirmişlerdir (Ataman & Pirinççi 2021,s.121). Mart ayının sonlarında bir Generalin Bolşevik yönetimi tarafınca tutuklanması Azerbaycan Türklerinin tepkilerini toplamıştır. Halkın ayaklanması ile durumun ciddiyetinin arttığını gören yönetim, general ve yanındakileri Lenkeran'a dönmesi şartı ile serbest bırakmıştır. Fakat bu kez hükümet farklı bir bahane olan askerin isyan edeceği düşüncesi ile generalin de bulunduğu gemiyi kuşatma altına almıştır. Durumun ehemmiyetinden haberdar olan Bakü halkı ise sokaklara dökülerek isyan etmiştir (Sadıgov, 2015, s.64-65; Sadıgov, 2022, s.53). Taşnakların da içerisinde olduğu bu çatışmalar, anlaşmazlıklar çerçevesinde büyümeye devam etmiştir. Hükümet Bakü'de iktidarın Sovyetler olduğunu kabul ettirmeye çalışırken bu duruma baş kaldırıp kabul etmeyen halkın mahalleleri ise toplarla ateşe verilmiştir (Razgrom Bakü, 1918, s.2; Sadıgov, 2022, s.53). Halkın katledilmesi sadece Bakü'de değil Azerbaycan'ın her bölgesinde gerçekleştirilmiş özellikle hükümet destekçisi Taşnaklar kanlı eylemlerin başında yer almıştır. Ermeni çeteleri Nisan ayının ilk iki haftası içerisinde Şamahı'da 72 köyü yakarken 7 binden fazla kişiyi, beraberinde ise Guba'da tamamı sayılabilecek kadar köyde binlerce Azerbaycan Türkü'nü katletmiştir (Memmedov. 1996, s.165; Sadıgov. 2022, s.53). Gerçekleştirilen bu 1918 Mart katliamında naaşı bulunamayan birçok kişi ile beraber yaklaşık 30 bin kişi öldürülmüştür. Yaşanan bu büyük katliam sonrası Naş Golos Menşevik Gazetesinde olaya ithafen şöyle yazılmıştır:

"Her yerde cesetler, acayip hale salınmış, yakılmış cesetler, bazı yerlerde toplu, bazı yerlerde tek tek cesetler, erkek, kadın ve çocuk cesetleri. Teze Pir camisinin hakarete uğratılması geniş kitlelerin kalbini ağrıtıyor, cesetler onları daha çok heyecanlandırır. Nefret ve hakaret zehrinin nasıl derinliğe işlediği his olunur. Bu düşmanlığı aradan kaldırmak, bu nefretin gazaplı intikam hissine çevrilmesinin karşısını almak için çok iş görmek lazım gelecektir." (Naş Golos Gazetesi, 1918, Amanoğlu, 2005, s.102).

Tüm bu yaşanan felaketlere rağmen Azerbaycan halkı birliğini korumaya çalışmaktan, bağımsızlık yolunda ilerlemekten vazgeçmemiştir. Bu birlik ve beraberliğin azminin getirdiği büyük kazanım ise 28 Mayıs tarihinde Azerbaycan'ın bağımsız cumhuriyet (Azerbaycan Halk Cumhuriyeti) kurduğunu açıklaması olmuştur (İsmayılov. 2002, s.16; Sadıgov. 2022, s.54).

Azerbaycan'ın bağımsızlık ilanı Ermenistan için bir durma noktası olmamış ve Azerbaycan'dan toprak talebinde bulunmuştur. İşgal politikasını benimseyen Ermenistan, Azerbaycan halkını kendi yurtları olan Nahçıvan, Zengezur, Karabağ'dan çeteler ile kovmaya çalışmıştır (Sadıgov. 2021, s.7; Sadıgov. 2022, s.58). Ermeni çetelerinin yapmış olduğu taşkınlıklar neticesinde Azerbaycan acil güvenlik önlemleri almak için yollar aramıştır. Bu süre zarfında Karabağ'da bulunan Ermeniler zaman zaman Azerbaycan otoritesini tanımazken Azerbaycan hükümeti bunun karşılığında Karabağ'da genel bir valilik ve askeri güç oluşturmuştur. Ermenistan, İstanbul ve Paris konferansları sırasında sunmuş olduğu haritada Karabağ'ı kendilerine dâhil etmiş fakat Ocak 1920'de Paris konferansı Karabağ'ı Azerbaycan toprağı olarak kabul etmiştir. Ermeniler bu kararın alınmasının ardından vakit kaybetmeyerek yeni ayaklanmalar başlatmışlardır. Rusya'nın Ermenilere vermiş olduğu vaatler karşısında Ermeni çeteciler saldırılarına devam etmiştir. Rusya ise bu vaatleri bir nebze yerine getirmek adına aldıkları karşılığında Zengezur ve Göyçe bölgelerini Ermenistan'a vermiştir. 1920'de Azerbaycan ve Ermenistan bağımsızlıklarını kaybederken, 1922 yılında SSCB'ye katılmış ve bu dönem Ermeni terörünün bir üst seviyeye çıkıp daha aktif ve yaygın hale gelmesine neden olmuştur (Rzayev, 2019, s.2499; Özpınar, 2022, s.39). Sovyetlerin isteğı üzerine 1923 yılında Karabağ'ın bir kısmına "Dağlık Karabağ" adı verilmiştir (Ataman & Piriñçi 2021,s.124). Bu yıldan sonra yaklaşık üç yıl sürecince Ermeniler bölgede sakin kalmış ve herhangi bir terör faaliyetinde bulunmamıştır fakat 1926 yılına gelindiğinde Ermeniler Karabağ'da kendilerine işkence edildiğine dair bir propaganda girişiminde bulunarak yine saldırılar gerçekleştirmiştir. Üstelik bu durumu dünya kamuoyuna Paris'te yayın yapan bir Ermeni gazetesinden duyurmuşlardır. Hedef ise yine topraklarını genişletmek ve Azerbaycan'dan toprak almak adına kendilerini Dünya'ya mağdur olarak göstermektir (Yanar, 2005, Neciyev, 2011, s.182).

Ermeniler II. Dünya Savaşı ile saldırılarını daha çok ideolojik boyutta sürdürmüştür. 1945 senesine gelindiğinde Ermeni Komünist Partisi Genel Sekreteri Grigori Arutyunov Stalin'e Karabağ'ın Ermenistan topraklarına katılması ve Ermenistan'a verilmesi istekleri ile ilgili bir mektup yazmıştır. Stalin bu konuda Azerbaycan'ın Komünist Partisi Genel Sekteri Mircafer Bağirov ile görüşerek konuyu aktarmıştır. Bağirov durumun uygulanabilirliğinden söz ederken bunun karşılığı olarak Gürcistan, Ermenistan, Dağıstan'da yaşayan Azerbaycan Türklerinin bulunduğu bölgeleri istemiştir (Cabbarlı, 2021, s.43; Özpınar, 2022, s.40). Karşılık olarak sunulan bu teklif elbette ki kabul görmeyecek ve Azerbaycan tarafına göstermelik bir fikir alma yöntemi de uygulanmıştır. Bu yorumu ise 23 Aralık 1947 yılında Stalin'in Azerbaycan Türklerine dair vermiş olduğu zorunlu göç kararı desteklemektedir. Bu kararla Karabağ'daki Azerbaycan Türkleri Azerbaycan'ın içine göç ettirilmiştir (Ekici, 2017, s.64). Azerbaycan Türkleri için göç kararı verilirken Ermeniler ise göç ettirilen halkın yerine yerleştirilmiştir (Karaca, 2015, s.116; Özpınar, 2022, s.40).

1980'lerin Sovyetlerinde uygulanan "yeniden yapılanma" ve "açıklık" politikaları Ermenistan için de Azerbaycan'a karşı olan iddiaları konusunda bir fırsat oluşturmuştur. Ermeni halkı bu fırsatlar neticesinde Dağlık Karabağ'ın bazı vilayetlerinin kendileri ile birleştirilmesini isterken

aynı zamanda bölgede bulunan Ermenilerin de kendi kaderini tayin edebilme hakkını vurgulayarak bağımsızlıklarını istemiştir. Moskova'dan almış olduğu destek ile Ermenistan, Azerbaycan Türklerine olan şiddet ve yaptırımlarının gücünü daha da artırmıştır (Özpınar 2022, s.44). 1980'lerde Sovyetler, içinde bulunmuş olduğu siyasal ve ekonomik sorunlar nedeniyle dağılmaya gitmiştir. Moskova bu süreçte bu sonu engellemek adına Ermeni çetecileri etnik sorunlar yaratarak isyana teşvik etmiştir. Ermeni çetecilerin Karabağ Özerk Bölgesine karşı kışkırtılması Azerbaycan halkında tepkilere yol açmış ve halk bu tepkilerini eylemler yaparak Sovyetlerden ayrılma isteğini dile getirerek göstermiştir. Bu tepkiler, Azerbaycan'da birlik anlayışını tekrar uyandırmış ve tam bağımsızlık için halkın sesi yükselmiştir. Yaşananlar 18 Ekim 1991 tarihine kadar devam ederken Azerbaycan Meclisi'nde bağımsızlık anayasa tasarısı kabul edilmiştir. 29 Aralık 1991 tarihinde ise bağımsızlık kararı halkoyu ile kabul edilip Azerbaycan bir kez daha bağımsızlığını ilan etmiştir (Sadıgov. 2022, s.71). 1988-1994 yıllarında çatışmalar şiddetli olarak devam etmiştir. Ermeniler sivil vatandaşlarla beraber bölgeye de hasarlar vermiştir (Memmedova, 2014, s. 90-91; Pehlivan, 2016, s.104).

Sovyetlerin dağılması ile Azerbaycan ve Ermenistan bağımsızlıklarını kazanmış fakat Karabağ meselesi hususunda çatışmaları devam etmiştir (Yılmaz. 2013, s.77; Karaman. 2023, s.137). Bağımsızlığının ardından Karabağ meselesi için Azerbaycan'ın ilk Cumhurbaşkanı Ayaz Müttalibov Rusya ile ilişkiler kurmuş ve konuya dair destek beklemiştir. Fakat Müttalibov aradığı desteği bulamamış konuyu BM'ye taşımıştır (Yılmaz. 2010, s.72-73; Karaman. 2023, s.137). Karabağ meselesinin çözümünde sonuç alınamamasının yanı sıra Ermenistan tarafından işgaller sürdürülmüştür. Rusların Kafkasya'da işgalleri ile Ermeni halkının nüfusu bölgede artmış ve iskân politikası ile Ermeniler Karabağ bölgesine yerleştirilmiştir. Çoğunluğu Türk ve Müslümanlardan oluşan topraklar Ermeni ve Hristiyan çoğunluğa geçmiştir. Çoğunluğun kendilerinde olması ile Ermeniler etnik değişimlere yol açmış ve siyasal yapıda da değişimlere neden olmuştur. Yaşanan bu değişimler Birinci Karabağ Savaşının da genel manada nedeni olmuştur.

1.1. Birinci Karabağ Savaşı

1918 yılının Mart ayında gerçekleşen toplu kıyımlar sonrasında 7 Temmuz 1923 günü "Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi" oluşturulmasına karar verilmiştir. Bölgenin merkezi "Hankendi" olmuş ve ismi "Stephanakert" olarak değiştirilmiştir (Ataman & Pirinççi 2021, s.122). Bu dönemde sorunlar bir nebze olsa da yatışmış, SSCB süresince onaylanan tüm yasalar Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi'nin Azerbaycan'ın bir parçası olarak teyitleşmiş ve ayrılmaz bütünü olarak kabul edilmiştir.

1980'li yıllara gelindiğinde iki millet arası sorunlar Ermenilerin toprak talepleri ile tekrar alevlenmiştir. Uzun süren sessizliğin sonunda Karabağ sorununun yeniden tırmanmasının elbette birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları; Ermenilerin milliyetçilik adı altında

gösterdikleri aşırılık tutumları, SSCB’de bulunan liderlerin değişkenlik gösteren politikaları ve ABD liderliğindeki ülkelerin müdahaleleri olmuştur (Ataman & Pirinççi, 2021, s.129). Ermenistan’ın Azerbaycan ve Karabağ konusunda izlemiş olduğu politika SSCB’nin dağılma döneminde de Çarlık Rusya’sının dağılma sürecinde de aynı olmuştur. Ermeniler Azerbaycan’dan toprak talebinde bulunarak işgaller gerçekleştirmiş, merkez Bakü’yü dahi işgal etmiştir. 15 Eylül 1918 tarihinde Türk ordusunun desteği ile Nuri Paşa liderliğinde Bakü kurtarılmıştır. 1987 yılında ise yaşanan güç boşluklarını fırsat bilen Ermeniler “Büyük Ermenistan” hayali ile o süreçte bağımsız olmuş fakat henüz hâkimiyet sağlayamamış olan Azerbaycan’a tekrar saldırıp işgallerde bulunmuştur (Kandemir, 2022, s.216).

I. Karabağ Savaşı’nın başlangıç tarihi olarak da 1987 yıllarının son dönemleri artık Ermenilerin saldırılarının boyutlarının arttığı zamanlar olarak bilinmektedir. 1987 yılının Ağustos ayında Dağlık Karabağ Ermenileri, Moskova’dan Karabağ’daki Ermenilerin Sovyet Ermenistan’ına bağlanmasını talep etmiştir. 20 Şubat 1988’de bu talep kabul edilmiş fakat Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesinin karşı çıkması sonrasında tekrar reddedilmiştir. Bu red kararı Karabağ’da Ermeniler ve Azeriler arasında çatışmaların çıkmasına neden olmuştur. Haziran ayında Ermeniler büyük gösteriler başlatırken 12 Temmuz’da da Özerk Bölge olarak Ermenistan’a katıldıklarını ilan etmişlerdir (Sakarya Üni, TEİAM). 1988 yılının Aralık ayında Ermenistan’da meydana gelen büyük Spitak Depremi bölgede yaşanan olayların bir süre olsa da yatışmasını sağlamıştır (Kandemir, 2022, s.217). Fakat süreç kaldığı yerden devam ederken Ermenistan’ın ilanı, SSCB ve Azerbaycan yasalarına aykırılığı gerekçesi ile reddedilmiş ve Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi 12 Ocak 1989 tarihinde geçici olmak kaydıyla Moskova’ya bağlı olan Özel Yönetim Komitesine verilmiştir. Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi için 28 Kasım 1989 tarihinde tekrar karar verilerek Azerbaycan’a bırakılmıştır ve bu durum beraberinde Ermenilerin saldırısını da getirmiştir (Ataman & Pirinççi 2021, s.124). 1990 yılı itibarıyla saldırıların şiddeti armış ilk olarak 2 Ocak’ta Hankendi’de Azerbaycan Türklerini taşıyan otobüse saldırı düzenlenmiştir. Ardından 12 Ocak tarihinde Ermeni çeteleri iki Türk yerleşim yerine saldırmış ve ölümlere neden olmuştur (Ataman & Pirinççi 2021, s.214).

26 Mart tarihinde Ermeni çeteleri kanlı saldırılar ile Bağanis Ayrım köyünü basarak evleri ateşe vermiş bunun sonucunda ise 11 Türk ölmüştür. Ağustos ayında ise Yukarı Eskipara, Aşağı Eskipara, Bağanis Ayrım ve Kuşçu Ayrım köylerini bombalarken Yukarı Eskipara ile Bağanis Ayrım köylerini de işgal etmiştir (Kandemir, 2022, s.217). Sovyetler bu saldırılara bir nebze olsa da engel olmaya çalışıp Ermeni askerlerini bölgeden uzaklaştırmaya çalışırken, Ermenistan ise Sovyet Başkanı Gorbaçov’un bu birlik hareketine tepki göstererek boykot etmiştir. 1990 yılının ikinci yarısına gelindiğinde Körfez Savaşı gibi önemli olaylar dünya gündeminde olmuştur. Dünya kamuoyunun odak noktası yaşanan savaşa kaymış ve Ermenilerin yapmış olduğu zulümler ve işgaller geri planda kalmıştır. Ermeniler krizi fırsata çevirerek bu süreçte silah ve mühimmat depolamış sonrasında ise Azerbaycan halkına karşı saldırılarda kullanmıştır (Qasımlı, 2019, s.558; Özpınar, 2022, s.46). Bu saldırıların sonuçları ağır olurken Gence karayolu üzerinde havaya uçurulan otobüs ile 16 kişi hayatını kaybederken

17 kişi de yaralanmıştır. Eş zamanlı gerçekleşen saldırıda Tiflis-Ağdam arasında seyreden otobüs Ermeniler tarafından bombalanırken 20 kişi hayatını kaybetmiş ve 30 kişi yaralanmıştır (Dağlıq Qarabağ: hadisələr in xronikası: 1988-1994-cü illər, s.12). Bu durumun ardına ise 23 Ağustos 1990 tarihinde Ermenistan bağımsızlığını ilan etmiştir. Ermeni çeteler için alınmaya çalışılan önlemler durumun şiddetini azaltamamıştır ve bağımsızlığını ilan eden Ermeni çeteleri silahlanarak Türklere karşı daha yoğun saldırıya geçmiştir. Ermenistan'ın silahlanmalarına karşın Rusya ile Azerbaycan ortak hareket ederek "silah toplama" operasyonu gerçekleştirirken Azerbaycan'ın özel polis birliği "Hususi Polis Destesi" operasyonun başarı ile yürütülmesini sağlamıştır (Kommersant 1991, Kandemir, 2022, s.217).

1991 yılında yine Ermeni çetecilerin saldırıları durmamış ve birçok insanın ölümüne neden olmuştur. Bu sırada Rus lider Boris Yeltsin ve Kazakistan Başkanı Nursultan Nazarbayev çözüm için bir anlaşmaya varılmasını sağlamaya çalışmış fakat saldırılar son bulmamıştır. Ermeni taraflar anlaşmalara uymadıkları gibi 20 Kasım 1991'de Rus, Kazak, Azerbaycanlı yetkililerin içinde bulunduğu helikoptere ateş açarak düşürmüşlerdir (Sakarya Üni, TEİAM). Bu sırada Ermenistan'ın bağımsızlığı 21 Eylül 1991 tarihinde ilan edilmiş ve 16 Aralık tarihinde de tanınmıştır. Ermenistan'ın yıllar içerisinde uyguladığı bu politika sistematik bir biçimde etnik temizlik olarak gerçekleştirilmiş ve Azerbaycan halkına kendi topraklarından sürgünler yaşatılırken yaşamlarını kaybedenlerin ise sayısı göz ardı edilemeyecek kadar fazla olmuştur. 29 Aralık 1991 tarihinde Ermenistan ile Rusya arasında imzalanan dostluk ve karşılıklı güven anlaşması da Ermenistan'ın saldırılarının ve şiddetinin daha da artmasına yol açmıştır. Dönem içerisinde Ermeni çeteleri sadece Dağlık Karabağ içerisinde değil Kuzey Kafkasya olarak genel bir taşkınlık içerisine girmiştir. Ermeni çeteleri yıllar içerisinde öyle kontrolden çıkmıştır ki tarihin asla unutmayacağı en kanlı eyleme imza atmış ve 25-26 Şubat tarihlerinde Hocalı Katliamını gerçekleştirmişlerdir (Sarıahmetoğlu 2017, Ekici 2022, s.141).

Hocalı kasabası, Karabağ ile Ermenistan'ın bağlantı noktası olan Lâçin üzerindeki havaalanı bölgesinde bulunmakta ve Ermeniler için önem taşımaktadır. Konum olarak Ağdam, Şuşa, Hankendi, Askeran yolları üzerinde kalmakta yani stratejik açıdan ehemmiyetli bir bölgedir (Sakarya Üni, TEİAM). 26 Şubat tarihinde Ermeniler Hocalıya saldırarak yüzlerce sivil acımasızca katletmiştir. Bu büyük katliamın nedeni olarak ise Hocalıdan gelen top ateşleri gösterilmiştir. Fakat bu gerekçeye karşı İnsan Hakları İzleme Örgütü 600'den fazla insanın öldürülmesini katliam olarak belgelemiştir (Kandemir, 2022, s.218). Rus silahlı güçleri ve Ermeni çetecileri Hocalı'da gerçekleştirdikleri katliam neticesinde kentte sivillere karşı soykırım gerçekleştirmişlerdir. Katliam sırasında kadın, yaşlı, çocuk demeden ve vahşice bir kuşatma yaşatmışlardır. Tarih sayfalarını dolduran bu vahşette 600'ü geçkin kişi hayatını kaybederken yaralı kurtulan, esir alınan ve çok sayıda bilgi alınamayan kişi olmuştur. Acımasız yöntemler uygulanarak gerçekleştirilen bu soykırım dünya üzerinde de soykırım olarak kabul edilmiştir. Ermeni çetelerinin Rus desteği ile uygulamış oldukları bu kuşatmanın soykırım ile sonuçlanmasının nedenleri arasında; Ermenilere karşı vaat edilen "Büyük Ermenistan" projesinin hayali, Türklere karşı düşmanlığın beyinlerine işlenmesi ve beraberinde bilinçli

olarak gerçekleştirilen bu olayın insanlara korku salması ve psikolojik zayıflık sağlanması bulunmaktadır (Ataman & Pirinççi 2021, s.127).

Hocalı katliamı Ermenistan için bir durma noktası olmamıştır. 8 Mayıs tarihinde yine stratejik açıdan büyük öneme sahip olan diğer bir bölge Şuşa, Ermeniler tarafından saldırıya uğramıştır. Ermeniler tanklar ile girmiş oldukları Şuşa sokaklarında yine yüzlerce insanın ölümüne neden olmuştur. Azerbaycan için tarihi ve stratejik simge olan Şuşa 9 Mayıs tarihinde Ermeniler tarafından işgal edilmiş ve bu durum Türkiye’de de seslerin yükselmesine neden olmuştur. Türkiye bu savaşa dâhil olup olmayacağı konusunda kararsızlık yaşarken Bağımsız Devletler Topluluğu’ndan batılı devletler için savaşa dâhil olmamaları konusunda uyarı gelmiştir. Fakat Ermenilerin işgalci politikasının önüne geçilmemesi her seferinde farklı bir yerin işgaline neden olmuştur. 18 Mayıs tarihinde Ermeniler bu kez Lâçin’e saldırmış ve orayı da işgal etmiştir. Arka arkaya gelen bu işgaller Azerbaycan’da iktidar değişikliklerine yol açmış ve 16 Haziran 1992’de Ebulfez Elçibey Devlet Başkanı olarak seçilmiştir (Kandemir, 2022, s.219).

1992 yılının son zamanlarında sert geçen kış şartları, Ermenistan için sancılı bir süreç yaşanmasına neden olmuştur. Gerek ekonomik gerek altyapı olarak yetersiz olması Ermenistan halkına kış boyu ısınma ve beslenme sorunları yaşatmıştır. Elçibey bu süre zarfında Ermenistan’a karşı iyimser yaklaşırken cevap olarak yine köylere yapılan saldırılar ile karşılaşmıştır. Ermenistan’ın bu saldırgan tutumuna karşın geçirdiği zorlu kış şartları sürecinde Rusya silah ve mühimmat sağlarken Türkiye ise Ermenistan’a buğday ve elektrik yardımı sağlamıştır (TBMM Tutanak 2021, Kandemir, 2022, s.219). 1993 yılının başlarında süreç tekrar etmiş ve yine bazı devletler arabuluculuk yapmaya çalışmış, AGİT Minsk Grubu görüşmeler gerçekleştirmiştir. 1993 yılında Haydar Aliyev iktidara gelmiş ve ilk olarak yabancı ülke ziyaretleri çerçevesinde Ermenistan – Azerbaycan arasında yaşanan bu çatışmaların iç yüzünü aktarmayı hedeflemiştir (Ekici,2022, s.142). Burada maksat, Ermenilerin çatışmalar sırasında dünya kamuoyuna gerçeği yansıtmayarak yaptıkları propagandanın önüne geçebilmek olmuştur. 1993 yılının sonuna gelindiğinde yapılan tüm anlaşmalar Ermenistan cephesince geçersizliğini korumuş ve Ermenistan hukuk dışı tavrını sürdürerek işgal etmiş olduğu alanları genişletmiştir. Öyle ki Ermenistan Nahçıvan, Fuzuli, Cebrayıl, Şuşa bölgelerine kadar uzanan çatışma alanları bir hayli genişlemiştir. Ermenilerin bu durmaksızın devam eden saldırıları için “acil eylem planı” dahi uygulanarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 822 sayılı kararı (işgal edilen toprakların hemen ve ön koşulsuz olarak terk edilmesi) vurgulanmış fakat Ermenistan üzerinde bir yaptırım gücü ifade etmemiştir (Ataman & Pirinççi 2021, s.133). Ermeni milisleri yaşamış olduğu zor süreçlere aldırış etmeden saldırılarına devam etmiş ve işgal altına aldığı yerlerin sayısını artırmıştır. Bu durum 1994 yılında İnsan Hakları İzleme Örgütünün yayımladığı rapora dâhil edilerek Ermeni milislerin yapmış oldukları kanlı eylemler, rehin almalar, sivillerin ve askerlerin öldürülmesi şeklinde işledikleri tüm suçlar örnek niteliğinde yazılmıştır (Helsinki, 1994, Kandemir, 2022, s.219).

1994 yılında süreç ateşkese doğru ilerlemiş ve yılın ilk yarısına gelindiğinde Erivan ve Bakü arasında AGİT ve Rusya öncülüğünde arabuluculuk girişimleri olmuştur. Hemen hemen 6 yıl süren bu savaş hali iki tarafı da yormuş olduğu için ateşkese olumlu yaklaşmışlardır. Bu aşamada Azerbaycan son kez direniş göstererek Ermenistan'ın işgalinde olan Gence'yi ve Horadiz'i kurtarmıştır. 26 Nisan-2 Mayıs arasında AGİT bölgeyi ziyaret ederken 4-5 Mayıs'ta da Bişkek'te Azerbaycan ve Ermenistan'ın barışı amacıyla Bişkek Protokolü imzalanmıştır. Yine 822 sayılı karar söz konusu olurken taraflar tam anlamıyla bir anlaşmaya varamamıştır. Gerçekleşen görüşmeler ile protokolün sadece Azerbaycan ve Ermenistan arasında imzalanması kararlaştırılmıştır. 9 Mayıs'ta iki taraf arasında ateşkese dair anlaşma imzalanmış 12 Mayıs itibariyle de uygulanmaya başlamıştır 27 Eylül 2020 tarihine kadar ihlaller yaşanmış olsa da geniş çaplı bir savaş görülmediği için anlaşma yürürlükte kalmıştır (Ataman & Pirinççi 2021, s.137). 1992-1993 yıllarında, gelişmelere paralel olarak BM Güvenlik Konseyi Ermeni tarafının işgalciliğini beyan eden 4 karar almıştır. Bunlar;

- Kelbecer'in işgalinden sonra BMGK'nin 822 numaralı kararı: Karar ile bölgede istikrar ve güvenliğin tehdit altında olduğu belirtilerek, Ermenistan ordusundan işgale son vermesi talep edilmiştir.
- Ağdam'ın işgali üzerine BMGK'nin 853 numaralı kararı: Kararda tarafların ateşkes yapması, Ağdam dâhil tüm bölgelerden Ermenistan güçlerinin çekilmesi istenmiştir.
- Fuzuli, Cebrail ve Gubadlı illerinin işgalinin ardından kabul edilen BMGK'nin 874 numaralı kararı: Karar ile taraflara ateşkes ve barış çağrısı yapılmıştır.
- Zengilan'ın işgali sonrasında BMGK'nin 884 numaralı kararı: Karar ile Ermenistan güçlerinin işgal altındaki tüm Azerbaycan topraklarından kayıtsız şartsız çıkması talep edilmiştir. Aynı zamanda bu kararlar, daha önce kabul edilen 822, 853 ve 874 numaralı kararların da uygulanması istenmiştir (Tok, 2020, TASAV).

Taraflar arasınca yapılan anlaşma sonrasında Haydar Aliyev iç siyaseti düzenleyerek Karabağ konusunda yapılabilecekleri tekrar değerlendirmeye almıştır. AGİT başta olmak üzere konuya dâhil ülkeler ile görüşmelerde bulunmuş ve çözüm odaklı yol izlemiştir. Nitekim 1996'da AGİT Zirve Toplantısı Lizbon'da yapılmış ve burada Azerbaycan-Ermenistan arasında var olan Karabağ sorunu adına "Ermenistan'ın Azerbaycan toprak bütünlüğünü tanıması gerektiği ve Karabağ'ın kendi kendini yönetmesi" hükümlerine yer verilmiştir. Çözüme ulaşmak adına diğer devletlerce bu hükümler kabul edilirken Ermenistan tarafınca reddedilmiştir (Yılmaz, 2013, s.85; Özpınar, 2022, s. 57). Yaşanan katliamlar nedeniyle tüm bölge ülkeleri Ermenistan'ın aksine çözüm üretmeye çalışmıştır. Türkiye, Rusya Federasyonu, Gürcistan, İran çeşitli yollarla arabulucu olmayı denemiştir. Bu denemeler ile Fransa 1997 yılında bir barış ortamı yaratmak üzereyken Ermenistan'da hükümet değişikliği olmuş ve Robert Koçaryan'ın iktidara gelmesi ile yine olumlu bir sonuca varılamamıştır. Bunun ardına

defalarca taraflar görüştürülmüş, arabuluculuk adımları sürdürülmüş fakat en nihayetinde olumlu bir sonuç alınmamıştır (Aslanlı, 2001, s.56; Özpınar, 2022, s.58).

Ermeni halkının içerisinde bulunan büyüme isteği birçok Azerbaycan Türkü'nün yaşamını kaybetmesine ve büyük bir soykırıma neden olmuştur. Ermenistan'ın hukuki açıdan da başına buyruk hareket etmesi uluslararası alandan yeterli bir yaptırım gelmemesi neticesinde katlanarak artmıştır. Dış dinamiklerce de çıkarlar uğruna ihmal edilen bu sorun çığ olup büyüyerek 1994 yılına kadar gelmiş ve tam anlamıyla olmasa da bir anlaşmaya varılmıştır. Zaman zaman çıkan çatışmalar büyük bir savaşa dönüşmese de Ermenistan'ın kışkırtmaları devamlılığını korumuştur. 27 Eylül 2020 tarihinde ise artık kışkırtmalar ve ihlaller yerini 44 gün sürecek olan II. Karabağ Savaşına bırakmış bu kez Azerbaycan büyük bir taarruz ile savaşa girmiştir.

1.2. Birinci Karabağ Savaşı Sonrası ve Sonuçları

I. Karabağ Savaşı Azerbaycan için yenilgi ile son bulmuştur. Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi kimse tarafından tanınmamış fakat Azerbaycan karşısında da bir güç faktörü olarak kalmıştır. Azerbaycan için mağlubiyeti hazırlayan birkaç nokta olmuştur. Bunlar arasında, Azerbaycan'ın siyasal düzeninin savaş sürecinde düzensiz bir halde olması, Sovyetlerin dağılımı sırasında bazı eski liderlerin tutarsız davranışları neticesinde halkta oluşan güven problemi, savaş hali içerisinde hükümet değişikliği ve muhalifler ile hükümetler arası yaşanan krizler yer almıştır (32. Gün Arşiv 1992, Kandemir, 2022, s.219). Ülkenin savaş esnasında gündeminin çok fazla soruna dağılmış olması ve siyasal istikrarsızlık yenilginin zemini sayılabilmektedir. I. Karabağ Savaşının Azerbaycan tarafına göstermiş olduğu eksikliğin bir diğeri ise bir ülkenin en büyük ihtiyacı olan düzenli bir ordu olmuştur. 1991 yılında Savunma Bakanlığı kurulmuş fakat bu durum Azerbaycan'a savaş esnasında tam anlamı ile yardımcı olmamıştır. Hem ekonomik buhran hem savaş anları içerisinde gönüllülerden ve zorunlu askerlikten oluşan bir ordu savaşın kazanımı için yeterli olmamıştır (Nichol, 1993, s. 7; Kandemir, 2022, s.221).

Ermenistan'ın süreç içerisinde kazanım sağlamasının nedenlerinin en büyüğü Rusya olmuştur. Gerek kurulan 366. Alay gerek dağılan Sovyetler sonrası sağlanan birlik Ermeniler için teşkilatlanmayı oluşturmuş ve savaşın kazanılmasını sağlamıştır. Ermenistan Rusya desteği ile sağlamış olduğu bu teşkilatçı yapısının yanında ASALA olarak bilinen terör grubunu da oluşturmuştur. ASALA eğitimlerini Ürdün'de alarak oluşmuş ve militanları saldırılarını köylerde kasabalarda gerçekleştirmiştir (Melkonian.Youtube, Kandemir, 2022, s.222).

1994 yılında yapılan ateşkes Azerbaycan-Ermenistan arasındaki savaşı durdurmuş olsa da bu anlaşma çatışmaları durdurmak için yeterli olmamıştır. Aynı zamanda yaşanan bu durumlar iki ülke dışında birçok devletin gündemine gelmiştir. 1997 yılından itibaren Azerbaycan, ABD için öncelik konumuna gelmiş üstelik Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının kurulması için de dönemin ABD başkanı Bill Clinton öncülük etmiştir. Azerbaycan, Ermenistan'ın Rusya

tarafından desteklenmesine karşılık, ABD ve Türkiye ile yakın ilişkiler sağlamıştır (Sarıahmetoğlu, 2016, s.97). Türkiye ile Azerbaycan arasındaki yakın bağlılık elbette ki yalnızca Karabağ savaşından kaynaklı olmamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin sağlam temelleri 30 Ağustos 1991 yılında Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ve 9 Kasım 1991'de tanıyan ilk devletin Türkiye olması ile atılmıştır. 1992 yılında iki ülke arasında imzalanan protokolle de karşılıklı temsilcilikler atanarak yakın bağlar günümüze kadar devamlılığını sürdürmüştür (Sarıahmetoğlu, 2016, s.98).

1994 yılından itibaren savaşın yerini sükûnet alması ile beraber 1998 yılında Ermenistan'ın Komünist Parti otoritesi de düşmüştür. Ermeni Milli Hareketi'nin sağlamış olduğu üstünlük ile Erivan ve Karabağ hükümetleri birbiri ile tam bir bütün olma ve iş birliği içerisine girmesiyle Karabağlaşma evresi gelişmiştir. Ermenistan'ın bu iş birliği siyasi anlamda bir adım öne çıkma ihtimalini taşıırken ekonomik açıdan hiçbir şeyi değiştirmemiştir. Ekonomik açıdan zayıf bir devlet olan Ermenistan, Rusya'nın sağlamış olduğu destek ile varlığını sürdürmüştür. Yaşanan siyasi ve ekonomik durumlardan dolayı Ermeni halkının bir kısmı batıya göç etmiş bu da nüfusta azalmaya neden olmuştur (Uğur, Öcal, 2017, s. 167).

Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki anlaşmazlıkların sona erip bir ateşkes sağlanabilmesi için (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) AGİT Minsk Grubu çeşitli görüşmeler, müzakereler yürütmüştür. Görüşmelere rağmen Ermenistan'ın işgalleri devamlılığını sürdürmüş; BM ise bu işgallere karşı kararlar çıkararak çağrılarda bulunmuştur (Eminoğlu, Aydın, 2021, s. 249). İki ülke arasındaki barışın sağlanması için farklı tarihlerle birçok defa müzakereler düzenlenmiştir. Bahsi geçen müzakereler Topal'ın da yer verdiği üzere şu şekildedir;

- “1996 Lizbon’da AGİT Devlet Başkanları Zirvesi
- Minsk Grubu çalışmaları sonucunda Haziran 1997’de sunulan ‘paket çözüm planı’, Ekim 1997’de sunulan ‘aşamalı çözüm planı’ ve Kasım 1998’de sunulan ‘ortak bir devlet planı’
- 2004 Varşova’da gerçekleştirilen Avrupa Ekonomik Zirvesi
- 2 Mart 2005 Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Kararı
- 1999, 2001, 2004, 2007 yıllarında Minsk eş başkanlarının çözüm girişimleri
- BM tarafından alınan 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararları
- 14 Mart 2008 BM kararları
- Kasım 2008 İlham Aliyev ve Serj Sarkisyan’ın Rusya’da görüşmesi
- 2009 yılı ‘Madrid İlkeleri’
- Mayıs 2009 Prag Zirvesi
- 1 Mayıs 2010 tarihli AB kararı

- 2016 ‘Lavrov Planı’ ”(Tüfekçi, Karadeniz Topal, 2020, s. 121).

1994 barış anlaşması sorası müzakereler düzenlenmiş ve Azerbaycan, Türkiye'nin de bu sürece dâhil olmasını istemiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel konunun çözüm içerisinde ilerlemesi için ABD dönem başkanı Bill Clinton'a rapor sunmuştur. Bu dönemde Haydar Aliyev ilk ziyaretini Türkiye'ye gerçekleştirerek Ermenistan ile sınır kapılarının kapalı kalmasını talep etmiştir. 2-3 Aralık 1996'da ise Lizbon zirvesi gerçekleşmiş ve AGİT yine iki ülke arasında çözümcü maddeler sunmuştur (Ataman & Pirinççi 2021, s.334).

2000li yıllara gelindiğinde Karabağ meselesi için arabuluculuk görüşmeleri yapılmaya devam edilmiş bunlar arasında Cenevre ve Viyana görüşmeleri yer almıştır. 2001 yılında yapılması planlanan Cenevre görüşmesi tarafların toplantıdan çözüme dair bir sonucun çıkmasının imkânsız olduğu gerekçesi ile gerçekleştirilemezken Viyana görüşmelerinin 2-3 ayda bir aralıklarla devam etmesi teklif edilmiştir. Bu teklif sunulduğunda kabul görse de uygulamaya konulamamıştır (Aliyev, 2006, s.142; Özpinar, 2022, s.59). 2004 ve 2005 yıllarında da “Prag Süreci” gibi meseleye dair çözüm süreçleri gerçekleşmiştir. Yıllar içerisinde Türkiye de bu süreçte yer almış ve zaman zaman Ermenistan hükümeti ile bir arada bulunup Karabağ'ın Azerbaycan'ın toprağı olduğunu ve iade edilmesi gerekliliğini görüşmüştür (Ataman & Pirinççi 2021, s.339). İlerleyen yıllarda da Azerbaycan ve Ermenistan'ın bir masadan anlaşarak ve Karabağ konusunda bir çözüme kavuşmuş halde kalkması için uluslararası kuruluşlar arabuluculuk yapmaya devam etmiştir. 2008 yılında yine Azerbaycan ve Ermenistan arasında uzun yıllardır olmadığı kadar büyük bir çatışma gerçekleşmiş fakat buna rağmen arabuluculuk süreci devam etmiştir (Özdal, 2021, s.148; Özpinar, 2022, s.60). 2010 yılında Türkiye ve Azerbaycan arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Türkiye ve Azerbaycan arasında çeşitli iş birlikleri gerçekleşirken Azerbaycan ordusuna askeri eğitimler verilmeye başlanmıştır. Askeri tatbikatlar 2012 yılında başlamış 2019 yılına kadar sürmüştür (Ataman & Pirinççi 2021, s.343).

Yıllar içerisinde yaşanan durumlar 1994 yılındaki ateşkesin iki ülke arasındaki hiçbir sorunu çözmediğini göstermiştir. 2008 çatışmasından sonra ise 2016 yılının Nisan ayına gelindiğinde en önemli sıcak çatışmalardan biri yaşanmış ve çatışma, “4 Gün Savaşı” olarak adlandırılmıştır. Bu savaş her ne kadar cephede görünse de sosyal medyada da bir savaş yaşanmıştır. Yapılan propagandaların şiddeti de savaş denilebilecek kadar sert olmuş öyle ki Ermenistan Amerikan Üniversitesinde öğrenciler örgütlenilerek farklı dillerde olumsuz haberleri sosyal medya üzerinden yaymışlardır. Bu olumsuz haberlerle hem dünya kamuoyunun nabzını tutmuş hem de kendi aralarında bir seferberlik yaşatmışlardır. Sosyal medyada yapılan bu paylaşımlar ve yayılan provokatör haberler çerçevesinde Ermenistan'ın Azerbaycan tarafından İsrail yapımı silahlarla vurulduğu dahi aktarılmıştır (Tuncel, 2016, AVİM). İlerleyen bölümlerde de II. Karabağ Savaşında Ermeni basınına değinilecektir fakat Ermenistan'ın basını, sosyal medyayı ne derece kullandığını ve kullanarak ne kadar yayılmacılık sağlayabileceğine dair farkındalığı bu yıllarda da görülmektedir. Ermenistan da yapılan bu provokatör çalışmalar tamamen dünya

üzerinde Azerbaycan'ı suçlu taraf olarak aksettirmeyi amaçlamıştır. Bu süreçte yayılan asılsız haberlerde İŞİD militanlarının Azerbaycan ordusuna katılmak için hazırlıklar yaptığı, Azerbaycan ordusu tarafınca Ermeni askerinin kafasını kestiği gibi gerçekliği olmayan ifadelere yer vermişlerdir. Basını kullanarak provokatörlük yapan Ermenistan hükümeti, İlham Aliyev'in şahsına dair de yine asılsız iddialarda bulunarak dünyanın gözünde Azerbaycan'ı suçlamaya çalışmıştır (Asker, Özpinar, 2021, s.88; Avrasya İncelemeleri Dergisi).

Birinci Karabağ Savaşı sonucunda Azerbaycan, işgal altında bulunan topraklarından Seysulan ve Füzuli bölgesi yönündeki Lele Tepe'sini geri almış kısa sürede bölge güvenliği adına bir başarı sağlamıştır (Alizada, 2020, ANKASAM). Azerbaycan kayıplar vermiş olsa da bu savaşta bir kırılma yaşamış ve bir zafer kazanmıştır. Ermenistan ise bu savaş esnasında tüm çabalarını sergilemiş olsa da beklediği desteği görememiştir. Özellikle ABD, Rusya ve İran geri planda kalırken Türkiye ise Azerbaycan'a olan desteğini her zaman dile getirmiştir. Fransa ise her zaman Ermenistan'a olan yakınlığı ve desteği ile bilinirken bu süreçte ABD ile olan diplomatik ilişkilerinden dolayı geri de kalmayı tercih etmiştir (T24, 2016).

Yaşanan müzakerelerin yanı sıra Ermenistan'da 2015 döneminde temelleri atılan 2018 yılında ortaya çıkan Kadife Devrim yaşanmıştır. 2015 yılında Sarkisyan döneminde ülke yarı başkanlık sistemine geçmiştir. Sarkisyan'ın bu sistemi getirmesindeki nedenin kendi otoritesini güçlendirmek istemesi olduğunu düşünen gruplar oluşmuş ve 2017 yılında yapılacak seçimlerde protestolar gerçekleşmiştir. Ermenistan eski devlet başkanı Serj Sarkisyan 2008 ve 2018 yıllarında iki defa olmak üzere başkan seçilmiştir. Protestolar neticesinde Serj Sarkisyan görevinden istifa etmiş ve bunun yanı sıra seçilememiş ve günümüz başbakanı Nikol Paşinyan iktidara gelmiştir. 2018 yılında protestolar ve beraberinde yaşanan seçimler dönemine "Kadife Devrim" adı verilmiştir (Tüfekçi, Karadeniz Topal, 2020, s. 110).

1994 yılı sonrası Azerbaycan ve Ermenistan arasında savaşlar bitmiş olsa da zaman zaman çatışmalar yaşanmıştır. Ermenistan hem iç politikasında hem de dış politikasında bir denge aşamasına ulaşamamıştır. Öyle ki iç politikasında yaşanan iktidar değişimleri dahi Ermenistan'ın içinde bulunan düşünce yapısını değiştirmemiştir. Sürecin ilerlemesi ve ihlallerin devam etmesi ile 2020 yılına gelindiğinde 12 Temmuz günü Ermenistan, Azerbaycan'a karşı yıllar sonra ki ilk büyük ihlalinin gerçekleştirilmiş ve 27 Eylül 2020 tarihinde yaşanacak 44 günlük savaş için başlangıç olmuştur.

Sonuç olarak, iki ülkenin Karabağ konusundaki uzlaşmazlıkları ve bu uzlaşmazlıkların da savaş halini alması SSCB ile süre gelmiş Sovyetlerin dağılması ile de meselenin şiddeti artmıştır. Azerbaycan ve Ermenistan arasında zaman zaman sağlanan ateşkeslerin hiçbiri kalıcılık sağlamamakla beraber Ermenistan yasadışı toprak işgallerini yıllarca sürdürmüştür. Elbette ki bu toprak işgalleri birçok sivil Azerbaycan vatandaşının da yerinden edilmelerine neden olmuştur. Kafkasya bölgesi çoğunluğu Müslümanlardan oluşan bir bölge iken Rusya'nın işgali, Ermenistan'a vermiş olduğu destek orada bulunan halkı azınlık haline getirmek için harcanan çaba kanlı savaşların en belirgin nedeni olmuştur. SSCB'nin dağılışı, Ermenistan'ın

bağımsızlaşması ve Rusya'dan aldığı güç Ermenistan'ı hukuka aykırı davranışlar sergilemek konusunda da cesaretlendirmiştir. Karabağ'ın işgali de bu hukuka aykırı saldırılardan biri olmuştur. Ermenilerin toprak sahibi olabilmek adına yapabilecekleri kanlı eylemlere dönüşmüş ve tarihin elemle yazdığı o büyük olay Hocalı katliamı olmuştur. Rusya'nın Ermenistan ile ilgili stratejileri bu açıdan insan haklarının da ihlal edilmesine yol açmıştır. Ermenistan uluslararası insan hakları tarafı olsa da hiçbir ateşkese uymamakla beraber bu hukuki kurallara da uyum göstermemiş ve gerçek soykırımlara neden olmuştur. Minsk grubu üyeleri gibi devletlerden de tam anlamı ile bir yaptırım gerçekleşmemesi neticesinde Ermeni halkı gün geçtikçe göstermiş olduğu şiddet eylemlerine cesaret katmıştır (Aras, Dedeyev, Yılmaz, İbayev 2008, s.116-117)

2. BÖLÜM

İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI

Karabağ tarihsel özellikleri, doğal kaynakları, jeopolitik konumu ile yalnızca Azerbaycan ve Ermenistan için değil tüm Kafkasya için önemli bir değere sahiptir. Bölge tarihi geçmişi ile de Türk ve Müslüman nüfusu ile bilinmektedir. Stratejik öneme haiz olmasından ötürüdür ki Karabağ, bölge için her zaman sahip olunmak istenen bir yer olmuştur. Bu durum bölge ülkeleri ile Azerbaycan arasında sorunlara da yol açmıştır. Ermenistan'ın yıllarca süren çabası ve işgalleri varlığını sürdürmüş olsa da 1921 yılında Sovyetler tarafından da Karabağ'ın Azerbaycan'a ait olduğu teyitlenmiştir. Süre zarfında Ermenistan'ın saldırıları bitmemiş 1980'lerde ise dağılma dönemine giren SSCB sonrası Karabağ'a olan işgalci politikalarını sürdürerek daha fazla hak iddia etmiştir. Denizlerden denizlere uzanan o büyük Ermenistan hayali için ise ilk işgal boyutunda olan saldırı 1988 yılında gerçekleşmiştir. Öyle ki bu saldırılar bölgeyi sarmış ve müdahil olunamamıştır. Sertleşen bu hava karşısında Moskova, Ermenistan'ın yanında olduğunu gösteren davranışlar sergilemiş ve 1990 yılında askerini Bakü'ye göndermesi ile tarihin bilinen Kara Pazartesi olayını yaşatmıştır. 1994 yılında ise Karabağ beraberinde uzantısı olan Azerbaycan topraklarını Ermenistan işgal etmiştir. (Erarslan, Özdemir, 2021, s.321-322).

Ermenistan'ın yıllar süren saldırgan politikaları ve gücü ters orantıda olmuştur. Rusya'ya olan bağımlılıkları da güçlerinin yetersiz olduğunu farkında olduklarından kaynaklanmaktadır. Uzun yıllar bu durum devam etmiş günümüze de cereyan etmiştir. SSCB döneminde Ermenistan'ın Dağlık Karabağ Özerk Bölgesini kendisine bağlamak için talepte bulunması üzerine anlaşmazlıkların şiddeti artmıştır. SSCB'nin dağılışı ile de Ermenistan 1994 yılına kadar saldırılar, işgaller ve hatta katliamlar gerçekleştirmiştir. BMGK Ermenistan'ın işgal ettiği bölgelerin Azerbaycan'a ait olduğunu belirtmiş ve 822 sayılı kararı ilan etmiştir. Bununla beraber çatışmalarda net bir duraksama olmasa da husumet bir nebze azalmıştır. İki taraf da artık uzun seneler savaş içerisinde kalmasının getirdiği yorgunlukla beraber daha fazla direnç göstermeyerek 1994 yılında Kırgızistan'ın Bişkek kentinde Rusya arabuluculuğu altında ateşkes denilebilecek bir anlaşmaya varmışlardır.

Ermenistan'ın bağımsızlık kazanmasının ardından Levon Ter Petrosyan, Robert Koçaryan, Vazgen Sarkisyan dış politika üzerinde etkili olan isimler olmuştur. Siyasi ve askeri başarıları nedeni ile "baba" unvanı ile Vazgen Sarkisyan bir dönem iktidarda olmuş ve ardından gelen isim Serj Sarkisyan olmuştur. 2018 yılına gelindiğinde ise Ermenistan'da yaşanan iç çatışmalar neticesinde iktidara bugünün başbakanı Nikol Paşinyan gelmiştir (Cabbarlı, Özdaşlı, 2020, s.123). Ermenistan'ın bağımsızlığının ilan edilmesinin üzerine birbirinden farklı kişiler iktidara gelmiş fakat Türkiye'ye ve Azerbaycan'a olan bakış açıları ve yaşanan sorunlar hatta beraberinde getirilen çözümler dahi değişmemiştir. İktidara gelen her kişi ile uluslararası

görüşmeler gerçekleştirilmiş bir barış sağlanması için çözümler sunulmuş fakat Ermenistan cephesinden gelen cevaplar iktidarlar kadar değişiklik göstermemiştir. Son olarak iktidarda bulunan Nikol Paşinyan'ın da söz konusu Karabağ olaylarına dair saldırgan tutumları sürdürmesi ile 27 Eylül 2020 tarihinde tüm müzakere ihtimallerini ortadan kaldırmış ve bir savaşa sebebiyet vermiştir. I. Karabağ Savaşının bitiminden sonra yapılan ateşkes süreçleri de dâhil olmak üzere bir barış sağlandığı hiçbir zaman söylenememiştir. Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere Ermenistan 2016 yılından itibaren daha evvel gerçekleştirilen ateşkesleri ihlal etmiş ve çatışma temaslarını artırmıştır. Ermenistan'ın sıcak temaslarda bulunduğu yerler genellikle stratejik öneme sahip bölgeler olmuştur. Örneğin 2020 yılında gerçekleşen II. Karabağ savaşında önemli bir nokta Tovuz bölgesidir. Tovuz bölgesi her zaman uluslararası ulaşım ve enerji nakil altyapısı konusunda değerli olmuştur. Ayrıca top atışlarının gerçekleştirildiği bu bölge Gürcistan'a olan yakınlığı ile de yine stratejik öneme sahiptir. Gürcistan'a yakınlığı ile belirgin konumundaki hassasiyet ise Bakü - Tiflis - Kars demiryolu olurken ayrıca Bakü - Tiflis - Ceyhan petrol, Bakü - Tiflis - Erzurum doğalgaz boru hatları da bölgeden geçmektedir (CİB,2021, s.30). Bu durum Ermenistan'ın saldırılarına tek bir çerçeveden bakılmaması gerektiğini ve hedefin yalnızca Karabağ olmadığını göstermiştir. Ermenistan'ın Karabağ hedefinin altında aynı zamanda uluslararası demiryolları, doğalgaz ve petrol boru hatları olduğu da göz ardı edilemeyecek şekilde ortaya konulmuştur. Görülmektedir ki Ermenistan nihai olarak bu savaşta yalnızca Karabağ'a, sivillere yönelik değil Doğu ve Batı'nın ticari geçişlerine de saldırmıştır.

Ermenistan tüm bu stratejik saldırılarına rağmen bu esnada Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üyelerine acil toplantı talebinde bulunmuş ve provokasyonlarını sürdürmüştür. Daha evvelki süreçlerde olduğu gibi savaşın başlangıcında da yine Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki problemleri çözüme kavuşturma amacı ile Minsk Grubu üyeleri yine sonuç olmadan müzakereler çerçevesinde barış temennilerinde bulunmuştur. AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları 2019 yılının Şubat ve Mart aylarını sürekli olarak Bakü ve Erivan'da müzakereler yaparak geçirmiştir. Mart ayı sonunda ise Viyana'da görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Fakat tüm bu görüşmeler ve uzlaşma yollarında Azerbaycan artık işgallerin sona erdirilip tam anlamı ile görüşmelerin devam etmesi taraftarı olurken Ermenistan işgal ettiği bölgelerden çekilmek adına somut bir adım atmamakta ısrarcı olmuştur (CİB, 2021, s. 32).

Minsk Grubu üyeleri uzun yıllardan bu yana Ermenistan ile ilgili tüm meselelerde barış müzakereleri oluşturmuş ve çözüme dair görüşmeler gerçekleştirmiş fakat hiçbir anlaşma ileriye dönük olarak sağlanamamıştır. Büyük güçler olan ABD, Rusya ve Fransa hiçbir görüşmede Ermenistan için gerçek bir yaptırım uygulayarak uluslararası hukuk nezdinde hareket etmemiştir. Toprak bütünlüğü bozulan, defalarca işgaller yaşayan Azerbaycan için ise 2020 yılında yine topraklarına ve vatandaşlarına karşı düzenlenen saldırılarda kayıtsız kalmak mümkün olmamıştır. Azerbaycan'ı II. Karabağ Savaşı sürecinde topyekûn savunmaya geçiren en önemli faktör de kendi topraklarını bir kez daha kuvvet kullanımı ile sahip olma hakkını kimseye vermemek olmuştur. 1994 yılından 2020 yılına kadar Azerbaycan ve Ermenistan

arasında hem fiziki hem siyasi olarak çatışmalar sürmüştür. Tarafların uzun yıllar süren bu çatışma halleri iki ülkeyi de fikri, askeri, siyasi ve coğrafik olarak bir bakıma II. Karabağ Savaşına hazırlamıştır.

2.1. İkinci Karabağ Savaşı'na Giden Süreçte Azerbaycan

Azerbaycan halkı I. Karabağ Savaşı ve sonrasında çok fazla kayıplar vererek yurtlarından edilmiştir. Azerbaycan için işgal edilen tüm toprakları kadar Karabağ da öz vatan toprağı olmuş ve geri kazanılması için mücadele edilmiştir. Azerbaycan için kaybedilen topraklarla beraber diğer bir sorun da Sovyetler sonrasında yaşadığı ekonomik buhran olmuştur. 2020 yılına kadar Azerbaycan halkı ve değişen her iktidar için işgal altındaki topraklarını geri kazanma umudu her zaman varlığını korumuştur.

Ermenistan'ın savaşın görünen kazananı olmuş fakat haksız kazancı ve izlemiş olduğu politikalar nedeniyle dış politikasında kayıplar yaşamıştır. İzlemiş olduğu işgal politikaları ile Gürcistan ve Türkiye tarafından izole edilirken yalnızca İran ile ilişkiler sürdürebilmiştir. Bu karışıklığın içerisinde Ermeni halkı ve Karabağ halkı da kendi aralarında anlaşmazlıklar yaşamaya başlamıştır. Ermeni halkının gençleri savaş gereği yapmış oldukları zorunlu askerlik başta olmak üzere yine savaş sırasında yaşanan ve toparlanılması zor olan ekonomik şartlara tepkiler göstermiştir. Ayrıca Ermeni halkı asıl vatan niteliğini Ermenistan'ın taşıması gerektiği savunurken Karabağ halkı önce Karabağ diyerek hareket etmiştir. Hem bu ikili ayrılıklar hem de Ermenistan'ın dış politika sorunları nedeni ile Ermenistan'ın eski Cumhurbaşkanı Ter Petrosyan'ın bir mitingde yaptığı açıklama şu şekilde olmuştur; "Bu sorun çözülmedikçe, bizi boğan abluka kalkmadıkça, komşularımızla ilişkilerimiz kurulmadıkça, ülkemiz bölgesel ve uluslararası yapılara entegre edilmedikçe, Ermenistan modern dünyanın gereksinimlerine göre gelişemez ve güçlenemez". (Kandemir, 2022, s.225).

Azerbaycan'ın bağımsızlık sonrası yaşamış olduğu zorlu şartlar ordu teşkilatlanmasına da yansımıştır. Azerbaycan bir ordu niteliğinde değil kaybettikleri sonrasında sadece elinde kalanları savunmayı ve korumayı temel edinmiştir. Savaşın ilk zamanlarında Rusya'nın etkisi de bu savunmasızlık çerçevesinde yerini korumuştur. Çünkü ülkenin bir kısmı kaybedilen toprakların kazanılması için her an hazırken diğer bir taraf Rusya'nın Ermenistan'a olan desteği nedeniyle askeri bir icranın mümkün olamayacağını düşünmüştür. Azerbaycan ordusu, 2010 yılının ortalarında savunma ordusu niteliğinde teşkilatlanmaya başlarken Rusya'dan yana olan beklentiler uzun yıllarca geri planda kalmalarına neden olmuştur. 2017 yılının Haziran ayında Uluslararası Kriz Grubunun yayınlamış olduğu rapora göre Azerbaycan için 2016 yılında yaşanan "Dört Günlük Savaş" bir dönüm noktası olmuş ve çatışmalar sonrasında Azerbaycan taarruz atağında olup silahlanmaya başlamıştır (Europe Report, 2017).

Ordu oluşumunda önemli faktörlerden biri de askeri harcamalardır. Azerbaycan yıllar içerisinde tam anlamıyla bir ordu oluşturabilmek için harcamalarda bulunmuştur. Bu

harcamalar sadece silahlardan oluşmamakla beraber ulaşım, giyinme, askeri eğitim ve beslenme gibi alanlarda ayrılmıştır. Azerbaycan ordu harcamalarında en az bütçeyi Hava Savunma sistemlerine ayırmıştır. Nedeni ise Ermenistan'ın uçaklarının sayısının azlığı ile beraber Azerbaycan'a karşı bir hava saldırısı yapamayacak kadar eski olmasıdır. Azerbaycan'ın hava savunmasında yapmış olduğu en fazla harcama 2019 yılında Rusya'dan SU-30 alması olmuş fakat yeterli mühimmat olmaması nedeniyle II. Karabağ Savaşı sırasında kullanımı mümkün olmamıştır. (Kandemir, 2022, s.230). İki ülkenin de dış politikalarını yürüttükleri diğer ülkelerle askeri eğitim ve iş birlikleri olmuştur. Azerbaycan için bu noktada ilk ülke Türkiye olmuş ve halen devam eden 11 Ağustos 1992'de Askeri Eğitim İş Birliği Anlaşması imzalanmıştır (Resmi Gazete, 1993, Kandemir, 2022, s.234). Azerbaycan yıllar içerisinde dış politikasında ülkelerle ilişkilerinde seviyeleri arttırıcı bir yol izlemiştir. 1992'de Kuzey Atlantik İş Birliğine, 1994'te NATO Barış İçin Ortaklık programına katılırken, 1999 ile 2008 arası TSK ile NATO'nun Kosova – Afganistan operasyonlarına katkı sağlamıştır. Savunma alanında kalkınmalarını arttıran Azerbaycan Güney Afrika, Belarus, Ukrayna ve Polonya ile savunma alanında çalışmalar yürütmüştür. (Kandemir, 2022, s.235). İki ülkenin de II. Karabağ Savaşına başlamalarının ardında nedenler olmuş fakat bu nedenler arasında Azerbaycan uluslararası hukuk alanında da haklı gerekçeleri ile savaşın içerisinde yer almıştır. Azerbaycan için en büyük gerekçe ise topraklarının yıllardır işgal altında olması olmuş ve bunu BM Güvenlik Konseyi kararları desteklemiştir. Savaş sürecince Rusya'nın Ermenistan'a olan yakınlığı gereği Azerbaycan'a karşı bir müdahalede bulunup bulunmayacağı da göz önünde tutulmuştur. Azerbaycan için yıllarca işgal altında tutulan topraklarını geri alabilmek büyük önem taşımıştır. Hem Rusya'nın varlığı hem halkın yıllar içerisinde psikolojik olarak yıpranması hem de iktidarın savaşı kaybedebilme ihtimaline karşı Azerbaycan savaşa girmiştir. Azerbaycan Ermenistan'a karşı atmış olduğu tüm barışçıl ve olumlu adımlara rağmen karşılık alamaması ile yeni topraklar kaybetmemek adına savaşa girmiş ve 2020 yılında bu savaşı zafer ile sonuçlandırmıştır.

Azerbaycan için Karabağ sorunu kendi topraklarının işgal altında olması ve uzun yıllar halkın bu topraklardan mahsur bırakılması sorunu olmuştur. Aradan geçen yaklaşık 30 yılın sonunda 44 gün süren bu geniş çaplı savaş Azerbaycan için toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması konusunda oldukça önemli olmuştur. Öyle ki II. Karabağ Savaşı sürecine kadar Azerbaycan ekonomiden, orduya her alanda kendini ilerletmiş ve Ermenistan'dan üstün bir hale gelmiştir (Kılavuz, 2017, s.52; Özpınar, 2022, s.75). 1990'lı yıllar hatta öncesinde de Azerbaycan her zaman barıştan ve anlaşmadan yana olarak gerek arabulucularla gerek kendi isteği ile çözüm masasına oturma yanlısı olmuştur. Fakat Ermenistan Savunma Bakanı Davit Tonoyan'ın *"yeni bölgelerde yeni savaş"* söyleminde bulunması ve ardından *"Eğer Karabağ Savaşı tekrar alevlenirse, o zaman Bakü'de biter"* şeklinde yaptığı açıklamaları Azerbaycan'ın kırmızı çizgilerine dokunmaya yetmiştir (Alizada, 2020, ANKASAM). Ordunun başarısı, halkın desteği yanında Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in de savaş sürecince çizgisini koruyan, güçlü ve istikrarlı duruşu savaşın gidişatına dair pozitif bir güç katmıştır. Savaş sonrasında ise

Ulusa sesleniş konuşması ile “Ne oldu Paşinyan” sorusu dünya kamuoyunun dikkatini oldukça çekerken bu soruyu sorarken ki vücut dili ve otoritesi de halkın zafer coşkusunu artırmıştır (Yılmaz, 2021, s.396).

2.2. İkinci Karabağ Savaşı’na Giden Süreçte Ermenistan

Karabağ 1990’lı yılların başlarında Ermeni çetecilerince işgal edilmiş ve yalnız Karabağ olmamakla beraber Azerbaycan’ın topraklarının çoğunluğunu kendilerinin saymışlardır. Bu işgaller neredeyse 30 yıl varlığını korumuş ve çözüme dayalı işbirliği için oluşan birlikler yaşanan durumlar karşısında nihai bir sonuç elde edememiştir. Yıllar içerisinde Ermenistan saldırgan politikasından geri adım atmazken 2010 yılında Azerbaycan konu dâhilinde çözüm sağlayabilmek adına gerek askeri gerek siyasi gerekse diplomatik olarak her yolu deneyeceğini açık bir dille ifade etmiştir. Ermenistan için bu ikaz bir anlam ifade etmezken son hükümet değişikliği ile gelen Nikol Paşinyan da onca geçen yılın ardından aynı politikaları izlemeye devam etmiştir (Erarşlan, Özdemir, 2021, s.317).

II. Karabağ Savaşı’na giden süreç, Ermenistan için bir nevi kaçınılmaz son olmuştur. En belirgin nedeni ise Ermenistan’ın yıllarca süren saldırgan ve işgalci politikası olmuştur. Öyle ki iki ülke arasındaki bu çatışma halini iyileştirmek ve sonlandırmak adına birçok ülke, kuruluş devreye girmiş fakat Ermenistan her seferinde ya yapılan anlaşmalara sadık kalmamış ya da anlaşmalarda bulunmamıştır. Sonucunda iki ülkenin büyük bir savaşa girmesi kaçınılmaz olmuştur.

İlk olarak Ermenistan ordusundan söz etmek gerekirse Ermenistan ordusu 1992 yılında Sovyetlerden almış olduğu destekle ve Rus eğitimi ile kurulmuştur. Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması gereği sınırlı sayıda askeri birimler ve mühimmatların yalnızca belirlenen bölgede bulundurulması gereğince Ermenistan elindeki silahların bir kısmını Dağlık Karabağ bölgesine taşımıştır. Ermenistan ayrıca bugün de ülkesinde bulunan Rus askeri üssünün imzasını 1995 yılında yapmış olduğu anlaşma ile atmıştır (Kandemir, 2022, s.226). Ermenistan’ın Rus güvenliği altında yaşama alışkanlığı çok eski yıllara dayanmaktadır. Ülke içerisinde Rus hâkimiyetinin var olması ve Ermenistan’ın bu çatı altında yaşaması hem Azerbaycan’a hem de Türkiye’ye karşı Rusya’yı bir kalkan olarak görmesinden kaynaklanmıştır. Azerbaycan’ın olduğu gibi Ermenistan’ın da askeri yönden harcama ve yatırım yapmış olduğu alanlar mevcuttur. En çok yatırım yapılan alan ise hava savunma sistemleri olmuştur. Bu yatırım hem hava kuvvetlerinden daha ekonomik olduğu için hem de teknolojik olarak daha ön planda olabilmek adına yapılmıştır. Ermenistan düşman ülkelerin karşısında bir güç elde edebilmek ve mücadele verebilmek adına Rusya’dan menzilli füzeler almıştır. Çünkü Azerbaycan’a karşı kendini savunmaya alabileceği güçlü zırhlı araçlara sahip değildir (London, Routledge, 2021, s.2016; Kandemir, 2022, s.230). Ermenistan II. Karabağ Savaşı sırasında da genel anlamda hava savunma sistemlerini kullanmıştır. Ermenistan silah

ve savunma alanında Rusya'dan olduğu kadar Çin'den de destek almıştır. Düşman olarak saydığı ülkeler ile mücadele etmek ve hayalleri doğrultusunda ilerleyebilmek adına Ermenistan diğer ülkelerle ilişkilerini bağımlılık halinde yürütmüştür. Ermenistan 1992'de Kuzey Atlantik İş Birliği Konseyine, 1993'te NATO'nun Barış ve Güvenlik için Bilim Programına, 1994'de NATO Barış İçin Ortaklık programına katılmış ayrıca NATO'ya Kosova ve Afganistan için askeri katkılarda bulunmuştur. Ermenistan aynı zamanda yine NATO'nun Savunma Eğitimi Geliştirme Programına da dâhil olmuştur (NATO Resmi Sayfası, Kandemir, 2022, s.234). Bu iş birliklerinin yanı sıra Ermenistan'ın Savunma Bakanı ve NATO'nun Savunma eğitimcileri 2024 yılı Nisan ayı içerisinde bir araya gelerek bir durum değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu değerlendirme çerçevesinde 2025 için faaliyet planlamaları yapılırken Ermenistan askerlerinin savunma eğitimlerinin de daha ileriye taşınacağı görüşülmüştür (NATO Resmi Sayfası). Ermenistan'ın NATO ile olan bu ilişkileri, Rusya'ya karşı olan bağımlılığını azaltmak için sürdürdüğü düşünülebilmektedir. II. Karabağ Savaşı'na giden süreçte Ermenistan batıdan destek beklese de en çok Rusya'yı bağlayıcı güç olarak görmüştür. Bu nedenle Ermenistan çeşitli saldırı şekilleri ile işgal politikasını benimsemiştir. Saldırgan politikası neticesinde de Ermenistan Azerbaycan'la uzunca yıllar bir anlaşma düşüncesine girmemiş Azerbaycan'ın da kendisine karşı bir galibiyet elde edeceğini düşünmemiştir. Öyle görülmektedir ki Ermenistan ve Rusya için II. Karabağ Savaşı aslında yeni olan bir durum niteliğinde değil geçmişten gelen çatışmaların ve yayılmacı politikaların devamı pozisyonunda olmuştur. Çünkü Ermenistan'ın toprak isteği ve Rusya'nın kendi çıkarları doğrultusunda olan desteği bir anlaşmadan ziyade her defasında yeni bir çatışmaya ve savaşa neden olmuştur.

Ermenistan işgalci politikasını yalnızca Azerbaycan üzerinden değil Türkiye ile de yüz yılı aşkın yaşadığı sorunlar ile göstermiştir. Asırlar boyunca Türklerle birlikte rahat ve sükûn içinde yaşayan ve Osmanlı Devleti'nde oldukça zengin bir tabakayı meydana getiren Ermenilerin tutumları; 1877 - 1878 Osmanlı Rus savaşlarında Osmanlıların yenilmesiyle, 3 Mart 1878 tarihinde Ayastefanos Antlaşması ve 13 Temmuz 1878 Berlin Antlaşması imzalanınca değişmiştir. Bu antlaşmalardan sonra Rusya'nın ve bazı Avrupa devletlerinin kışkırtmasıyla Ermeniler süratle örgütlenerek, bağımsız bir Ermenistan Devleti kurmaya yönelmişlerdir. Batılı devletlerin desteği ile bir hayalin peşinde giden Ermeni terör örgütleri sadece Türkiye içerisinde değil dünyanın birçok ülkesinde de katliamlara sebep olmuşlar ve yurtdışında birçok Türk diplomatı şehit etmişlerdir. Ermenistan'ın yıllar süren saldırı politikaları ve gücü ters orantıda olmuştur. Rusya'ya olan bağımlılıkları da güçlerinin yetersiz olduğunu farkında olduklarından kaynaklanmaktadır. Uzun yıllar bu durum bu hali ile devam etmiş günümüze de cereyan etmiştir. Türkiye Ermenistan ilişkileri çerçevesinde İsviçre'nin arabuluculuğu sonrasında 31 Ağustos 2009'da Zürih'te iki protokol görüşülmüş (Diplomatik İlişkilerin Tesisi Protokolü, İkili İlişkilerin Geliştirilmesi Protokolü) ve ilişkiler ileri seviyeye taşınmıştır (Cabbarlı, Özdaşlı, 2020, s.117). Genel çerçevede protokollerin amacı iki ülke arasında arabuluculuk, iyi komşuluk, ekonomik iş birliği, çevresel barış, halkların birbirine güveni gibi konuları içermektedir. II. Karabağ savaşı sırasında her zaman olduğu gibi Türkiye

Azerbaycan'ın yanında olmuştur. Askeri destek başta olmak üzere tüm olanakları sağlamak için hazır halde kalmıştır. Bu süreçte Ermenistan'ın gerilen ilişkileri sadece Azerbaycan'la olmamış Türkiye ile de gerginlikler yaşanmıştır. Ermenistan bu savaş sırasında Türkiye'ye karşı paralı askerler tutup Azerbaycan'a destek gönderdiler gibi ithamlarda bulunmuştur. Yaşanan II. Karabağ Savaşı sonrası yine her şeye rağmen Türkiye ve Ermenistan arasında diyaloglar kurulmaya başlanmıştır. Görüşmeler diplomatik yollarla sağlanmaya başlamış ve ülkemizden Büyükelçi Serdar Kılıç, Ermenistan'dan ise Milli Meclis Başkan Yardımcısı Ruben Rubinyan Türkiye-Ermenistan Normalleşme Özel Temsilcileri olarak görevlendirilmişlerdir. Görüşmeler nezdinde iki ülke arasında 2 Şubat 2022 tarihinde doğrudan uçuşlar başlamış ve 1 Temmuz 2022'de de sınırların üçüncü ülke vatandaşlarına açılması kararı alınmıştır (T.C Dışişleri, Türkiye - Ermenistan Siyasi İlişkileri).

Görüleceği üzere Ermenistan Türkiye konusunda da 1915 iddialarından uzun yıllarca vazgeçmemiştir. Öyle ki iki ülke arasında sıcak temaslar ikili görüşmeler gerçekleştirmiş olsa da Ermeni halkı ve diasporası bu görüşmelere çok da sıcak bakmamıştır. Geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar gelen bu üç ülkenin zaman zaman uluslararası alanda dahi sorunlar yaşamasının en bilinen nedeni analizlerden de görüleceği üzere Ermenistan'ın aşırı ve fütursuzca olan milliyetçilik duygularının Rusya tarafınca kötüye kullanılarak saldırgan bir hal alması olmuştur.

İhtirasları doğrultusunda çevre ülkeleri ile sorunlar yaşayan Ermenistan, yaşanan bu II. Karabağ savaşında da tavır tutumlarını değiştirmemiş savaş içerisindeyken dahi Azerbaycan ve Türkiye'ye kara propagandalar yapmaya devam etmiştir. İki ülke ile de olan ve ezelden gelen problemleri, işlediği uluslararası hukuka aykırı suçları kendi haricinde her zaman Azerbaycan ve Türkiye yapmışçasına kamuoyuna lanse etmiştir. Bu durum II. Karabağ savaşında da değişmemiştir (Özdaşlı, 2021, s.348; Özpınar, 2022, s.78). Savaştan yenilgi ile ayrılan Ermenistan halkı süreci yöneten Paşinyan'ı savaş sonrasında sokaklara inerek protesto etmiştir. Yaklaşık 30 yıl işgal altında tuttukları ve bir o kadar da kendilerininmişçesine sahiplendikleri toprakların kaybedilmesi Ermeni halkı için hayal kırıklığı olmuştur. Geriye ise savaş sonrasında yaşanan ekonomik sorunları ve dışa bağımlılığı süren bir Ermenistan kalmıştır (Çalışkan, 2020, İNSAMER).

2.3. İkinci Karabağ Savaşı

Azerbaycan ve Ermenistan arasında 27 Eylül 2020 tarihinde başlayan II. Karabağ Savaşı 44 gün sürüp Azerbaycan'ın zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu zafer sonrası taraflar ilerledikleri yolun adını anlaşma olarak ifade etseler de bugün hala tam bir anlaşma sağlanıp sağlanmadığına dair akıllarda soru işareti kalmıştır.

II. Karabağ Savaşı'nın başlamasında ilk büyük faktör 12 Temmuz 2020 tarihinde Ermenistan'ın Tovuz'a yapmış olduğu roketli saldırı olmuştur. Ermenistan'ın 1994 yılından sonra ilk büyük

ihlal bu bölgede yaşanmıştır. Tovuz bölgesi stratejik olarak önemli bir bölgedir. Tovuz bölgesi, Bakü - Tiflis - Ceyhan petrol boru hattı ve Güney Gaz Koridorunun geçtiği bölge olmakla beraber Bakü - Tiflis - Kars demiryolu ve Doğu - Batı Ulaşım Koridoru olma özelliğini taşımaktadır (Ataman & Pirinççi, 2021, s.177). Uzun süredir iki ülke arasında varlığını koruyan sessizlik sonrasında Ermenistan'ın gerçekleştirdiği bu saldırı aslına bakıldığında büyük bir savaşın fitilini ateşlemiştir. Tovuz olayının yaşanmış olduğu bu tarihler dünya basınında da yer almış ve geçmişten de yaraları olan Azerbaycan toplumu artık bir ayaklanma gerçekleştirmiş, Azerbaycan'da bir nevi seferberlik ilan edilmiştir.

Ortaya atılan bu Tovuz ateşi ardından tarih tekerrür etmiş ve Ermenistan 27 Eylül 2020 tarihinde saat 06.00 sularında geniş kapsamlı bir saldırıya başlamıştır. Ermenistan'ın saldırmış olduğu cephe hattı sivil yerleşimlerinin var olduğu yerler olmuş ve savaşın başlaması ile beraber çok sayıda sivil hayatını kaybetmiştir. Ermenistan'ın bu tutumu karşısında Azerbaycan'ın Birleşmiş Milletler Kurucu Anlaşması niteliğince meşru müdafaa hakkını kullanması kaçınılmaz olmuştur (Ataman & Pirinççi, 2021, s.245). Savaşı başlatan faktörlerin bir diğeri de tarafların askeri güç unsurları olmuştur. Ermenistan'a geçmişte olduğu gibi Rusya'dan gelen mühimmat, teknolojik silahlar ve askeri destek Ermenistan'ın pervasızca saldırılarının alt yapısını oluşturmuştur. İki taraf arasında gerçekleşen savaşlar süresince Azerbaycan yapılan ateşkeslere hassasiyet çerçevesinde yaklaşırken Ermenistan her seferinde bu anlaşmaları bozarak bir aldatma eğilimi içerisinde olmuştur. Savaşın siyasi ortamında da durum benzerlik göstermiştir. Azerbaycan siyasi ortamın ve askeri stratejilerin dengesi içerisinde yürütülebilir bir halde dış politikanın ve askeri gerekliliklerin doğrultusunda ilerlemiştir. Ermenistan ise savaş kurallarını ve uluslararası hukuku yok sayarak savaş sonunda kaybetmesinin zeminini oluşturmuştur.

Tovuz bölgesinin öneminden daha evvelde bahsedilmiştir. Bölgenin önemi yalnızca bağlayıcı hatlar olması değil Ermenistan için "Kuzey Karabağ" niteliğini de taşımasıdır. Tovuz bölgesi Ermenistan'ın geçmişten bu yana Azerbaycan'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi yine hak iddia ettiği bir bölge olmuştur. Hatta Samvel Karapetyan adlı Ermeni bir araştırmacı 2018 yılında "Kuzey Karabağ" adında bir kitap yayınlatarak Ermeni halkının tarihinden, kültüründen, mimarisi ve kiliselerinden bahsetmiştir. Bu kitap ayrıca Rusya üzerinde birçok üniversiteye de gönderilmiştir. En nihayetinde anlaşılmaktadır ki Ermenistan'ın Tovuz üzerindeki düşünceleri geniş bir alanı kaplıyor. Keza ekonomik olarak da yine bu bölge Ermenistan'ı fakirlikten ve dışa olan bağımlılığından kurtaracak bir alandır (Sadık, 2020, FİKİRTURU). 27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın Azerbaycan'ın yalnız askeri değil sivil yerleşim yerlerini de hedef alarak saldırıya geçmesi büyük çaplı olacak bu savaşı resmen başlatmıştır. Azerbaycan 30 sene boyunca işgal altında kalan Karabağ'ı ve bölgelerini kurtarmak için tüm gücü ile kapsamlı bir biçimde Ermenistan'a karşılık vermiştir (Tok, 2020, TASAV). 44 gün sürecek olan savaşın başlaması ile beraber Azerbaycan büyük bir taarruz girişimiyle ilk seferde Fuzuli ve Cebail bölgelerinde 6 köyü işgal altından kurtarmıştır. Bunun ardından ise artık "savaş durumu" ilanı yapılmış ve Ermenistan'ın saldırılarının kesilmemesi üzerine Azerbaycan Cumhurbaşkanı

İlham Aliyev ülkede seferberlik ilan etmiştir. Savaşın ilk anlarında kaybettiği yerleri geri almak için yoğun bir çaba sarf eden Ermenistan daha sonra bir duraksamaya girmiş ve Azerbaycan Cebrail, Fuzuli, Gence ve Zengilan gibi önemli bölgeleri ve bağlı yerleşim yerleri işgalden kurtarmıştır (CİB 2021,s.39, Kalkan 2023, TASAM). Azerbaycan ordusu, savaşın başlamasıyla beraber başarılı bir harekât gerçekleştirmiş, Azerbaycan halkı ve Türk dünyası da manen ordunun yanında olmuştur. Bu durum Azerbaycan'ın savaşa bir güçle başlaması ve başarılı ilerleyişi ile de Ermenistan'ın üzerinde bir üstünlük oluşturmasını sağlamıştır. Elbette ki işgal altındaki topraklarını kurtarmaya ve diğer işgal altındaki bölgelerine ilerlemeye çalışırken Azerbaycan ordusu büyük kayıplar vermiştir. Ermenistan bu sırada özellikle Rusya'dan çok destek beklemiş olsa da gerek Türkiye'nin denge politikası ile yaklaşması gerek Azerbaycan'ın kamuoyuna karşı kararlı tutumu ile Rusya dâhil diğer ülkelerden de umduğunu bulamamıştır (Aslanlı, 2021, AA).

Uluslararası savaş hukukuna hiçbir mücadelede uymayan Ermenistan, II. Karabağ savaşında da uymayarak sürekli sivilleri hedef alarak can kayıplarına yol açmıştır (Okuduci, 2020, AA). Fakat Ermenistan'ın bu akıl dışı direniş şeklini benimsemesi Azerbaycan ordusunun ilerlemesine engel olamamıştır. ABD, 26 Ekim 2020 tarihinde sabah saatlerinde bir insani ateşkes duyurusu yapmış fakat bu durum işgal ettiği yerlerin kurtarıldığını gören Ermenistan'ı daha da hırçın ve saldırgan bir hale getirmiştir. Ermenistan insani ateşkesi 5 dakika sonra ihlal ederek önce Gence'ye füze almış ve daha sonra Terter bölgesine saldırı düzenleyerek sivillerin hayatlarını kaybetmesine neden olmuştur. 30 Ekim 2020 tarihine gelindiğinde Azerbaycan Ermenistan'ın işgal altında tuttuğu 9 köyü daha kurtarmış ve o sırada Ermenistan bu kez başka bir bölgede sivilleri hedef alarak füze kullanmaya kalkışmıştır. Fakat Azerbaycan bu hamleyi füzeyi imha ederek yok etmiştir (Kalkan, 2023, TASAM). Uzun yıllar kendi topraklarından mahrum bırakılan, halkı sürgün edilen Azerbaycan savaş sürecinin bir ayında Karabağ'da, kuzeyde Murovdağ, kuzeydoğuda Talış ve Sukovuşan, doğuda Ağdere, Ağdam ve Hocavent, güneydoğuda ise Fuzuli ve Cebrayıl'de neredeyse bir hilal şekli ile başarılı bir halde ilerlemiştir. Azerbaycan özellikle stratejik önemi büyük olan Zengilan ve Kubatlı çevresini ayrıca 4 kent, 3 büyük kasaba ve en az 150 köyü de işgalden kurtarmıştır. Kurtarılan bölgelerin yanı sıra Ermenistan'ın birçok tankını, zırhlı aracını ve hava savunma sistemlerini de karşılığa binaen yok etmiştir (Tok, 2020, TASAV). İlerleyen süreç boyunca defalarca ateşkes ilan edilmiş ve kısa süre içerisinde bozulmuş, sayısız saldırılar yaşanmıştır.

Ermenistan işgali altında olan bölgelerden bir diğeri de 1992 yılında işgal edilen Şuşa şehridir. Yine Şuşa da Azerbaycan için önem arz eden ve stratejik olarak öneme haiz Hankendi'ye giden yolun üzerinde bulunan bir bölgedir (Ataman & Piriççi 2021, s.266). 4 Kasım 2020 tarihine gelindiğinde Azerbaycan Laçın koridoruna kadar ilerleyerek Hankendi ile Ermenistan arasındaki bağı ayırmış ve bu durum savaşın daha da Azerbaycan'ın lehine dönmesini sağlamıştır. Laçın koridoruna ilerlenmesinin en büyük gayesi ise Şuşa'ya ulaşıp işgalden kurtarabilmek olmuştur. Nihayetinde amaç hâsıl olmuş ve Şuşa işgalden kurtarılmış ve Cumhurbaşkanı Aliyev tarafından tüm halka coşku içinde bildirilmiştir. (Sadıgov, 2021, s.437;

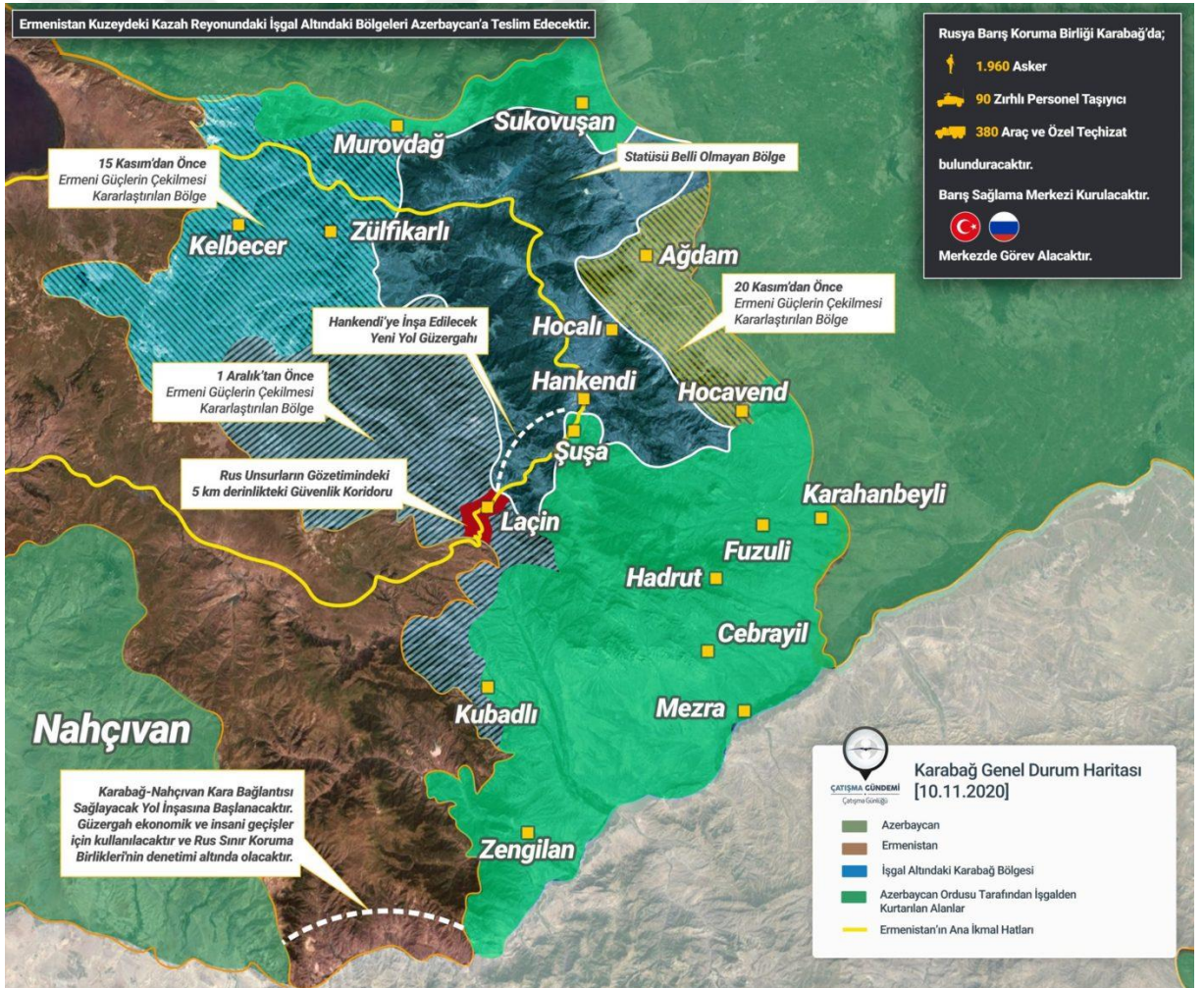
Özpinar, 2022, s.73-74). Hâlihazırda Şuşa'nın işgalden kurtarılması Ermenistan için tam bir yenilgi manasını taşımaktadır. Şuşa yıllardır Karabağ'ın kalbi olarak nitelendirilmiştir. Çünkü Şuşa, Ermenistan ile Karabağ'ın bağlantı yollarını kapsamakta stratejik öneme haiz bir alandır. Şuşa'nın kaybedilmesi üzerine Ermenistan'ın Dağlık Karabağ lideri olarak tayin ettiği Arayik Harutyunyan dahi "*Çatışmalar aynı hızda devam etseydi birkaç gün içinde Karabağ'ın tamamını kaybedecektik. İmzalanan anlaşma zorunluymuş ve değiştirilemez*" açıklamasında bulunmuştur (Güler, 2020, s.1, SETA).

Azerbaycan göstermiş olduğu bu büyük savunma mücadelesi karşısında Cebrail, Zengilan, Füzuli, Gubadlı, Şuşa, Terter, Hocaved, Hocalı dâhil olmak üzere birçok köy ve civarını işgalden kurtararak kontrol altına almıştır. Şuşa'nın da kurtarılması ve Paşinyan'ın kabulü ile beraber Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev "28 yıl sonra Şuşa'da ezan sesi duyulacak" diyerek zaferin kazanımını ilan etmiştir. Bu ilanı takip eden iki gün boyunca savaş bir anda son bulmuş olmasa da sakinliğe erişmiş ve tarih 10 Kasım 2020'yi gösterdiğinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Azerbaycan ve Ermenistan arasında ateşkesin resmen başladığını duyurmuştur (CİB,2021, s.97). Yaşanan bu savaşla beraber Ermenistan'ın işgal altında tuttuğu Azerbaycan'a ait topraklarından 5 il, 4 kasaba ve 286 köy kurtarılmış ve zafer 44 gün sonunda Azerbaycan'ın olmuştur. Yapılan ateşkes için anlaşma maddeleri şu şekildedir;

- Azerbaycan ve Ermenistan kontrol ettikleri pozisyonlarda kalacak
- Ağdam bölgesi ile Ermenistan'ın elinde olan ve Azerbaycan'a ait olan Kazah bölgesindeki toprakları Azerbaycan tarafına 20 Kasım'a kadar verilecek
- Dağlık Karabağ'daki temas hattı ve Laçın koridorunda 1960 asker, 90 zırhlı araç ve 380 özel askeri araçla Rus barış güçleri konuşlandırılacak
- Rusya Barış Güçleri, Ermenistan ordusunun çekilmesiyle birlikte bölgeye konuşlandırılacak. Rusya Barış Güçleri, bölgede 5 yıl bulunacak. Tarafların, söz konusu sürenin sona ermesine 6 ay kala bunun uygulanmayacağını bildirmemesi halinde, süre otomatik olarak 5 seneliğine yenilenecek
- Anlaşmaların uygulanmasına dair kontrolün sağlanması amacıyla kontrol merkezi oluşturulacak
- Esirlerin, tutsakların ve cenazelerin değişimi yapılacak
- Ermenistan 15 Kasım'a kadar Azerbaycan'a Kelbecer bölgesini, 1 Aralık'a kadar Laçın bölgesini geri verecek. Ermenistan, 5 km. genişliğinde Laçın bölgesindeki koridoru kendisine bırakacak. Bu koridor, Şuşa'ya dokunmayacak. Taraflar 3 sene içinde Hankendi ve Ermenistan arasında bağlantı yapan Laçın koridorunda rotanın oluşturulmasıyla ilgili plan hazırlayacak. Rusya Barış Güçleri, oluşturulacak rotanın korunması amacıyla

yeniden konuşlandırılacak. Azerbaycan, Laçın koridorunda vatandaşların, araçların ve yük araçlarının iki yönde hareketini, güvenliğini sağlayacak

- Yerinden edilmişler ve mülteciler Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserinin kontrolünde Dağlık Karabağ'a ve etrafındaki bölgelere dönecek
- Bölgenin ekonomik ve ulaşım bağlantılarında engeller kaldırılacak. Ermenistan, vatandaşların, araçların ve yük araçlarının iki yönde hareketini organize etmek amacıyla Azerbaycan'ın batısındaki bölgeler ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasında ulaşım iletişimini sağlayacak. Ulaşım, iletişimin kontrolü, Rusya Sınır Güvenlik Servisi kurumları tarafından da sağlanacak. Tarafların anlaşmaya varması durumunda, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ve Azerbaycan'ın batı bölgeleri arasında ulaşım iletişimlerinin ağları inşa edilecek. (TRT 2020).

Harita: 2.1 Anlaşma sonrası Karabağ haritası

Kaynak: (Stratejik ortak, 2020)

Düzenlenen şartlarla ateşkesin sağlanması ve denetimin oluşturulması için 30 Ocak 2021'de Türk – Rus Ortak Gözlem Merkezi de faaliyete başlamıştır. Güvenliğinin Azerbaycan ordusu tarafından sağlandığı merkez de İHA görevlileri de dâhil olmak üzere 60 Türk, 60 Rus askeri personel görev yürütmektedir (Sezer, 2021, YENİŞAFAK). Ortak Gözlem dışındaki diğer bir konu anlaşmada maddesel olarak da belirtildiği üzere Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile Azerbaycan arasındaki koridor meselesidir. Zengezur Koridoru olarak bilinen bu koridorun açılması Azerbaycan, Ermenistan, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ile beraber Türkiye, Rusya, İran ve tüm Orta Asya için ekonomik imkanların artmasını sağlayacaktır. Yine bu koridorun Azerbaycan ile bağlantısı kurulduğunda Türkiye üzerinden dünyaya açılma şansı bulunacaktır (Gozalov, 2021, AA/Analiz).

44 gün süren II. Karabağ Savaşı sırasında Türkiye koşulsuz şartsız tüm imkânları ile Azerbaycan'ın yanında olacağını belirtmiştir. Türkiye'den Azerbaycan'a İHA ve SİHA'lar gönderilmiş ve uluslararası alanda da Azerbaycan'a olan bağlılık ve hassasiyet asla değişmemiştir (Erarslan, Özdemir, 2021, s.329). Savaşın gerçekleştiği sırada Ermenistan topyekûn Azerbaycan'a saldırırken Türkiye'ye sözlü olarak saldırmayı ve kamuoyunda rencide etmeyi de ihmal etmemiştir. Birçok insanın da yerli ve yabancı basında dönem boyunca gördüğü üzere Türkiye'yi yabancı ve paralı asker tutmakla ve savaş sırasında kendilerine saldırmakla suçlamışlardır (Ermenihaber.am). 2021 yılının temmuz ayının neredeyse tamamında Ermenistan, Rus Barış Gücü'nün bulunduğu yerlerde Azerbaycan'a karşı ateş açarak 17 kez gerçekleşen ateşkesi ihlal etmiş ve Azerbaycan ordusunda ölü ve yaralıların olmasına neden olmuştur (Asker, 2021, s.331, Özpınar, 2022, s.99).

Ermenistan'ın silahları dışında çalışan diğer bir noktası da savaş sırasınca Ermeni Diasporası olmuştur. Ermeni Diasporası dünya üzerindeki diğer faaliyette olan güçlü lobiler kadar varlığını kanıtlamış bir yapılanmadır ve pek çok ülkede vakıflar, dernekler, okullar, kiliseler, spor kulüpleri, gazeteler, radyolar üzerinden faaliyetlerini yürütmektedirler. II. Karabağ Savaşı sırasında da bu etkinlik alanlarını kullanarak kamuoyuna karşı Ermenistan'ın savaşta olan sözde haklılığını ve savaş anında asil sivillerin Ermenistan cephesinde katledildiğini duyurmuş ve kabul ettirme çalışmaları yürütmüştür. Genel olarak Diasporaların etkin olduğu ABD'de mitingler düzenlemiş ve Ermenistan halkı için insani yardım çağrılarında bulunarak destek adı altında Ermenistan'ın sözde haklılığını savunmak için faaliyetler yürütmüşlerdir. Öyle ki bu faaliyet süreçleri Ermeni Diasporasının diğer bir merkezi olan Fransa'da da devam ettirilmiştir. Burada yapılan mitingler ve gösteriler sırasında bölgede olan Türk vatandaşlarına saldırılmış ve etkinlik düzenledikleri tüm ülkelerden Azerbaycan'a gönderilen tüm desteklerin kesilmesini istemişlerdir (Kalkan, 2023, TASAM). Tüm bunlara rağmen savaş sürecince ne kadar ağır zayıatlar verilmiş olursa olsun Azerbaycan kendi hakkı olan topraklara 44 gün sonunda tarihin yazacağı bir zafer ile kavuşmuştur. Öyle ki Diasporaya ve dış güçlere rağmen Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan yetkilileri savaş sonrası anlaşmalara varabilmek adına aynı masaya oturmuştur.

II. Karabağ Savaşı'nın ardından Kafkaslarda tekrar düzenin sağlanabilmesi adına ilk toplantı 2021 yılı aralık ayında Rusya'da gerçekleştirilmiştir. Yapılan toplantının ikincisi ise Tahran'da ekim ayında gerçekleştirilmiştir. Toplantıya Azerbaycan ve Ermenistan'ın dışında Türkiye, Rusya ve İran da katılmıştır. Toplantı sonrasında bölgedeki barış, toprak bütünlüğü, siyasi egemenlik gibi çözüm odaklı konularda anlaşmaya varıldığı duyurulmuştur. Rusya tarafından bu toplantıya ilişkin açıklamada ise "Karabağ bölgesinin Azerbaycan'a ait olduğu konusunda hem fikir oldukları" yönünde olmuştur. Ermenistan Başbakanı Paşinyan'dan ise bu açıklamaları destekler nitelikte bir söylem 26 Ekim'de Tiflis'te gerçekleşen bir programda gelmiş ve "Azerbaycan ile barış ve diplomatik ilişkilerin tesis edilmesini içeren bir anlaşmayı gelecek aylarda imzalamayı umuyoruz" şeklinde açıklamada bulunmuştur (BBC, 2023). Savaşın ardından Azerbaycan ve Ermenistan'ın karşılıklı olarak esir takası konusunda anlaşma sağlamış 2023 yılı aralık ayında da bu durum duyurulmuştur (BBC, 2023). Anlaşmazlıkların sağlanmasında Türkiye'nin rolü iki ülke için de büyük olmuştur. Öyle ki ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Matthew Miller, yine aralık ayının ortalarında gerçekleştirmiş olduğu günlük basın toplantısında bunu dile getirerek "*Türkiye'nin bu anlaşmazlığın çözümünde verimli rol oynamasını memnuniyetle karşılıyoruz*" demiştir. 13 Aralık 2023 tarihinde iki ülkenin de birbirlerine esir olan kendi askerlerini iade ettiği duyurulmuştur. Bu durum iki ülke arasında barışa dair ilerleyen süreçte güven inşa etmek adına önemli bir adım olmuştur (Aydın, 2023, AA). Savaş dönemine bakıldığında Ermenistan umduğu hiçbir ülkeden yeterli desteği alamamıştır. Gerek batılı güçler ve ABD, savaş esnasında Ermenistan'ı normal tutumlarının dışına çıkararak yalnız bırakmıştır. Savaş sonrası ise Azerbaycan'ın zaferi tüm dünya ülkeleri ile bu büyük güçleri de şaşırtmıştır. Öyle ki anlaşma aşamasına gelindiğinde sakin tutumları ve açıklamaları ile Ermenistan üzerinden bölgeye şekil verme eğiliminde oldukları düşünülmektedir. Özellikle ABD, Rusya ile olan sorunlarından dolayı bunu yapabilecek potansiyele sahipken Ermenistan'ın da bu fırsatı Rusya'nın kendisini yalnız bırakmasından dolayı değerlendirebileceği gözlerden kaçmamalıdır (SETA, 2024). Fakat ABD'nin ya da batılı güçlerin tutumlarının yanı sıra Ermenistan Başbakanı Paşinyan 2024 yılının Ağustos ayında Azerbaycan ile aralarındaki bu barış sürecinden çekilmek gibi bir niyetlerinin olmadığını ifade ederken "Mutabık kalınan tüm maddeleri ve ifadeleri alıp bir barış anlaşması olarak imzalayalım" teklifinde de bulunmuştur (Koca, Efesoy, AA, 2024). Azerbaycan ve Ermenistan arasında gerçekleşen bu dinamikler elbette ki Türkiye-Ermenistan ilişkilerine de yansımaktadır. Savaş sonrası Türkiye ile Ermenistan arasında da ikili görüşmeler sağlanmış ve Ermenistan cephesinden bu görüşmelere dayanarak Dışişleri Bakanı Ararat Mirzoyan yaptığı açıklamalarında "Devamlı bir temas var ve bunlar olumlu dinamik sağlıyor" açıklamalarında bulunmuştur. Üstelik Mirzoyan bu barış kavşağının da ekonomik getirilerinin farkında olduklarından da bahsetmiştir (Tarhan, AA, 2024). II. Karabağ savaşı sonrasında iki ülke arası ve bölgesel ilişkilere bakıldığında barışa dair bir yol kat etme hedefinin olduğu açıktır.

3. BÖLÜM

İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI VE SONRASINDA ERMENİ BASINI

Bu bölümde, Ermenistan'daki hükümet ve muhalefet basınının savaşı nasıl ele aldığını, halkın bu süreçte nasıl mobilize edildiğini ve uluslararası kamuoyuna yönelik hangi mesajların iletildiğini anlamak açısından kritik bir role sahiptir. Örneğin, savaş sırasında Ermeni basını, uluslararası desteği artırmaya yönelik haberlerle doluyken, diğer yandan yerel basın yayınlarında halkın moralini yükseltmeye yönelik söylemler de ön planda tutulmuştur. Bu gibi içeriklerin incelenmesi, Türkiye'nin bölgeye yönelik politikalarını şekillendirmesinde bir rehber niteliği taşır.

Türkiye için bu çalışmanın önemi ayrıca, iki ülke arasındaki mevcut sorunların daha iyi analiz edilmesine dayanır. Ermenistan'ın savaşa yaklaşımı ve bu yaklaşımın halk üzerindeki etkilerinin basın yoluyla nasıl şekillendiği, Türkiye'nin Ermenistan ve Azerbaycan ile olan ilişkilerinde daha bilinçli bir politika oluşturmasına yardımcı olabilir. Basının kullandığı dil, savaşın gidişatına dair argümanlar ve uluslararası kamuoyuna yönelik stratejiler, Ermenistan'ın iç dinamiklerini ve uluslararası arenadaki hedeflerini anlamada anahtar rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, Ermeni basınında İkinci Karabağ Savaşı süresince neler geçtiğinin bilinmesi, Türkiye'nin Güney Kafkasya politikalarını daha geniş bir çerçevede ele almasını sağlar. Bu tür bir inceleme, yalnızca tarihi bir olayın analizini değil, aynı zamanda gelecekte barış ve iş birliği adına daha sağlam temellerin atılmasını destekleyen bir yol haritası sunar. 2020 yılında patlak veren İkinci Karabağ Savaşı, Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki derin tarihsel çatışmanın en kritik aşamalarından birini temsil etmekle kalmamış, aynı zamanda Ermenistan'daki medya organlarında da savaşın çok boyutlu bir yansıması olmuştur. Ermeni basını, bu dönemde toplumu bilgilendirme, kamuoyu oluşturma ve millî bir dayanışma sağlama görevini üstlenirken, hükümete yakın medya ile muhalif basın organları arasında belirgin farklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar, yalnızca savaşın askeri ve stratejik gelişmeleri konusunda değil, aynı zamanda savaşın sebepleri, sorumluları ve sonuçlarına dair yapılan yorumlarda da belirleyici olmuştur.

Hükümet yanlısı medya organları, savaş sürecinde devletin resmî söylemini yansıtarak hem savaşın meşruiyetini savunmuş hem de millî birlik çağrılarını ön plana çıkarmıştır. Bu organlar, Ermenistan'ın stratejik hamlelerini destekleyen haber ve analizler sunmuş, hükümetin ve ordu liderliğinin aldığı kararları olumlu bir çerçevede değerlendirmiştir. Ayrıca, bu yayınlar aracılığıyla uluslararası toplumun tepkileri ve Ermenistan'ın savaş sırasında karşılaştığı zorluklar da hükümetin perspektifinden aktarılmıştır.

Buna karşın, muhalif basın organları ise savaşın başlangıcından itibaren eleştirel bir tutum sergilemiş, hükümetin savaş politikalarını, stratejik hatalarını ve diplomatik başarısızlıklarını sıkça gündeme getirmiştir. Muhalif medya, savaşı bir başarısızlık olarak değerlendirip, yönetimin aldığı kararların ülkeyi zayıflattığını ve sonuçta Karabağ meselesinde ciddi bir kayıp yaşandığını savunmuştur. Bu bağlamda, muhalif basın, savaşın ardından hükümetin hesap vermesi gerektiği yönünde güçlü bir kamuoyu oluşturmayı hedeflemiş ve eleştirilerini daha sert bir biçimde dile getirmiştir.

Bu bölümde, Ermeni basınında yer alan İkinci Karabağ Savaşı'na ilişkin haberler, hem hükümet yanlısı hem de muhalif perspektifler üzerinden ayrıntılı bir şekilde 2020 – 2024 yılları arasında ele alınacaktır. Savaşın farklı aşamalarında her iki tarafın sunduğu haberlerin içerik analizleri yapılacak ve bu haberlerin kamuoyunu nasıl etkilediği değerlendirilecektir. Basının, savaş sürecinde oynadığı rolün yanı sıra, savaşın sonrasındaki siyasi ve toplumsal yankılara dair medyadaki farklı sesler de incelenecektir.

3.1. Metodoloji

Bu bölümde yapılan tez çalışmasının yöntem ve veri toplama süreci açıklanmıştır. Tezin amacı doğrultusunda, Ermeni basınında İkinci Karabağ Savaşı'nın ele alınış biçimi üzerine detaylı bir basın taraması yapılmıştır. Taramada toplam 51 tane habere yer verilirken 6 adet haber sitesi incelenmiştir. Bunlardan 3'ü muhalif (Hetq.am, Pastinfo.am, Hayeli.am), olurken 3'ü de hükümet yanlısıdır (Tert.am, Panorama.am, Armenpress). Bu kaynaklar, Ermeni kamuoyunu bilgilendirme ve yönlendirme noktasında önemli bir role sahip olan ve savaş sürecine dair toplumun düşünce yapısını şekillendirme gücüne sahip mecralar arasından seçilmiştir. İncelenen bu haberler, hükümet yanlısı ve muhalif olarak sınıflandırılmıştır.

Bu kapsamda yürütülen çalışma, Ermenistan'daki medya organlarının savaş süresince toplumu bilgilendirme, kamuoyunu yönlendirme, millî dayanışmayı sağlama gibi rollerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, savaş sürecinde ve sonrasında Ermeni basınında öne çıkan dil, üslup, perspektif ve vurgu farklılıklarını anlamak için hem hükümet yanlısı hem de muhalif medya organlarına ait içerikler ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

3.1.1. Veri toplama süreci ve kapsamı

Basın taraması kapsamında toplam 6 haber sitesi incelenmiştir. Bu haber siteleri, 2020 yılında patlak veren İkinci Karabağ Savaşı'nın başlamasından günümüze kadar olan süreçte yayımlanan haber içerikleri üzerinden değerlendirilmiştir. Tarama sonucunda elde edilen haberler, savaşın başlangıcından sonraki gelişmeleri ve savaşa dair çeşitli yorumları içermektedir. Bu çalışma, Ermeni basınındaki farklı görüşlerin savaş boyunca nasıl bir çerçeveye çizildiğini detaylandırmayı amaçladığından, haberler dönemsel olarak tasnif edilmiştir.

3.1.2. Kaynakların tasnifi: hükümet yanlısı ve muhalif medya

Analiz edilen haber içerikleri, hükümet yanlısı ve muhalif medya olarak iki ana kategoriye ayrılmıştır. Ayrıca haber sitelerinin Ermenistan içerisindeki önemi ve neden bu haber sitelerinin araştırma esnasında tercih edildiği de belirtilmiştir. Araştırma esnasında yer alan bu haber siteleri, Ermenistan'daki medya ortamını şekillendiren ve farklı ideolojik gruplara hitap eden önemli medya organlarıdır.

Hükümet yanlısı haber siteleri içerisinde;

- Tert.am

Odak: Güncel haberler.

Yayın Politikası: Hükümet yanlısı bir yaklaşım benimser, genellikle mevcut yönetimi destekler nitelikte haberler sunar. Pragmatik bir devlet yanlısı duruşu var, hükümeti destekliyor ama tamamen ideolojik değil.

Dil: Ermenice, İngilizce, Rusça.

Kapsam: Güncel olaylar, resmi açıklamalar ve hükümet politikalarının olumlu yönlerini vurgular.

Önemi:

- Ermenistan hükümetine yakın bir haber platformudur ancak doğrudan propaganda yapmaz, daha dengeli bir dille haber sunmaya çalışır.
- İç ve dış politika konularında hükümetin söylemlerini destekleyen haberler üretir.
- Hükümet yanlısı kesimler tarafından güvenilir bir haber kaynağı olarak görülür.

Neden Tercih Edilir?

- Resmi söyleme yakın durmasına rağmen, daha geniş bir okur kitlesine hitap eder.
- Tarafsız gibi görünmeye çalışan ama aslında hükümet yanlısı haberlerle öne çıkar.
- Hükümeti destekleyen veya muhalif medyanın haberlerine güvenmeyen kişiler tarafından takip edilir.

- Panorama.am

Odak: Haber ve analiz.

Yayın Politikası: Hükümet yanlısı bir duruş sergiler, hükümetin politikalarını destekleyen ve uluslararası alanda Ermeni pozisyonlarını güçlendirmeye yönelik içerikler sunar. Hükümete yakın ama aynı zamanda milliyetçi-muhafazakâr bir perspektife sahiptir. Ermenistan'daki

muhafazakâr ve milliyetçi kesimlere hitap eder. Ermeni milliyetçiliğini güçlü şekilde savunan, Azerbaycan ve Türkiye ile ilgili sert söylemler kullanan bir yayın organıdır.

Dil: Ermenice, İngilizce, Rusça.

Kapsam: Ulusal ve uluslararası haberler, kültür, ekonomi, siyaset.

Önemi:

- Ermenistan'ın milliyetçi ve muhafazakâr kesimine hitap eder.
- Azerbaycan ve Türkiye ile ilgili haberlerde sert ve saldırgan bir dil kullanır.
- Ermenistan'ın ulusal kimliği ve güvenliği konularında hassas içerikler üretir.

Neden Tercih Edilir?

- Milliyetçi-muhafazakâr kesimler için güvenilir bir haber kaynağıdır.
- Devletin ve ordunun güçlendirilmesini savunan kesimler tarafından takip edilir.
- Özellikle savaş dönemlerinde, ulusal birlik ve güvenlik konularında yönlendirme yapar.
- Armenpress

Odak: Resmi haber ajansı niteliğinde.

Yayın Politikası: Hükümet yanlısı ve resmi açıklamalara dayalı bir içerik üretir. Devletçi, resmi ve hükümet yanlısı bir çizgidedir. Ermenistan devletinin resmi haber ajansıdır, dolayısıyla hükümetin ve devletin resmi görüşlerini yansıtır. Propaganda amaçlı kullanılabilir, ancak resmi haber kaynağı olduğu için diplomatik bir dil kullanır.

Dil: Ermenice, İngilizce, Rusça, Fransızca, Arapça.

Kapsam: Resmi politika açıklamaları, ulusal ve uluslararası haberler, kültürel etkinlikler ve diplomatik ilişkiler.

Önemi:

- Ermenistan devletinin resmi haber ajansıdır.
- Resmi politikaları, devletin ve hükümetin açıklamalarını birinci elden duyuran platformdur.
- Ermenistan'daki diğer medya organları genellikle buradan gelen haberleri referans alır.

Neden Tercih Edilir?

- Resmi ve güvenilir bir kaynak olarak kabul edilir.

- Diplomatik, ekonomik ve askeri konular hakkında doğrudan devlet perspektifini görmek isteyenler için idealdir.
- Kamu kurumları, büyük medya kuruluşları ve resmi duyurular için temel haber kaynağıdır.

Hükümet yanlısı medya, genellikle Ermenistan hükümetinin resmî söylemlerini yansıtan ve savaşın millî bir dava olarak sunulduğu yayınlardır. Bu yayınlarda, Ermenistan'ın askeri stratejileri, millî dayanışma çağrıları ve halkı savaş sürecinde kenetlenmeye teşvik eden söylemler ön plandadır. Hükümet yanlısı medyanın belirlenmesinde, haber sitelerinin doğrudan hükümetle olan ilişkileri veya savaşın meşruiyetini destekleyici söylemlerini temel alınmıştır.

Buna karşılık, muhalif medya ise savaş süresince hükümetin stratejik kararlarını eleştiren, savaşın sebeplerine ve sonuçlarına dair daha sorgulayıcı bir perspektif sunan yayınları içermektedir.

Muhalif medya içerisinde

- Hetq.am

Odak: Araştırmacı gazetecilik.

Yayın Politikası: Genellikle bağımsız bir duruş sergiler, yolsuzluklar ve toplumsal sorunlar üzerine yoğunlaşır. Genellikle hükümet karşıtı ve eleştirel bir çizgiye sahiptir. Ancak doğrudan belli bir ideolojik gruba bağlı değildir. Demokratik, liberal değerlere yakın bir yayın politikası izler.

Dil: Ermenice ve İngilizce.

Kapsam: İç politikadan uluslararası ilişkilere kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Çoğunlukla muhalif ve eleştirel bir üslupla haber yapar.

Önemi:

- Ermenistan'da bağımsız ve araştırmacı gazetecilik yapan az sayıdaki platformdan biridir.
- Yolsuzluk, insan hakları ihlalleri, devlet içindeki şeffaflık eksiklikleri gibi konuları derinlemesine ele alır.
- Uluslararası gazetecilik standartlarına uygun olarak çalıştığı için güvenilir kaynaklardan biridir.

Neden Tercih Edilir?

- Hükümet ve büyük medya kuruluşlarından bağımsızdır.

- Derinlemesine araştırma dosyaları ve belge bazlı haberleri ile güvenilir bir kaynaktır.
- Basın özgürlüğüne önem veren ve resmi söylemden farklı görüşlere ulaşmak isteyen okuyucular için caziptir.
- Pastinfo.am

Odak: Haber ve analiz.

Yayın Politikası: Muhalif bir duruş sergiler, hükümeti eleştiren içeriklere yer verir. Hükümeti sert şekilde eleştiren ve genellikle muhalif-milliyetçi çizgide yayın yapan bir haber sitesidir. Devlete değil, hükümete karşı sert bir muhalefet yapar. Muhalif siyasetçilerin görüşlerine geniş yer verir. Sağ eğilimli ve ulusalcı (milliyetçi) bir söylemi vardır.

Dil: Ermenice.

Kapsam: Yerel ve uluslararası gelişmeleri işler, hükümet politikalarına yönelik eleştirilerde bulunur.

Önemi:

- Ermenistan'daki hükümet karşıtı seslerden biridir.
- Hükümetin politikalarını eleştiren, özellikle dış politika ve güvenlik konularında farklı bakış açıları sunan bir platformdur.
- Muhalefet partileri ve iktidar karşıtı figürler tarafından sıkça referans gösterilir.

Neden Tercih Edilir?

- Hükümeti eleştiren ve alternatif görüşler sunan haberler paylaşır.
- Hükümet karşıtı kesimler ve milliyetçi muhalefet tarafından takip edilir.
- İktidarı sorgulamak isteyen, hükümet politikalarına şüpheyle yaklaşan kişiler için alternatif bir bilgi kaynağıdır.
- Hayeli.am

Odak: Politik analiz ve yorum.

Yayın Politikası: Muhalif ve eleştirel bir çizgi izler, özellikle hükümet karşıtı içerikleriyle bilinir. Hükümeti açıkça eleştiren ve sıkça milliyetçi, muhafazakâr söylemleri öne çıkaran bir haber sitesidir. Ermeni milliyetçiliğine vurgu yapar ve Türkiye, Azerbaycan gibi konularda sert, muhafazakâr bir dil kullanır. Muhafazakâr sağ ve milliyetçi çizgiye yakındır.

Dil: Ermenice.

Kapsam: Siyasi analizler, ekonomik yorumlar ve toplumsal olaylar üzerine yoğunlaşır.

Önemi:

- Halkın tepkilerini ve duygularını hızlı bir şekilde yansıtan, popülist bir haber dili kullanır.
- Hükümeti sert bir şekilde eleştirir, genellikle milliyetçi ve muhafazakâr söylemleri ön plana çıkarır.
- Muhalefetin ve iktidara karşı olan muhafazakâr kesimlerin tercih ettiği bir medya platformudur.

Neden Tercih Edilir?

- Duygusal ve çarpıcı haber dili ile dikkat çeker.
- Sert muhalif söylemi nedeniyle hükümete güvenmeyen kişiler için çekici bir kaynaktır.
- Ermeni milliyetçiliğine vurgu yaptığı için bu görüşe sahip kişiler arasında popülerdir.

Muhalif medya organları, savaşın Ermenistan açısından olumsuz etkilerini ve hükümetin eksik veya yanlış adımlarını vurgulayan eleştirel bir tutum sergilemiştir. Muhalif basının belirlenmesinde, haber içeriklerinin hükümet politikalarını eleştirel bir bakış açısıyla ele alması ve savaş sürecinin olumsuz sonuçlarını öne çıkarması dikkate alınmıştır.

3.1.3. Dil ve çeviri bilgisi

Çalışma kapsamında incelenen tüm haber içerikleri Ermenice dilinden Türkçeye doğrudan çevrilmiştir. Bu çeviri süreci, haberlerin orijinal anlamını koruyarak, içeriklerin doğru bir biçimde Türkçeye aktarılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda, kaynakların çeviri sürecinde anlam kaybı yaşanmaması için haberlerin bağlamı göz önünde bulundurulmuş ve mümkün olduğunca sadık kalınmıştır. Haber sitelerinin tutumlarının daha objektif bir bakış açısıyla aktarılması için Ermeni dilindeki haber kaynakları belirlenmiş ve doğrudan çeviri yapılarak aktarılmıştır.

3.1.4. Verilerin analiz yöntemi ve dönemsel sınıflandırma

Verilerin analizinde, savaşın farklı dönemlerine göre dil, üslup, yaklaşım ve vurgu farkları dikkate alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Dönemsel olarak 2020 yılı itibarıyla savaş öncesi, savaşın ilk günleri, savaşın yoğunlaştığı dönem ve savaş sonrası olmak üzere tüm haberler üzerinden ilerlenmiştir. Bu dönemlere ait haberler arasındaki dilsel ve tematik farklar detaylı olarak ele alınmıştır. Analiz sürecinde özellikle haber içeriklerinde uluslararası destek, kamuoyunun savaşa yönlendirilmesi ve hükümet-toplum ilişkileri gibi ana temalar esas alınarak incelemeler yapılmıştır.

Haberlerin dönemsel olarak ayrılması sürecin gidişatının daha net görülmesine yardımcı olacaktır.

3.1.5. Veri toplama süreci ve karşılaştırma kriterleri

Basın taraması sırasında veriler, savaşın farklı evrelerinde gündemi şekillendiren başlıca haber sitelerinden toplanmıştır. Bu süreçte kullanılan temel kaynaklar, yayın çizgisi itibarıyla hükümet politikalarını destekleyen medya kuruluşları ile eleştirel bir bakış açısı benimseyen muhalif haber sitelerinden oluşmaktadır. Hükümet yanlısı kaynaklar, genellikle Ermeni devletinin resmi duruşunu destekleyen ve savaşı ulusal çıkarlar çerçevesinde değerlendiren yayınlar olarak tanımlanırken; muhalif kaynaklar ise savaşın stratejik hatalar ve diplomatik başarısızlıklar neticesinde kaybedildiğini savunan yayınları kapsamaktadır.

3.2. Basın Taramasında Karşılaştırmalı Analiz

Basın taraması sürecine girmeden evvel aşağıda karşılaştırmalı analizin hangi yönlerde ele alınacağından bahsedilmiştir. Hem hükümet yanlısını medyanın hem de muhalif medyanın olaylara bakış açısı ve konuları nasıl ele aldıkları ayrı ayrı belirtilmiştir.

Perspektif ve Olaylara Bakış Açısı

- Hükümet Yanlısı Basın:

Hükümet yanlısı medya, savaşı Ermeni ulusal kimliğini koruma mücadelesi olarak ele alıyor. Özellikle Ermenistan'ın güvenliğini ve egemenliğini savunma yönünde bir söylem ön planda. Savaşta Ermenistan'ın, uluslararası toplum tarafından yeterince destek görmediği vurgusu yapılırken, halkın bu mücadelede bir arada durması gerektiği düşüncesi işleniyor. Hükümetin savaşı yönetim biçimi ise stratejik hamleler olarak değerlendiriliyor ve çoğunlukla olumlu bir çerçevede aktarılıyor. Yani savaşın, Ermenistan'ın kaçınılmaz olarak sürdürmesi gereken bir görev olduğu ve bu süreçte halkın bir bütün olarak mücadeleye katılması gerektiği vurgulanıyor.

Hükümet yanlısı basının haber dilinden örnek vermek gerekirse ekte verilen haberden yararlanılarak;

- Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı Nikol Paşinyan tarafından yapılan açıklama: *"Hükümet kararıyla Ermenistan Cumhuriyeti'nde sıkıyönetim ve seferberlik ilan ediliyor. Karar, ilan edileceği andan itibaren yürürlüğe girecek.*

Orduya bağlı personele kendi bölgesel askeri birimlerine başvurma çağrısı yapıyorum.

Vatan uğruna, zafer uğruna."

Burada da görüleceği üzere daha yumuşak, eleştiriden uzak bir haber dili kullanılmıştır

- **Muhafif Basın:**

Muhafif basın savaşı, hükümetin yanlış dış politikalarının bir sonucu olarak değerlendiriyor ve eleştirilerini bu çerçevede yoğunlaştırıyor. Özellikle Paşinyan yönetiminin bu savaşı engelleme konusunda başarısız olduğu ve halkı büyük bir tehlikenin içine çektiği vurgulanıyor. Bu medya organları, Ermenistan'ın uluslararası arenada yalnız bırakılmasının, hükümetin dış politikadaki eksiklikleri ve diplomasi konusundaki zafiyetiyle doğrudan ilişkili olduğunu belirtiyor. Özellikle, Türkiye ve Azerbaycan'ın savaşta iş birliği içinde olması karşısında Ermenistan'ın yeterli desteği bulamaması, hükümetin stratejik hatası olarak görülüyor. Savaşın bir ulusal görevden ziyade, hükümetin yanlış politikalarının kaçınılmaz sonucu olduğu vurgusu, halkın mevcut yönetimi sorgulamasına zemin hazırlıyor. Ekte incelenmesi mümkün olan bu haber başlığında da muhalif medyanın halka etkisi görülebilir; "Ermenistan Cumhuriyeti'nin Yanlış Politikası Sonucunda Azerbaycan Savaş Başlattı" Vitali Balasanyan".

3.2.1. Temel konuların ele alınışı

Uluslararası Destek:

- **Hükümet Yanlısı Basın:** Ermenistan'ın haklı davasının uluslararası kamuoyunca tanınması gerektiğine dair güçlü bir inanç var. Rusya'nın ve bazı Batılı ülkelerin Ermenistan'a verdiği desteğin önemine dikkat çekiliyor ve bu desteklerin Ermenistan'ın varoluş mücadelesinde kritik olduğu vurgulanıyor. Basın, uluslararası toplumdaki gelen desteği, Ermenistan'ın bu savaşta meşru haklarının tanınması olarak değerlendiriyor. Hükümet yanlısı medya, Rusya'nın arabuluculuğundan ve uluslararası anlaşmalardan bahsederek Ermenistan'ın yalnız olmadığını, müttefiklerinin yanında olduğunu göstermek istiyor.

Muhafif Basın: Bu desteğin yetersiz olduğu vurgulanarak, özellikle Azerbaycan'a destek veren Türkiye'nin rolüne karşı, Ermenistan'ın diplomasi alanında yetersiz kaldığı belirtiliyor. Muhafif medya, uluslararası destek eksikliğini, hükümetin stratejik başarısızlığı olarak ele alıyor ve özellikle Batı'nın bu savaşta Ermenistan'a destek sağlamamasını hükümetin diplomatik eksiklikleri ile ilişkilendiriyor. Basında, uluslararası desteğin zayıflığı, halkın güvenini azaltan bir unsur olarak gösteriliyor ve mevcut yönetimin bu destekleri sağlamada başarısız olduğuna dair güçlü eleştiriler bulunuyor.

Askeri Başarı ve Kayıplar:

- **Hükümet Yanlısı Basın:** Hükümet yanlısı medya, Ermeni ordusunun direncini öne çıkararak savunma başarılarını vurguluyor. Kaybedilen topraklar ve yaşanan kayıplar

minimum düzeyde ele alınıyor ve bu kayıpların, halkın özgürlüğü için ödenen bir bedel olduğu algısı yaratılmaya çalışılıyor. Basın, Ermeni askerlerini kahraman olarak nitelendirerek, ordunun mücadelesini yüceltiyor.

- **Muhafif Basın:** Muhalefet yanlısı medya, savaş sürecindeki kayıpları detaylandırarak, hükümetin savaş yönetimindeki eksikliklerini ön plana çıkarıyor. Muhafif basın, askeri başarısızlıkları ve hükümetin bu süreçte yaptığı stratejik hataları sorguluyor. Savaşın getirisi olan kayıplar ve yenilgiler, yönetimin yanlış kararlarıyla ilişkilendirilerek halkın hükümete karşı olan güvenini sarsıyor. Ordunun yaşadığı sıkıntılar, stratejik hatalar ve yanlış yönlendirmeler, savaşın başarısızlıkla sonuçlanma olasılığını güçlendiren unsurlar olarak ele alınıyor.

Toplumsal Birlik ve İç Çatışma

- **Hükümet Yanlısı Basın:**

Bu medya organları, toplumsal birliği sağlama çabasına yoğun bir şekilde odaklanıyor. Ermeni halkının savaş boyunca birlik olması gerektiğine dair mesajlar sıklıkla tekrarlanıyor. Basın, özellikle halkı birleştirici temaları öne çıkararak, savaşta hükümetin yanında durulması gerektiğini ifade ediyor. İç siyasette muhalefetin eleştirileri, savaş ortamında birlik olmaya zarar veren bir unsur olarak eleştiriliyor.

- **Muhafif Basın:**

Muhalefet yanlısı basında, hükümete karşı güçlü eleştiriler, toplumsal kutuplaşmayı artıran bir dil ile işleniyor. Muhalefet medyası, savaşın iç politikadaki sorunları daha da derinleştirdiğini ve halk arasında hükümete karşı bir öfke dalgasının yükseldiğini belirtiyor. Muhalefetin bu eleştirileri, toplumsal kutuplaşmayı derinleştirirken, aynı zamanda alternatif liderlik arayışlarına kapı aralıyor. Bu durum, halkın hükümete olan güvenini sarsarken, Paşinyan yönetimine karşı yoğun bir hoşnutsuzluk oluşturuyor.

Tarihsel Perspektif

- **Hükümet Yanlısı Basın:**

Hükümet yanlısı basın, Karabağ savaşını, Ermenistan'ın tarihî hak mücadelesinin devamı olarak yansıtıyor. Karabağ'ın Ermeni kimliği için önemine vurgu yapılıyor ve bu toprakların savunulmasının, ulusal kimliğin korunması açısından önemli olduğu belirtiliyor. Özellikle tarihî bağlar ve geçmiş zaferler üzerinden yapılan atıflar, halkta tarihi mirası koruma duygusunu körüklüyor ve bu mücadeleyi nesiller boyu süren bir görev olarak gösteriyor.

- **Muhafif Basın:**

Muhafif basın, savaşın geçmişteki yanlış kararların bir sonucu olduğunu savunuyor ve bu hataların bugünkü sonuçlarını analiz ediyor. Özellikle hükümetin diplomatik çabalarının eksikliği ve savaşın durdurulması konusunda geçmişte yeterince gcl adımlar atılamamış olması eleştiriliyor. Muhalefet, geçmişe yönelik yanlış değerlendirmelerden kaynaklanan stratejik hataları irdeleyerek hükümetin başarısızlığını vurguluyor. Bu yaklaşım, Karabağ'ın kaybını hükümetin yetersizliklerine bağlayarak, yönetimi tarihi bir hata yapmakla suçluyor.

Savaş Sonrası Beklentiler

- Hükümet Yanlısı Basın:

Savaşın sona erdirilmesi ve kalıcı bir barış sağlanması yönünde iyimser bir tutum sergileyen hükümet yanlısı medya, Ermenistan'ın gelecekte yeniden toparlanacağına dair umut veriyor. Özellikle savaş sonrası yapılacak diplomatik girişimlere vurgu yapılarak, Ermenistan'ın yeniden gcleneceği belirtiliyor. Bu söylemde, hükümetin diplomasi sürecini başarılı bir şekilde yöneteceği ve ateşkes anlaşmasının olumlu sonuçlar doğuracağına dair bir güven mesajı var.

- Muhafif Basın:

Muhalefet yanlısı basında ise, savaş sonrası dönemin Ermenistan için daha fazla zorluk getireceğine dair kaygılar dile getiriliyor. Özellikle diplomatik başarısızlıkların ülkeyi daha da zor duruma sokacağı, savaş sonrası dönemin ekonomik ve siyasi açılardan sorunlarla dolu olacağı öngörülüyor. Muhalefet, savaşın yarattığı tahribatın, ülkede uzun vadeli sıkıntılara yol açacağı ve mevcut yönetimle bu sorunların zlemeyeceğini savunarak hükümete yönelik güven eksikliğini pekiştiriyor.

Bu karşılaştırmalı analiz, Ermeni basınında hükümet yanlısı ve muhafif yayınların İkinci Karabağ Savaşı'na ilişkin söylemlerini ve yaklaşımlarını kapsamlı bir şekilde ele almıştır. İncelenen yayınlarda hükümet yanlısı medya, savaşı bir ulusal varoluş mücadelesi olarak görürken; muhafif basın, savaşın hükümetin stratejik hatalarının sonucu olduğunu öne sürmektedir. Bu iki bakış açısı arasındaki farklılıklar, halkın savaşı ve savaş sonrası dönemi nasıl algıladığını da şekillendirmiştir. Hükümet yanlısı basının, savaşın meşruiyetini savunan milliyetçi bir dil kullanarak halkın birliğini korumaya yönelik gcl bir çaba gösterdiği görülmüştür. Bu yayınlar, savaşı Ermeni kimliğinin savunulması olarak sunmakta ve hükümetin tutumunu destekleyen, moral verici bir söylem benimsemiştir. Savaş sonrası dönemde Ermenistan'ın yeniden toparlanacağına dair iyimser bir tablo çizilmekte, bu da hükümetin politikalarının toplumda olumlu bir algı oluşturmasını hedeflemiştir. Hükümet yanlısı basın, uluslararası destek arayışında yapılan girişimlerin önemini vurgularken, Ermenistan'ın tarihî mücadelesinin sürdüğünü aktarmıştır.

Hükümet yanlısı medya organları, savaş boyunca Ermenistan hükümetinin resmî söylemlerini yayınlamış ve millî dayanışma çağrılarını odaklanmıştır. Örneğin, Past.info'da yer alan bir haberde (27.09.2020), *Eski Cumhurbaşkanı Robert Koçaryan'ın şu açıklaması dikkat çekmektedir: "Bugün düşman Artsakh'a karşı yeniden savaş başlattı... Artık vatani korumak hepimizin kutsal görevidir."* Bu türden söylemler, toplumu birleştirme ve orduya destek verme amacı güdülmüştür.

Ayrıca, hükümet yanlısı medya, savaşın meşruiyetini uluslararası aktörlerin desteğiyle pekiştirmeye çalışmış ve kayıpları minimize eden bir ton benimsemiştir. Hayeli.am'de yayınlanan (09.10.2020) bir haberde, *Rusların %83'ünün Ermenistan'ı desteklediği belirtilmiş, bu şekilde Ermenistan'ın uluslararası alanda yalnız olmadığı imajı yaratılmıştır.*

Öte yandan, muhalif basın, savaş hükümetin diplomatik yetersizlikleri ve stratejik hatalarının bir sonucu olarak görmüştür. Bu medya organları, halkı mevcut yönetimin politikalarını sorgulamaya teşvik eden ve eleştirel bir ton kullanarak hükümete karşı daha gerçekçi ve kaygılı bir tablo çizmiştir. Muhalif yayımlar, savaşın sonuçlarının Ermenistan için kalıcı olumsuz etkiler yaratacağına dair endişelerini dile getirirken, hükümetin savaş sonrası dönemde de başarılı olamayacağına inanmıştır. Bu yaklaşımla, mevcut yönetimin halkın güvenini sağlayamadığı ve savaşın maliyetini gerektiği gibi yönetemediği iddia edilmiştir. Muhalif medya, savaşın başlangıcından itibaren eleştirel bir tavır benimsemiş ve savaşın Ermenistan'ın stratejik çıkarlarına zarar verdiğini savunmuştur. Örneğin, Past.info'da yer alan (28.12.2020) bir haberde, *Vitaliy Balasanyan, savaşı "Ermenistan'ın yanlış politikalarının bir sonucu" olarak değerlendirmiş ve şu sözlerle eleştirisini dile getirmiştir: "Savaşı önleyebilirdik. Nikol Paşinyan, Ermenistan'ın siyasi gücünü doğru kullanamadı."*

Muhalif basın ayrıca, savaşın kayıplarını ve halk üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde vurgulamıştır. Örneğin, Hetq.am'de yer alan (16.03.2024) bir haberde, *Artur Haçikyan, "120.000 Ermeni'nin etnik temizliğine tanık olan AB gözlemcileri ne yaptı?" sorusunu sorarak uluslararası toplumun pasifliğini eleştirmiştir. Bu türden eleştiriler, hükümetin uluslararası alandaki başarısızlığına dikkat çekmeyi amaçlamıştır.*

Muhalif basın savaş sonrasında hükümetin Azerbaycan'a karşı diplomatik başarısızlığını da gündeme getirmiştir. Pastinfo.am 20.12.2023 haberinde şu ifadeler yer almıştır:

"Hükümet, savaşın başlangıcından itibaren yanlış stratejiler izledi. Azerbaycan'ın ilerleyişini durduracak hiçbir etkili önlem alınmadı ve bu da yenilgiyi kaçınılmaz hale getirdi."

Bu eleştiriler, hükümetin savaşı yönetme biçimini sorgulamakta ve Ermenistan'ın uluslararası alanda yalnız bırakılmasını dış politikadaki zafiyetlere bağlamaktadır.

Muhalif basının Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan için direkt olarak ihanet vurgusu yapmış olduğu diğer bir örnek ise 27.11.2020 tarihinde Past.info tarafından yayınlanan *"Kimse Savaş İstemiyor" haberi olmuştur. Haber içeriğinde "Nicol'un hain olduğunu" açıklayıp ihanet belgesini*

imzaladığını açıkladığında mesele onu ortadan kaldırmak değil. Akli başında olan her insan bu belgenin geriye dönük olmadığını ve kimsenin savaş istemediğini bilir.” Cümleleri yer almaktadır. Basında yer alan ülkenin başbakanına karşı suçlamalar ve hainlik ile itham edilmesi yine halk için de hükümete karşı düşmanlık oluşmasını sağlamaya neden olabilecektir.

Bu karşıt yaklaşımlar, Ermenistan toplumunun savaşa dair algısında derin bir yarıma olduğunu ortaya koymuştur. Hükümet yanlısı medya, savaşı bir “milli dava” olarak yüceltirken, muhalif medya bu davanın yanlış politikaların bir sonucu olduğunu ve gelecekte daha büyük sorunlara yol açacağını savunmuştur. Dolayısıyla, basın bu farklı yaklaşımları, toplumsal kutuplaşmayı derinleştirirken aynı zamanda halk arasında yönetim ve savaşa dair görüş ayrılıklarını belirgin hale getirmiştir.

Hükümet yanlısı basın savaşı ulusal bir dayanışma meselesi olarak çerçeveleyip, milli birlik çağrılarını yaparken, muhalif basın savaşı bir başarısızlık ve çıkarları zedeleyen bir hata olarak sunmuştur. Bu durum, dil kullanımı ve vurgu farklılıklarıyla belirgin hale gelmektedir.

Hükümet yanlısı medya, savaşı ulusal bir direniş mücadelesi ve egemenlik savunması olarak çerçevelemiştir. Özellikle Ermenistan'ın güvenliğini ve egemenliğini savunma yönünde bir söylem ön planda tutulmuştur. Panorama.am, Armenpress ve Tert.am gibi kaynaklar, savaşın Ermeni halkı için kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu vurgusunu yaparak, hükümetin kararlarını destekleyen bir çerçevede haberlerini şekillendirmiştir. Hükümet yanlısı basın, savaşın başlangıcında geniş çaplı bir propaganda mekanizması kurarak Ermenistan halkını seferber etmeye çalışmıştır. *Tert.am 27.09.2020 sitesinde Artsakh Cumhurbaşkanı Arayik Harutyunyan'ın Türkiye'nin doğrudan savaşa dahil olduğu yönündeki açıklamaları geniş yer bulmuştur. Bu haberlerde Azerbaycan'ın yalnız olmadığı, Türkiye'nin doğrudan savaşa müdahil olduğu ve bölgesel güvenliği tehdit ettiği iddiaları ön plana çıkmıştır:*

“Bizimle sadece Azerbaycan değil, Türkiye de savaşıyor. Türk ordusunun elinde olan ana modern silahlar, mühimmat ve insansız hava araçları kullanıyorlar.”

Hükümet yanlısı medya, genellikle çağırıcı niteliğindeki ifadeler kullanarak, savaşın kutsallığını ve kaçınılmazlığını vurgulamıştır: *Örnek: Past.info, 27.09.2020 “Bugün düşman Artsakh'ı tehdit ediyor, hepimiz askeriz”.* Buna karşın, muhalif basın, daha sert bir eleştirel dil kullanarak savaşın şahıslara bağlı stratejik hatalardan kaynaklandığını belirtmiştir: *Hayeli.am, 17.11.2023 “Nikol'un yanlış kararları, savaşı bir çıkmaza sürükledi”.*

Hükümet yanlısı basın, savaşın kaybedilmesinin ardından ise yenilgiyi taktiksel bir geri çekilme ve uluslararası diplomasinin bir sonucu olarak lanse etmeye çalışmıştır. *Panorama.am 12.11.2020 haberinde savaş sonrası şu ifadeler yer almıştır: “Savaşın sona ermesi, Ermenistan için bir taktiksel hamle olarak değerlendirilmelidir. Kaybedilen topraklar, uluslararası toplumun baskısıyla gelecekte geri kazanılabilir.”*

Hükümet yanlısı olan diğer bir yayın organı olan *Armenpress* 8.12.2023 tarihli *Charles Michel, Ermenistan ve Azerbaycan'ın Ortak Açıklamasını Memnuniyetle Karşıladi ve Barış Anlaşması İmzalanması Çağrısında Bulundu* başlıklı haberinde uluslararası alanda Azerbaycan ve Ermenistan'ın barış masasının desteklendiği vurgulanmıştır. Buradan da çıkarılabileceği üzere hükümet yanlısı basın uluslararası alanda Ermenistan'ın desteklendiğini ve iki ülke arasındaki barışın Ermenistan için yararlı olacağı yönde bir haber dili kullanmıştır. Bu da Ermeni halkının savaşa ve savaş sonrasına dair psikolojik yaklaşımlarının daha yapıcı olmasını sağlamaya yöneliktir.

Yine ülke gündeminde yaşananları daha sakin bir dille anlatan hükümet yanlısı medya, Ermenistan başbakanı Nikol Paşinyan'ın haberlerini de de bu sakinlik ve saygı çerçevesinde yapmışlardır. Örneğin, 7.10.2020 tarihinde *Tert.am* tarafından yapılan *Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı: Azerbaycan ile Çatışma "Uluslararası Terörizme Karşı Mücadeleye" Dönüşüyor* başlıklı haber içeriğinde *Sayın Paşinyan'ın bugünkü yorumları, barış sürecini mümkün olan en kısa sürede yeniden başlatma eğiliminde olduğunu gösteriyor* yorumuna yer verilmiştir. Burada yine savaş sonrası barışa vurgu yaparak Paşinyan'ın da ülkesi adına bu minvalde ilerlediğine dair bir haber dili kullanılmıştır.

Hükümet yanlısı medya organları ayrıca savaş boyunca Ermenistan ordusunun kahramanlıklarını ve fedakârlıklarını vurgulayan haberler yapmıştır. *Armenpress* 05.10.2020 savaş sırasında şehit olan askerleri onurlandıran bir haberde şunları yazmıştır: *"Bu gençler, Ermenistan'ın bağımsızlığı ve halkımızın güvenliği için son nefeslerine kadar savaştılar. Onların fedakârlıkları hiçbir zaman unutulmayacak."*

Sonuç olarak, Ermeni basını, İkinci Karabağ Savaşı sürecinde toplumu yönlendiren çok boyutlu bir rol oynamıştır. Hükümet yanlısı medya birlik ve dayanışmayı öne çıkarmış, muhalif medya ise savaşın sorumluluğunu ve stratejik hataları irdelenmiştir. Ermeni basınındaki hükümet yanlısı ve muhalif söylemler, savaşa ve onun yarattığı sonuçlara dair iki farklı perspektif sunmaktadır. Bu analiz, medya organlarının Ermenistan toplumunun savaş karşısındaki tutumunu nasıl şekillendirdiğini, halkın zihninde nasıl bir algı yarattığını ve gelecekte barışa yönelik adımlar atılırken bu algının nasıl bir rol oynayabileceğini anlamak açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Toplumun bu konudaki bölünmüşlüğünü aşmak ve gelecekte daha sağlıklı bir uzlaşma ortamı yaratmak için, her iki kesimin de taleplerine ve endişelerine kulak verilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

Bahsi geçen basın taramasına ekte yer verilmiştir.

SONUÇ

II. Karabağ Savaşı, 2020 yılında Azerbaycan ve Ermenistan arasında 44 gün süren bir savaşın ardından sona ermiş ve bölgedeki statükoyu köklü biçimde değiştirmiştir. Azerbaycan'ın askeri başarısı, yıllardır süren donmuş çatışmayı çözme yolunda önemli bir adım olarak kaydedilmiş, ancak kalıcı bir barışın inşa edilmesi konusunda derin belirsizlikler ortaya çıkmıştır. Savaş, sadece askeri anlamda değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel dengeler üzerinde de uzun vadeli etkiler yaratmış hem Ermenistan hem de Azerbaycan için derin siyasi, ekonomik ve toplumsal sonuçlar doğurmuştur. Bu bağlamda, gelecekte Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin nasıl evrileceği sorusu hem bölge halkları hem de uluslararası toplum için büyük önem taşımaktadır.

II. Karabağ Savaşı, Azerbaycan'ın askeri anlamda büyük kazanımlar elde etmesiyle sonuçlanmış ve özellikle Karabağ bölgesinde ciddi toprak geri kazanımı sağlamıştır. Azerbaycan, bu zaferi sadece askeri değil, aynı zamanda ulusal kimlik ve toplumsal birliktelik açısından da bir başarı olarak görmektedir. Savaşın ardından Azerbaycan, zaferin verdiği moral üstünlükle bölgesel politikalarını daha güvenli bir şekilde şekillendirme fırsatına sahip olmuştur. Bu bağlamda, Azerbaycan'ın zaferi sadece toprak kazanımıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda bölgedeki diplomatik dengeler açısından da yeni bir dönem başlatmıştır.

Ancak bu zafer, kalıcı bir barışa dönüştürülebilecek mi sorusu hâlâ cevapsız kalmaktadır. Azerbaycan'ın elde ettiği askeri başarı, Ermenistan'da derin bir mağlubiyet psikolojisi yaratmış ve Ermeni toplumu üzerinde büyük bir travma bırakmıştır. Karabağ'ın kaybedilmesi, Ermenistan için yalnızca toprak kaybı anlamına gelmemiş, aynı zamanda ulusal kimlik ve toplumsal bütünlük açısından da derin yaralar açmıştır. Savaş sonrası süreçte, Ermeni toplumu içinde mağduriyet duygusu hâkim olmuş, bu da uzun vadede Ermenistan'ın iç siyasi dengelerini etkileyen bir faktör haline gelmiştir. Savaşın ardından gelen siyasi kriz ve iç politikadaki belirsizlikler, Ermenistan'ın savaştan sonra toparlanma sürecini yavaşlatmıştır.

II. Karabağ Savaşı'nın ardından Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin geleceği, iki ülkenin atacağı diplomatik adımlara ve uluslararası toplumun bu sürece nasıl müdahil olacağına bağlıdır. Gelecekteki olası senaryolar arasında en iyimser olanı, iki ülkenin savaştan ders çıkararak kalıcı bir barışa yönelmesidir. Barış sürecinin inşası, hem Azerbaycan hem de Ermenistan için ekonomik, siyasi ve toplumsal kazanımlar sağlayabilir. Özellikle Azerbaycan'ın savaştan elde ettiği avantajları diplomatik kazanımlara dönüştürmesi, bölgedeki istikrarın sağlanması adına önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Azerbaycan için barışın sağlanması, Karabağ'daki kontrolünü pekiştirmek ve Ermenistan ile ekonomik işbirliklerini geliştirmek anlamına gelir. Bu bağlamda, Türkiye ve Azerbaycan arasında kurulmuş olan güçlü ittifakın devam ettirilmesi, Kafkasya'da yeni ekonomik koridorların açılmasına olanak sağlayabilir. Bölgedeki enerji hatlarının güvenli bir şekilde işletilmesi, Azerbaycan'ın ekonomik büyümesine katkıda bulunurken, Ermenistan da bu

işbirliğinden fayda sağlayabilir. Karabağ'daki yeniden imar projeleri, iki ülke arasında işbirliği fırsatları sunabilir ve savaşın getirdiği tahribatların onarılmasına katkıda bulunabilir.

Ermenistan açısından ise barışın sağlanması, uzun süredir devam eden bölgesel izolasyonun sona ermesi anlamına gelebilir. Ermenistan'ın Türkiye ve Azerbaycan ile ilişkilerini normalleştirilmesi, ülkenin ekonomik kalkınması için önemli fırsatlar yaratabilir. Bölgedeki ulaşım yollarının açılması, Ermenistan'ın dış dünyaya olan bağlantılarını güçlendirebilir ve ekonomik büyüme için yeni olanaklar sunabilir. Ayrıca Ermenistan'ın, barış sürecine katılması durumunda hem Avrupa Birliği hem de diğer uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanacak ekonomik yardımlar ve yatırımlar aracılığıyla ekonomik toparlanma sürecine girebilir.

Barışın sağlanmasının diğer bir faktörü Zengezur Koridorudur. Zengezur Koridorunun II. Karabağ Savaşı sonrası gündeme gelmesinin büyük bir stratejik önemi bulunmaktadır. 2020'de Azerbaycan'ın zaferi ile sona eren savaş sonrası imzalanan üçlü anlaşmanın (Rusya, Azerbaycan, Ermenistan) 9. maddesi gereğince bu koridorun açılması planlanmıştır. Bu koridor, Azerbaycan ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ni doğrudan bağlamayı amaçlamaktadır ve bu sayede Azerbaycan'ın Türkiye ile kara bağlantısı kurulacaktır (Özçubukçu, TARSAM, 2024). Koridor, sadece Azerbaycan ve Türkiye için değil, tüm bölge ülkeleri için ticari ve lojistik fırsatlar sunmaktadır. Avrupa ile Asya arasında ulaşımı hızlandırarak, özellikle Çin'in Orta Koridor üzerinden Avrupa'ya mal göndermesini kolaylaştıracaktır. Bu güzergâh, Rusya'dan geçen yollarla karşılaştırıldığında daha kısa ve güvenli bir alternatiftir. Örneğin, Çin'den Avrupa'ya mal gönderimi Trans-Sibirya hattıyla 20 gün sürerken, Zengezur Koridoru üzerinden bu süre 12 güne inmektedir (Turgunov, A. Yesevi Üniv. ERI). Koridorun açılmasıyla bölge ülkeleri arasındaki ticaret artacak, Avrupa ve Asya arasındaki demiryolu ve karayolu hatlarının etkinliği artacaktır. Aynı zamanda, bölgedeki ekonomik kalkınmayı teşvik ederek yeni yatırım fırsatları yaratacaktır. Bu durum, Ermenistan için de ekonomik avantajlar sunabilir; Ermenistan'ın dünya ile daha geniş bir ticari entegrasyona sahip olmasına olanak tanıyacaktır (Ketenci, AA, 2022).

Harita: 2.2 Zengezur Koridoru

Kaynak: (Anadolu Ajansı) (Güncelleme: 21.12.2022)

Ancak barışın sağlanması hem Azerbaycan hem de Ermenistan için çeşitli zorlukları beraberinde getirmektedir. Savaşın yarattığı travmalar, her iki toplumda da barışa yönelik derin güvensizlik duyguları yaratmıştır. Özellikle Ermenistan'da milliyetçi gruplar, Karabağ'ın kaybını kabul etmekte zorlanmakta ve bu durum barış sürecine olan toplumsal desteği zayıflatmaktadır. Benzer şekilde, Azerbaycan'da da savaşın getirdiği zafer duygusu, barışa yönelik esneklik gösterme konusunda zorluklara neden olabilir. İki tarafın da geçmişte yaşanan acıları unutmadan ileriye dönük adımlar atması gerekmektedir.

Ermenistan'da, savaşın ardından oluşan siyasi kırılma, radikal unsurların güçlenmesine yol açabilir ve bu da barış görüşmelerine yönelik bir engel oluşturabilir. Özellikle Karabağ'daki Ermeni nüfusun geleceği konusundaki belirsizlikler, iki ülke arasında yeni bir gerilim kaynağı olma potansiyeline sahiptir. Azerbaycan'da ise barışa yönelik adımlar atılırken, savaşın kazanımlarını riske atmamak adına dikkatli bir diplomasi yürütülmesi gerekmektedir. İki ülkenin liderlerinin barış sürecine yönelik kararlılığı, bu zorlukların aşılmasında önemli bir nokta olacaktır.

Barışın sağlanmasında uluslararası toplumun rolü de büyük önem taşımaktadır. Minsk Grubu'nun geçmişteki başarısızlığına rağmen, ABD, Rusya ve Avrupa Birliği gibi aktörler, bölgedeki çatışmanın kalıcı bir çözüme ulaşması için önemli roller oynayabilirler. Özellikle Rusya'nın barış gücü olarak bölgeye yerleşmesi, savaş sonrası dönemde kritik bir rol oynamıştır. Ancak, Rusya'nın bu süreçte tarafsız kalıp kalmayacağı ve Azerbaycan ile

Ermenistan arasındaki dengeleri nasıl koruyacağı, barış sürecinin geleceğini belirleyecek önemli faktörlerdir.

Diğer taraftan, Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği güçlü destek, bölgesel dinamikleri etkilemeye devam edecektir. Türkiye'nin barış sürecindeki rolü, hem Ermenistan ile ilişkilerini normalleştirilmesi hem de Azerbaycan ile işbirliğini derinleştirilmesi açısından önemli olacaktır. Türkiye'nin aktif bir arabulucu rol üstlenmesi, Kafkasya'da barışın inşasına katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, II. Karabağ Savaşı'nın ardından Azerbaycan ve Ermenistan arasında barışın sağlanması hem bölge hem de dünya için uzun vadeli istikrarın anahtarı olabilir. Ancak, bu süreçte her iki ülkenin de geçmişin acılarını aşarak geleceğe yönelik cesur adımlar atması gerekmektedir. Barış sürecinin başarısı, yalnızca askeri kazanımlara değil, aynı zamanda diplomatik başarılar ve ekonomik işbirliklerine de bağlı olacaktır. Kalıcı bir barışın sağlanması, sadece Azerbaycan ve Ermenistan için değil, tüm Kafkasya bölgesi için yeni bir dönemin kapılarını aralayabilir.

Bu çalışma, İkinci Karabağ Savaşı'nın Ermeni basınında nasıl farklı yansıtıldığını ayrıntılarıyla ortaya koyarak, medya söylemlerinin toplum ve siyaset üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Hükümet yanlısı basın organlarının savaşı ulusal çıkarlar ve direniş bağlamında ele aldığı; muhalif basının ise yenilgiyi stratejik ve diplomatik hatalara bağladığı görülmektedir. Bu farklı yaklaşımlar, Ermenistan'ın savaş sonrasındaki toplumsal kutuplaşmasına ve siyasi tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Bu savaşın sadece askeri boyutları değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik, toplumsal ve medya üzerindeki etkileri de uzun vadeli sonuçlar doğurmuştur. Özellikle Ermeni basınının savaş sürecindeki rolü ve savaş sonrası süreçte oluşturduğu söylemler, Ermenistan'daki iç politik dengeleri ve toplumsal algıları önemli ölçüde şekillendirmiştir. Bu bağlamda, Ermeni basını içinde hükümet yanlısı ve muhalif medya organlarının tutumları arasındaki farklılıklar, Ermenistan'daki siyasal çatışmaların ve toplumun savaşın sonuçlarına dair algısının nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli ipuçları vermektedir.

- Ermeni Basınının Savaş Sürecindeki Söylem Farklılıkları

İkinci Karabağ Savaşı sırasında Ermeni basını, hükümet yanlısı ve muhalif olarak iki ana gruba ayrılmıştır.

Hükümet yanlısı basın, savaşın başından itibaren Ermenistan'ın askeri kapasitesini ve direniş gücünü abartarak, kamuoyuna moral vermeye yönelik bir dil kullanmıştır. Azerbaycan ordusunun ilerleyişi küçümsenmiş, Ermeni ordusunun üstünlüğünü koruduğu yönünde mesajlar verilmiştir. Özellikle savaşın ilk günlerinde, Azerbaycan'ın askeri başarısının geçici olduğu ve uluslararası destekle savaşın seyrinin değişeceği beklentisi yaygınlaştırılmıştır. Ancak savaşın ilerleyen günlerinde, Azerbaycan'ın hızlı ilerleyişi ve özellikle Şuşa'nın düşüşü

ile birlikte bu söylemde belirgin bir değişim yaşanmış ve mağlubiyetin kaçınılmaz olduğu kabul edilmeye başlanmıştır.

Öte yandan, muhalif basın, savaşın ilk günlerinden itibaren hükümetin savaş stratejisini ve geçmişteki diplomatik hatalarını eleştiren bir tutum sergilemiştir. Özellikle Nikol Paşinyan hükümetinin, savaş öncesinde Rusya ile ilişkileri yeterince güçlü tutmaması ve Azerbaycan'ın askeri gücünü hafife alması gibi konular, muhalif medya tarafından sıkça ele alınmıştır. Savaşın kaybedilmesiyle birlikte bu eleştiriler daha da yoğunlaşmış ve Paşinyan hükümeti, yenilginin başlıca sorumlusu olarak gösterilmiştir.

Savaş sonrası süreçte ise, hükümet yanlısı medya yenilginin gerekçelerini uluslararası desteğin eksikliğine, Batı'nın Ermenistan'a yeterince yardım etmemesine ve Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği güçlü desteğe bağlamıştır. Bu söylem, Ermeni toplumunda mağlubiyeti dış faktörlerle açıklamaya yönelik bir algının oluşmasına neden olmuştur. Muhalif basın ise, savaşın kaybedilmesini hükümetin stratejik yanlışları ve iç politikadaki istikrarsızlıkla açıklamış, savaş sonrası süreçte hükümetin istifa etmesi gerektiği yönünde baskı oluşturmuştur.

- Ermenistan'da Savaş Sonrası Siyasal ve Toplumsal Dönüşüm

Savaşın Ermenistan üzerindeki en büyük etkilerinden biri, ülke içindeki siyasi dengelerin sarsılması ve toplumsal bölünmenin derinleşmesi olmuştur.

Savaşın ardından Ermenistan'da hükümet karşıtı protestolar yoğunlaşmış ve halk, Paşinyan yönetimini yenilginin sorumlusu olarak görerek istifaya çağırmıştır. Ancak Paşinyan, 2021 yılında yapılan erken seçimlerle iktidarını korumayı başarmış olsa da, Ermenistan'da siyasi istikrarsızlık devam etmiştir. Savaşın neden olduğu psikolojik ve ekonomik yıkım, Ermeni toplumunun geleceğe dair umutlarını zayıflatmış, özellikle genç nüfus arasında ülkeden göç eğilimleri artmıştır.

Savaş sonrası süreçte Ermenistan'ın içinde bulunduğu ekonomik kriz daha da derinleşmiş ve savaşın yol açtığı yıkımın telafisi konusunda ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. Azerbaycan'ın zaferi sonrası bölgede artan ekonomik projeler, özellikle Zengezur Koridoru gibi ulaştırma projeleri Ermenistan için hem risk hem de fırsat olarak değerlendirilmiştir. Ancak, Ermenistan içinde bu projelere yönelik ciddi bir bölünme yaşanmış, bazı kesimler ekonomik faydalar nedeniyle bu tür açılımları desteklerken, milliyetçi gruplar Azerbaycan ve Türkiye ile işbirliğine karşı çıkmıştır.

- Gelecekte Azerbaycan-Ermenistan İlişkileri ve Medyanın Rolü

İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin nasıl gelişeceği, bölgedeki barış ve istikrar açısından kritik bir konu olmaya devam etmektedir. Savaş sonrası süreçte taraflar arasında bazı görüşmeler gerçekleştirilmiş olsa da, kalıcı bir barış anlaşmasına ulaşmak halen mümkün olmamıştır.

Bu süreçte, Ermeni basınının oynayacağı rol büyük önem taşımaktadır. Eğer Ermeni medyası, uzlaşma ve barış yönünde yapıcı bir söylem geliştirirse, iki ülke arasındaki diplomatik sürecin ilerlemesine katkı sağlayabilir. Ancak, savaşın getirdiği travmalar ve medya üzerindeki siyasi baskılar göz önüne alındığında, kutuplaştırıcı ve çatışmacı söylemlerin bir süre daha devam etmesi muhtemeldir.

Azerbaycan açısından bakıldığında, savaşın ardından elde edilen zaferi uluslararası alanda diplomatik ve ekonomik kazanımlara çevirmek için medya desteğinin güçlü tutulması gerekmektedir. Özellikle Karabağ'ın yeniden inşası ve Azerbaycan'ın bölgedeki ekonomik entegrasyon projeleri, bölgesel barışın inşası için önemli adımlar olacaktır.

II. Karabağ Savaşı sadece askeri bir çatışma değil, aynı zamanda Kafkasya'daki jeopolitik dengeleri değiştiren ve Ermenistan iç siyasetinde büyük bir kırılmaya neden olan bir süreçtir. Ermeni basınının savaş sürecindeki ve sonrasındaki tutumu, toplumun savaşın sonuçlarını nasıl algıladığını doğrudan etkilemiş ve siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiştir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, medyanın savaş süreçlerinde ve savaş sonrası dönemlerde ne kadar önemli bir aktör olduğunu göstermektedir. Hükümet yanlısı ve muhalif basının birbirinden tamamen farklı söylemler geliştirmesi, Ermenistan toplumundaki ayrışmayı artırmış ve savaşın sonuçlarına dair ortak bir anlatının oluşmasını zorlaştırmıştır.

Gelecekte Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki barış sürecinin ilerleyebilmesi için, tarafların geçmişin ağır yüklerinden kurtulup, ortak bir gelecek inşa etmeye odaklanmaları gerekmektedir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için, özellikle medya aracılığıyla yürütülen propaganda savaşlarının sona ermesi ve daha gerçekçi, uzlaşma dayalı bir söylemin teşvik edilmesi kritik bir önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, medya ve politika arasındaki sıkı bağın, Ermenistan gibi siyasi olarak hassas toplumlarda çok daha belirgin bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, gelecekteki Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinde uzlaşma ve güven inşa süreçlerinde medyanın rolü üzerine çalışmalara ışık tutmaktadır. İlerleyen dönemlerde her iki ülke arasındaki ilişkilerde medyanın uzlaşmacı bir dil benimsemesi, gerilimin azaltılması ve ortak bir zeminde buluşulması için kritik öneme sahiptir. Ancak, mevcut toplumsal ve siyasi dinamikler, bu çabaların önünde ciddi birer engel olarak kalmaya devam etmektedir.

Bu bağlamda, çalışma, sadece tarihsel bir analiz sunmakla kalmayıp, medya ve siyaset iş birliğinin Ermenistan'ın gelecekteki sosyo-politik yapısı üzerindeki olası etkilerini de değerlendirmiştir. Bu değerlendirme, Ermeni toplumu için süreçlere eleştirel bir perspektifle yaklaşımlarını ve medyanın toplumsal sorumluluğunu yeniden gözden geçirmelerini önermektedir. Çatışma sonrası barış süreçlerinin şeffaf ve yapılandırılmış bir iletişim zemini üzerinde yürütülmesi, her iki taraf için kalıcı bir çözüm ihtimalini artıracaktır.

Ayrıca, tezin bulguları, Ermenistan'daki siyasi ve toplumsal kutuplaşmanın medya aracılığıyla nasıl derinleştiğini ortaya koyarak, medya-politika ilişkisine dair önemli bir katkı sunmaktadır. İlerleyen süreçte, barış ve uzlaşma çabalarının başarıya ulaşması için medya organlarının tarafsız ve uzlaşıcı bir dil benimsemeleri gereklidir. Ermeni basınının, gelecekte daha dengeli bir söylem geliştirmesi, toplumsal birlikteliğin sağlanmasında ve iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesinde önemli bir rol oynayabilir. Tezin genel sonuçları, medya analizinin tarihsel çatışmalar üzerindeki etkisini anlamak ve medya-siyaset-toplum ilişkilerini daha geniş bir perspektifte değerlendirmek için yol gösterici olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alizada, N. (2020). Azerbaycan'ın Karabağ zaferi ve Türkiye'nin Güney Kafkasya'da artan etkisi. *ANKASAM*. <https://www.ankasam.org/anka-analizler/azerbaycanin-karabag-zaferi-ve-turkiyenin-guney-kafkasyada-artan-etkisi/>
- Amanoğlu, E. (2005). Bakü'de Ermenilerin yaptıkları soykırım (Mart 1918) ve edebiyatta yansımaları. *Karadeniz Araştırmaları*, 5(5), 99-107. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/106246>
- Anadolu Ajansı, Aslanlı, A. (2021). 44 günlük savaşın yıl dönümü: Güney Kafkasya'da yeni dengeler ve fırsatlar. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/44-gunluk-savasin-yil-donumu-guney-kafkasyada-yeni-dengeler-ve-firsatlar/2375872>
- Anadolu Ajansı, Aydın, Y. (2023). ABD, Türkiye'nin Azerbaycan-Ermenistan anlaşmazlığının çözümündeki rolünü memnuniyetle karşıladı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-turkiyenin-azerbaycan-ermenistan-anlasmazliginin-cozumundeki-rolunu-memnuniyetle-karsiladi/3083284>
- Anadolu Ajansı, Koca, B., & Efesoy, C. (2024). Ermenistan'dan Azerbaycan'a "Mutabık Kalınan Maddelerle Barış Anlaşması" teklifi. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ermenistandan-azerbaycana-mutabik-kalinan-maddelerle-baris-anlasmasi-teklifi/3318031>
- Anadolu Ajansı, Okuducu, İ. (2020). Ermenistan Berde şehir merkezinde sivilleri vurdu: 21 ölü, 70 yaralı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/ermenistan-berde-sehir-merkezinde-sivilleri-vurdu-21-olu-70-yarali/2021995>
- Aras, N. O., Dedeyev, B., Yılmaz, R., & İbayev, V. (2008). *Karabağ savaşı siyasi – hukuki – ekonomik analiz*. Kafkasya Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Armenpress.am, (2020) Erdoğan, AGİT Minsk Grubu eşbaşkanı ülkeleri eylemsizlikle suçladı. *Armenpress*. <https://armenpress.am/hy/article/1029262>
- Armenpress.am, (2022) Ermeni tarafı, Paşinyan-Erdoğan görüşmesinin Prag'da olma ihtimalini dışlamıyor. *Armenpress*. <https://armenpress.am/hy/article/1093178>
- Armenpress.am, (2023) Charles Michel, Ermenistan ve Azerbaycan'ın ortak açıklamasını memnuniyetle karşıladı ve barış anlaşması çağrısında bulundu. *Armenpress*. <https://armenpress.am/hy/article/1125799>
- Armenpress.am, (2024) Artsakh Halkının İhtiyaçlarını Karşılama Girişimi tarafından düzenlenen miting Özgürlük Meydanı'nda gerçekleşti. *Armenpress*. <https://armenpress.am/hy/article/1132854>
- Armenpress.am, (2024) Azerbaycan ve Türkiye'nin pozisyonları aynı: Mirzoyan, Ankara'nın arabuluculuğu hakkında. *Armenpress*. <https://armenpress.am/hy/article/1132067>
- Armenpress.am, (2024) Karabağ Ermenileri evlerini gönüllü olarak terk etmediler, geri dönebilmeleri gerekir. İran Büyükelçisi. *Armenpress*. <https://armenpress.am/hy/article/1195666>
- Armenpress.am, Arami S. (2021) Tecritten kurtulma fırsatı mı, yoksa Ermeni çıkarlarına yönelik bir tehdit mi? Ermeni siyaset bilimcilerin "3+3" konusunda farklı görüşleri var. *Armenpress*. <https://armenpress.am/hy/article/1070567>
- Asker, A., & Özpınar, G. Z. (2021). Azerbaycan'ı zafere götüren büyük taarruz: 44 günlük savaşın anatomisi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 10(1), 83-106. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1676673>
- Ataman, M., & Pirinççi, F. (2021). *Çıkmazdan çözüme Karabağ sorunu*. SETA Kitapları.
- BBC Türkçe. (2023). Ankara, Azerbaycan ve Ermenistan'ın barış anlaşması görüşmelerine nasıl bakıyor? *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c517vqe01y7o>
- Cabbarlı, H., & Özdaşlı, E. (2020). *Ermenistan dış politikası (1991-2019)*. Nobel Akademi Yayıncılık.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021). *İkinci Karabağ savaşı'nda Türkiye'nin rolü, Yukarı Karabağ'da 44 gün de gelen zafer: Türkiye-Azerbaycan kardeşliğinin nişanesi*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları.

Çalışkan, B. (2020). 2. Karabağ savaşı ve Güney Kafkasya'da yeni dönem. *INSAMER*. https://insamer.com/tr/2-karabag-savasi-ve-guney-kafkasyada-yeni-donem_3524.html

Ekici, Y. (2017). Azerbaycan ve Ermenistan arasında bitmeyen Dağlık Karabağ sorunu. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 62-77. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/290091>

Ekici, Y. (2022). Dağlık Karabağ'da Ermeni işgali (1988-1993). *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (29), 134-144. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2078121>

Eminoğlu, A., & Aydın, Y. (2021). ABD ve Rusya ekseninde Dağlık-Karabağ'da çatışma çözümünü geciktiren gücün dengesi sistemi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 21(2), 245-255. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1564727>

Erarslan, F., & Özdemir, N. F. (2021). Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde önemli bir kavşak: İkinci Karabağ savaşı. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 129, 315-334. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2056944>

ErmeniHaber.am. (2021). Türkiye yetişkin olmayan paralı askerleri Karabağ'a karşı savaşmak için Azerbaycan'a göndermiş. *ErmeniHaber.am*. <https://www.ermenihaber.am/tr/news/2021/04/08/T%C3%BCrkiye-paral%C4%B1-askerleri-Karaba%C4%9F-Azerbaycan/205724>

Gazalov, G. (2021). Yeni Nahçıvan koridoru ve bölgesel iş birliğine katkıları. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-yeni-nahcivan-koridoru-ve-bolgesel-isebirligine-katkilari/2256165>

Genelkurmay Ateşe Başkanlığı Kütüphanesi. (2020). *I. Dünya savaşı sırasında Ermenilerin Türklere yaptığı katliam fotoğraflar*. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları. https://www.msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/askeritariharsiv/61-%20bds_ermenilerin_katliam_fotograf_lari.pdf

Gökalp, Y. G. (2021). Otoritenin kuruluşu açısından bir söylem analizi: İkinci Karabağ savaşı sonrası İlham Aliyev'in ulusa sesleniş konuşması. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(44), 384-404. https://www.researchgate.net/publication/355043039_Otoritenin_Kurulumu_Acisindan_Bir_Soylem_Analizi_Ikinci_Karabag_Savasi_Sonrasi_Ilham_Aliyev'in_Ulusa_Seslenis_Konusmasi

Güler, Ç. M. (2021). Karabağ'ın özgürleştirilmesi ve sahadaki yeni denklem. *SETA*. <https://www.setav.org/assets/uploads/2020/11/P301.pdf>

Hayeli.am, (2020) Karabağ Savaşı. Ruslar ve Ukraynalılar kimi destekliyor? <https://hayeli.am/?p=609206&l=am>

Hayeli.am, (2022) Son Karabağ savaşında savaş suçu işlenip işlenmediğinin ortaya çıkarılması gerekiyor. Zaharova <https://hayeli.am/?p=691347&l=am>

Hayeli.am, (2023) Önümüzdeki günlerde Azerbaycan ve Türkiye'nin Ermenistan'a karşı büyük çaplı bir savaş başlatma ihtimali yüksek. Varuzhan Geğamyan <https://hayeli.am/?p=727553&l=am>

Hayeli.am, (2023) Paşinyan o belgeyi tartışmayı, bizi yıkıcı bir savaşa sürüklemeyi reddetti. Levon Zurabyan <https://hayeli.am/?p=735970&l=am>

Hayeli.am, (2024) 2024: Azerbaycan ve Ermenistan arasında savaş mı, barış mı yılı? Thomas de Waal <https://hayeli.am/?p=745136&l=am>

Hayeli.am, (2024) AB gözlemcileri Goris üzerinden Karabağ'dan 120 bin Ermeni'ye yönelik etnik temizliğe tanık olduklarında ne yaptılar? Artur Haçikyan <https://hayeli.am/?p=748450&l=am>

- Hayeli.am, (2024) Rusya'daki Ermeniler, Karabağ kardeşlerinin yanındadır ve derin bir kaygı duymaktadırlar. Samvel Karapetyan <https://hayeli.am/?p=756496&l=am>
- Hayeli.am, (2024) Rusya'nın Karabağ'ı devrettiğini söylemek yalandır ama 2020'de savaşı önlemek için elimizden gelen her şeyi yaptığımızı düşünmüyorum. Zatülin <https://hayeli.am/?p=761577&l=am>
- Hayeli.am, (2024) Seçim: Ya savaş ya da Nikol'un istifası. Bugün üçüncü bir seçenek yok. Artak Zakaryan <https://hayeli.am/?p=745818&l=am>
- Hayeli.am, Guyana, M. (2024) Dağlık Karabağ. Rus barış gücü yerine AB misyonu <https://hayeli.am/?p=752065&l=am>
- Hetq.am, (2021) Karabağ savaşı hiçbir zaman din savaşı olmamıştır. Cumhurbaşkanı Armen Sarkissian'ın ArabNews ile röportajı <https://www.hetq.am/hy/article/139397>
- Hetq.am, (2022) Karabağ Hareketi'nin 34. Yıldönümüne Adanan Etkinlikleri Düzenleme Devlet Komisyonu Stepanakert Şehir Anıt Kompleksini Ziyaret Etti <https://www.hetq.am/hy/article/141112>
- Hetq.am, Armen M. (2020) Moskova'da Karabağ sorununun çözümüne yönelik önerilen seçenekler aktif olarak tartışılıyor. Lavrov <https://www.hetq.am/hy/article/116239>
- Heyq.am, Armen, M. (2023) Karabağ sorununun çözümü Ermenistan ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ilkesi temelinde gerçekleştirilmelidir. Olaf Scholz <https://www.hetq.am/hy/article/154112>
- International Crisis Group. (2017, June 1). *Nagorno-Karabakh's gathering war clouds*. Europe Report No. 244. <https://www.refworld.org/reference/countryrep/icg/2017/en/116861>
- Kalkan, D. (2023). İkinci Karabağ savaşı ve Ermeni diasporası. *TASAM*. <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/70257/ikinci-karabag-savasi-ve-ermenii-diasporasi>
- Kandemir, G. O. (2022). Karabağ savaşları. Edt: Tuğba Eray Biber, *İTO, Ülke Araştırmaları*, 215-234. <https://www.academia.edu/88404035/Azerbaycan-Edit%C3%B6r-Tu%C4%9Fba-ERAY-B%C4%B0B-ER-%C4%B0stanbul-Ticaret-Odas%C4%B1-Yay%C4%B1nlar%C4%B1-%C4%B0stanbul-2022?uc-g-sw=42087088>
- Kazımlı, E. (2018). Azerbaycan'ın jeopolitik konumu ve Karabağ sorunu. *TASAM*, 101-112. <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51267/azerbaycanin-jeopolitik-konumu-ve-karabag-sorunu>
- Ketenci, A. (2022). 3 soruda- Zengezur koridorunun önemi. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/3-soruda-zengezur-koridorunun-onemi/2767969>
- Kırım Haber Ajansı. (2024). Paşinyan: Karabağ meselesi Ermenistan'ın boynundaki ipti! *Kırım Haber Ajansı*. <https://www.qha.com.tr/turk-dunyasi/pasinyan-karabag-meselesi-ermenistan-in-boynundaki-ilmikti-495721>
- Kuduban, A. D., & Kaya, M. (2017). Karabağ'ın siyasi serüveni: İslam öncesinden Sovyet idaresine. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, X-I, 113-124. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/318619>
- Manuel, M. Armenpress.am, (2023) Türkiye'nin Rusya ile Batı arasında manevra yapacak kaynakları hâlâ mevcut. Türkolog son jeopolitik gelişmeler hakkında <https://armenpress.am/hy/article/1115223>
- Manuel, M. Armenpress.am, (2024) 44 günlük Artsakh savaşı belgesel ve bilimsel-tarihsel araştırmaların merkezinde yer alıyor. tematik kitap tanıtımı gerçekleştirildi <https://armenpress.am/hy/article/1201719>
- NATO Resmi Sayfası. (2024). NATO ve Ermenistan savunma eğitimi iş birliğini güçlendiriyor. NATO. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_225529.htm?selectedLocale=en
- Neciyev, E. (2011). Azerbaycan'ın Sovyetleştirilmesi sürecinde Karabağ problemi. *Ermeni Araştırmaları*, 39, 163-186. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/639705>

<https://www.pastinfo.am/hy/news/2020/09/27/%D5%B0%D5%A1%D5%B5-%D5%AA%D5%B8%D5%B2%D5%B8%D5%BE%D6%80%D5%A4%D5%AB-%D5%BA%D5%A1%D5%B5%D6%84%D5%A1%D6%80%D5%B6-%D5%A7-%D5%B0%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%B6-%D5%A3%D5%B8%D5%B5%D5%A1%D5%BF%D6%87%D5%B4%D5%A1%D5%B6-%D5%84%D5%AB%D6%84%D5%A1%D5%B5%D5%A5%D5%AC-%D5%84%D5%A5%D5%AC%D6%84%D5%B8%D6%82%D5%B4%D5%B5%D5%A1%D5%B6/1078317>

Pastinfo.am, (2020) “Bugün düşman Artsakh'a karşı yeniden savaş başlattı” (Robert Koçaryan) <https://www.pastinfo.am/hy/news/2020/09/27/%D4%B1%D5%B5%D5%BD%D6%85%D6%80-%D5%A9%D5%B7%D5%B6%D5%A1%D5%B4%D5%AB%D5%B6-%D5%AF%D6%80%D5%AF%D5%AB%D5%B6-%D5%BA%D5%A1%D5%BF%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A6%D5%B4-%D5%A7-%D5%BD%D5%A1%D5%B6%D5%B1%D5%A1%D5%A6%D5%A5%D6%80%D5%AE%D5%A5%D5%AC-%D4%B1%D6%80%D6%81%D5%A1%D5%AD%D5%AB-%D5%A4%D5%A5%D5%B4-%D5%8C%D5%B8%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%BF-%D5%94%D5%B8%D5%B9%D5%A1%D6%80%D5%B5%D5%A1%D5%B6/1062995>

Pastinfo.am, (2020) “Ermenistan Cumhuriyeti'nin yanlış politikası sonucunda Azerbaycan savaş başlattı” (Vitali Balasanyan) <https://www.pastinfo.am/hy/news/2020/12/28/%D5%80%D5%80-%D5%AB-%D5%BE%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%AE-%D5%BD%D5%AD%D5%A1%D5%AC-%D6%84%D5%A1%D5%B2%D5%A1%D6%84%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6-%D5%B0%D5%A5%D5%BF%D6%87%D5%A1%D5%B6%D6%84%D5%B8%D5%BE-%D4%B1%D5%A4%D6%80%D5%A2%D5%A5%D5%BB%D5%A1%D5%B6%D5%AB-%D5%AF%D5%B8%D5%B2%D5%B4%D5%AB%D6%81-%D5%AF%D5%B5%D5%A1%D5%B6%D6%84%D5%AB-%D5%AF%D5%B8%D5%B9%D5%BE%D5%A5%D6%81-%D5%BA%D5%A1%D5%BF%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A6%D5%B4-%D5%8E%D5%AB%D5%BF%D5%A1%D5%AC%D5%AB-%D4%B2%D5%A1%D5%AC%D5%A1%D5%BD%D5%A1%D5%B6%D5%B5%D5%A1%D5%B6/1122620>

Pastinfo.am, (2020) “Kimse savaş istemiyor” (Ara Sağatelyan) <https://www.pastinfo.am/hy/news/2020/11/27/%D5%88%D6%80%D6%87%D5%A7-%D5%B4%D5%A5%D5%AF%D5%A8-%D5%BA%D5%A1%D5%BF%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A6%D5%B4-%D5%B9%D5%AB-%D5%B8%D6%82%D5%A6%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D4%B1%D6%80%D5%A1-%D5%8D%D5%A1%D5%B2%D5%A1%D5%A9%D5%A5%D5%AC%D5%B5%D5%A1%D5%B6/1102753>

Pastinfo.am, (2020) “Ortadoğu'dan gelen cihatçılar Karabağ çatışma bölgesine naklediliyor” (Zakharova) <https://www.pastinfo.am/hy/news/2020/11/05/%D5%82%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%A2%D5%A1%D5%B2%D5%B5%D5%A1%D5%B6-%D5%B0%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B4%D5%A1%D6%80%D5%BF%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%A1%D5%B6-%D5%A3%D5%B8%D5%BF%D5%AB-%D5%84%D5%A5%D6%80%D5%B1%D5%A1%D5%BE%D5%B8%D6%80-%D4%B1%D6%80%D6%87%D5%A5%D5%AC%D6%84%D5%AB%D6%81-%D5%BB%D5%AB%D5%B0%D5%A1%D5%A4%D5%AB%D5%BD%D5%BF%D5%B6%D5%A5%D6%80-%D5%A5%D5%B6-%D5%BF%D5%A5%D5%B2%D5%A1%D6%83%D5%B8%D5%AD%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D4%B6%D5%A1%D5%AD%D5%A1%D6%80%D5%B8%D5%BE%D5%A1/1086914>

Pastinfo.am, (2020) “Şahsen ben kendim ve hepimiz için çok zor bir karar verdim. Rusya ve Azerbaycan cumhurbaşkanlarıyla Karabağ savaşının durdurulmasına ilişkin 01.00'den itibaren bir bildiri imzaladım” (Paşinyan)

<https://www.pastinfo.am/hy/news/2020/11/10/%D4%B1%D5%B6%D5%B1%D5%A1%D5%B4%D5%A2-%D5%AB%D5%B4-%D5%A5%D6%82-%D5%A2%D5%B8%D5%AC%D5%B8%D6%80%D5%AB%D5%BD-%D5%B0%D5%A1%D5%B4%D5%A1%D6%80-%D5%B9%D5%A1%D6%83%D5%A1%D5%A6%D5%A1%D5%B6%D6%81-%D5%AE%D5%A1%D5%B6%D6%80-%D5%B8%D6%80%D5%B8%D5%B7%D5%B8%D6%82%D5%B4-%D5%A5%D5%B4-%D5%AF%D5%A1%D5%B5%D5%A1%D6%81%D6%80%D5%A5%D5%AC-%D5%8C%D5%B8%D6%82%D5%BD%D5%A1%D5%BD%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%AB-%D5%A5%D6%82-%D4%B1%D5%A4%D6%80%D5%A2%D5%A5%D5%BB%D5%A1%D5%B6%D5%AB-%D5%B6%D5%A1%D5%AD%D5%A1%D5%A3%D5%A1%D5%B0%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%AB-%D5%B0%D5%A5%D5%BF-%D5%B2%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%A2%D5%A1%D5%B2%D5%B5%D5%A1%D5%B6-%D5%BA%D5%A1%D5%BF%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%A6%D5%B4%D5%A8-%D5%AA%D5%A1%D5%B4%D5%A8-01-00-%D5%AB%D6%81-%D5%A4%D5%A1%D5%A4%D5%A1%D6%80%D5%A5%D6%81%D5%B6%D5%A5%D5%AC%D5%B8%D6%82-%D5%B4%D5%A1%D5%BD%D5%AB%D5%B6-%D5%B0%D5%A1%D5%B5%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D6%80%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6-%D5%A5%D5%B4-%D5%BD%D5%BF%D5%B8%D6%80%D5%A1%D5%A3%D6%80%D5%A5%D5%AC-%D5%93%D5%A1%D5%B7%D5%AB%D5%B6%D5%B5%D5%A1%D5%B6/1089402>

Pastinfo.am, (2023) “Azerbaycan Karabağ sorunu hiçbir zaman Azerbaycan’ın iç meselesi olarak görülmedi” (Sergey Gazaryan) <https://www.pastinfo.am/hy/news/2023/04/20/0fi3knthm/1565345>

Pastinfo.am, (2024) “Artsakh/Dağlık Karabağ: etnik temizlik vaka çalışması” raporu yayımlandı <https://www.pastinfo.am/hy/news/2024/08/28/plu0c2qqo/1817175>

Pastinfo.am, (2024) “Avrupa, Ermenilerin dağlık Karabağ’a birleşik dönüşünü kolaylaştıracak fırsatlar bulmalıdır” (Armen Gevorgyan) <https://www.pastinfo.am/hy/news/2024/04/17/m4v27r2ui/1748517>

Pastinfo.am, (2024) “Ermenistan uygun uluslararası yardım alabilmek için yeterli çabayı göstermiyor” (Gegham Stepanyan) <https://www.pastinfo.am/hy/news/2024/03/27/lloq8tkix/1737534>

Paşa, E. (2021). Karabağ sorunu: Tarihi gerçekler, jeopolitik çıkarlar ve çözüm süreci. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(1), 192-215. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1552062>

Pehlivan, Z. (2016). Rusya’nın Ermeni devleti kurma politikalarının sonucu: Karabağ sorunu. Asia Minor Studies, 4(8), 94-109. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/221045>

Sadıgov, R. (2022). Azerbaycan tarihi I (Türkmençay Antlaşması’ndan 1991 yılına kadar Azerbaycan). Edt: Tuğba Eray Biber, İTO, Ülke Araştırmaları. <https://www.academia.edu/88404035/Azerbaycan>Edit%C3%B6r%20Tu%C4%9Fba%20ERAY%20B0B%20ER%20istanbul%20Ticaret%20Odas%C4%B1%20Yay%C4%B1nlar%C4%B1%20istanbul%202022?uc-g-sw=42087088>

Sadık, R. (2020). Ermenistan’ın son saldırısı nasıl okunmalı? *FİKİRTURU*. <https://fikirturu.com/jeopolitika/ermenistanin-son-saldirisi-nasil-okunmalı/>

Sakarya Üniversitesi, Türk Ermeni İlişkileri Araştırmaları Merkezi. (2024). *Rusya ve Ermeniler*. <https://satemer.sakarya.edu.tr/tr/icerik/19857/102017/rusya-ve-ermeniler>

SETA. (2024). Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki barış görüşmelerinde son durum. SETA. <https://www.setav.org/ara/azerbaycan-ile-ermenistan-arasindaki-baris-gorusmelerinde-son-durum>

Sezer, K. (2021). Karabağ’da gözlem başladı. *Yeni Şafak*. <https://www.yenisafak.com/gundem/karabagda-gozlem-basladi-3596814>

- Söker, Ç. (2017). Dağlık Karabağ sorununun çatışmayı çözme perspektifinden incelenmesi. *KAÜİİBFD*, 8(16), 555-574. <https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/KAUIIBFD/file/C%C4%BOLT%208%20SAYI%2015/17.pdf>
- T.B.M.M. (1993, Nisan 13). Ermenistan için yardım. *T.B.M.M. Tutanakları*. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c034/b090/tbmm190340900017.pdf>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024). Türkiye-Ermenistan siyasi ilişkileri. *T.C. Dışişleri Bakanlığı*. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ermenistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>
- T24. (2016). 4 gün savaşı ve bölgesel dengeler. *T24*. <https://t24.com.tr/haber/4-gun-savasi-ve-bolgesel-dengeler.335187>
- Tarhan, M. (2024). Ermenistan Dışişleri Bakanı Mirzoyan, Türkiye ile ilişkileri ve Azerbaycan'la barış görüşmelerini değerlendirdi. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ermenistan-disisleri-bakani-mirzoyan-turkiye-ile-iliskileri-ve-azerbaycanla-baris-gorusmelerini-degerlendirdi/3157740>
- Tert.am, (2020) Amerika Ermeni ulusal komitesi, İsrail'in ABD Büyükelçisi'ne seslendi: "Azerbaycan'a ölümcül silah satmayı derhal durdurun" <https://www.tert.am/am/news/2020/10/06/israel/3414651>
- Tert.am, (2020) Arayık Harutyunyan: "bizimle sadece Azerbaycan değil Türkiye de savaşıyor, bu tüm dünyaya net bir açıklama olsun" <https://www.tert.am/am/news/2020/09/27/Harutyunyan/3407800>
- Tert.am, (2020) Düşman saldırı eylemlerine hazırlanıyor... Savunma ordusu görevini yerine getirmeye hazır <https://www.tert.am/am/news/2020/10/05/Artsakh/3413861>
- Tert.am, (2020) Ermenistan Cumhuriyeti başbakanı: Azerbaycan ile çatışma "uluslararası terörizme karşı mücadeleye" dönüşüyor <https://www.tert.am/am/news/2020/10/07/gov/3415894>
- Tert.am, (2021) Türkolog Erdoğan'ın Şuşa ziyareti hakkında: ermeni topraklarının ideolojik işgali başlıyor <https://www.tert.am/am/news/2021/06/14/ruben-melkonyan/3641465>
- Tert.am, (2022) Nikol Paşinyan: "Ermenistan, Ermenistan Türkiye sınırını hiçbir zaman sorgulamadı ve Ermeni davası hiçbir zaman Ermenistan'ın politikası olmadı" <https://www.tert.am/am/news/2022/01/24/News/3760057>
- Tert.am, (2023) Lavrov'dan Aliyev'e: "Ermenistan Azerbaycan ilişkilerinin çözüm sürecinde gösterilen çabaları memnuniyetle karşılıyoruz" <https://www.tert.am/am/news/2023/02/27/lavrov-aliev/3902502>
- Tert.am, (2024) Azerbaycan, "Ermeni provokasyonuna" yanıt olarak "intikam" operasyonunun gerçekleştirildiğini duyurdu <https://www.tert.am/am/news/2024/02/13/region/4077673>
- Tert.am, (2024) Bakü, Ermenileri Karabağ'a döndürmek için hiçbir şey yapmadı (Kirakosyan) <https://www.tert.am/am/news/2024/04/16/un-court/4109745>
- Tert.am, (2024) Yerinden edilen herkese, Karabağ'a onurlu ve güvenli bir şekilde dönme fırsatı tanınmalıdır <https://www.tert.am/am/news/2024/01/12/dunja/4061643>
- Tok, U. (2020). Azerbaycan-Ermenistan uyumsuzluğunda yeni kırılma: "Eylül 2020 savaşı". *TASAV - Dış Politika ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi*. <https://www.tasav.org/index.php/azerbaycan-ermenistan-uyusmazliginda-yeni-kirilma-eylul-2020-savasi.html>
- Topal, K. D. (2022). Batı ile bütünleşme sürecinde Gürcistan: 2021. Edt: Özgür Tüfekçi, Fevzi Kırbaşoğlu, *KTÜ Yayınları*. https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/sam_f9e91.pdf
- TRT. (2020). Azerbaycan'ın Karabağ zaferi: İşte anlaşmanın maddeleri. *TRT Haber*. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycanin-karabag-zaferi-iste-anlasmanin-maddeleri-529782.html>
- Tuncel, K. T. (2016). Ekim 2016'da Karabağ diplomasisi. *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*. <https://avim.org.tr/tr/Analiz/EKIM-2016-DA-KARABAG-DIPLOMASISI>

Turgunov, E. (2024). Zengezur koridorunun Azərbaycan və bölgə için önemi. *Ahmet Yesevi Üniversitesi, Avrasya Araştırma Enstitüsü*. <https://www.eurasian-research.org/publication/zengezur-koridorunun-azerbaycan-ve-bolge-icin-onemi/?lang=tr>

Vahabov, F., Akhundov, V., & Gasimov, E. (2005). *Dağlıq Qarabağ: hadisələrin xronikası (1988-1994-cü illər)*. Azərbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. http://elibrary.bsu.edu.az/files/books_460/N_130.pdf

EKLER

EK – 1 Muhalif basın taraması

HABER – 1 “MOSKOVA'DA ÖNERİLEN KARABAĞ SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK SEÇENEKLER AKTİF OLARAK TARTIŞILYOR” (LAVROV)

Yayın Organı: Hetq.am	Yayın Tarihi: 21.04.2020
Yazar: ARMEN MİRZOYAN	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Geçen yıl Moskova'da Rusya, Ermenistan ve Azerbaycan dışişleri bakanlarının toplantısında önerilen Dağlık Karabağ sorununun çözümüne yönelik seçenekler aktif olarak tartışılıyor. BM Güvenlik Konseyi kararlarının imzalanması, uygulanmasına yönelik önemli bir adım olacak. Rusya Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov bunu 21 Nisan'da, Gorchakov Kamu Diplomasisi Vakfı temsilcileriyle video konferans yoluyla gerçekleştirilen yuvarlak masa toplantısı sırasında duyurdu.

"Madrid ilkeleri var, Rusya Federasyonu'nun 2010-2011'de geliştirdiği belgeler var. Bunlar sözde Kazan belgeleri. Geçen yıl nisan ayında Moskova'da dışişleri bakanlarıyla yapılan toplantıda dağıtılan projeler var. Lavrov, "Rusya, Ermenistan ve Azerbaycan'ın yanı sıra eşbaşkanlar tarafından da aktif olarak tartışılıyor" dedi.

Lavrov, bu belgelerin soruna aşamalı bir çözüm önerdiğini ve bunun ilk aşamasında, Dağlık Karabağ'ın çeşitli bölgelerinin transfer, ulaşım, ekonomik, iletişim yolları ve diğer engeller gibi en acil sorunların çözüleceğini belirtti:

Lavrov, Dağlık Karabağ sorununa ilişkin AGİT Minsk Grubu çerçevesinde yürütülen müzakerelerin formatının doğru ve yararlı olduğunu da kaydetti. "Bu tam olarak Güvenlik Konseyi'nin savaşı durdurma ve müzakerelere başlama talebidir" diye ekledi.

Daha sonra Ermenistan Dışişleri Bakanı Zohrap Mnatsakanyan Lavrov'un açıklamasına yanıt verdi. Mnatsakanyan, müzakereler sırasında Ermenistan'ın başka bir şeyden söz edip halka başka bir şey sunduğuna inananların büyük yanılgı içinde olduğunu kaydetti.

"Bu iki yıl boyunca hükümetimiz, Başbakan Paşinyan, fazlasıyla şeffaf hale geldik. Biz tutumumuzu, yaklaşımlarımızı çok basit bir şekilde ifade ettik. Bu yorum birçok belgeye gönderme içeriyordu. Bu tür yaklaşımlar 2014, 2016'da ortaya çıktı ve bu yaklaşımlar Ermeni partilerce kabul edilebilir değildi. 2018'den bu yana tartışmalar ayrı unsurlarla sınırlı kaldı: Tarafların değerlendirmeye yönelik yaklaşımlarının tartışılması, 2014'te önerilen durum, bugün müzakere masasında yer alacak bir belge değil".

Bakana göre Ermeni partilerinin önceliği müzakere sürecinde güvenlik bileşenidir. Bölgelere gelince, Mnatsakanya'ya göre bunlar güvenlik bölgesi ve savunma hatlarıdır. Bu nedenle Ermeni partileri açısından revize edilmiyor.

"Hiçbir Ermeni tarafı bunun Artsakh halkının güvenliğini riske atacağını düşünemez. Hiçbir şekilde Ermeni partilerinden herhangi birinin Artsakh halkının güvenliğini tehlikeye atacak tavizler vereceğini düşünmek mümkün değildir." diye ekledi Mnatsakanyan.

HABER - 2 "ORTADOĞU'DAN GELEN CİHAHÇILAR KARABAĞ ÇATIŞMA BÖLGESİNE NAKLEDİLİYOR" (ZAKHAROVA)

Yayın Organı: Past.info	Yayın Tarihi: 11.05.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Cihadçıların Orta Doğu'dan Dağlık Karabağ çatışma bölgesine nakledilmesi, Trans Kafkasya'da bir terörist yerleşim bölgesinin oluşmasına yol açabilir. Bunu Rusya Dışişleri Bakanlığı resmi temsilcisi Maria Zakharova bir bilgilendirme sırasında söyledi. Sözleri TASS tarafından alıntılanmıştır.

"Alınan bilgilere göre, daha önce de söylediğimiz gibi, elleri dirseklerine kadar kana bulanmış uluslararası terör örgütü üyelerinin Ortadoğu'dan Dağlık Karabağ çatışma bölgesine nakledildiği gerçeği var. "Motivasyonu yüksek paralı askerlerden bahsediyoruz. Cihad ideolojisini ilan ediyorlar. Bütün bunlar bizi ciddi şekilde endişelendirmekten başka bir işe yaramıyor, çünkü gelecekte durumun bu şekilde gelişmesi zaten Trans Kafkasya'da yeni bir terörist yerleşim bölgesinin yaratılmasıyla doludur."

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un bir süre önce söylediği gibi Dağlık Karabağ çatışma bölgesindeki Ortadoğu'dan gelen paralı askerlerin sayısı iki bin civarında.

HABER - 3 "BUGÜN DÜŞMAN ARTSAKH'A KARŞI YENİDEN SAVAŞ BAŞLATTI" (ROBERT KOÇARYAN)

Yayın Organı: Past.info	Yayın Tarihi: 27.09.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Azerbaycan, Türkiye'nin örtülü siyasi ve askeri desteğiyle Karabağ sorununu yeniden silah zoruyla çözmeye çalışıyor. Ermenistan Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı Robert Koçaryan böyle bir açıklama yaptı.

"Bugün düşman Artsakh'a karşı yeniden savaş başlattı. Azerbaycan, Türkiye'nin örtülü siyasi ve askeri desteğiyle Karabağ sorununu yeniden silah zoruyla çözmeye çalışıyor. Bugün

düşmanın küstahlığının nedenini konuşmanın zamanı değil. Artık vatani korumak hepimizin kutsal görevidir. Hepimiz kendimizi Savunma Ordusunun askerleri olarak görmeliyiz, örgütlenmeliyiz, birlik olmalıyız ve 1992-94'te olduğu gibi tek güçle düşmanı yenmeliyiz.

Açıklamada, eminim dünyanın her yerindeki Ermenilerin oybirliğiyle desteğine sahip olan Ermenistan silahlı kuvvetleri, Artsakh Cumhuriyeti'ni koruyabilecek ve zaferi sağlayabilecek kapasitededir." ifadelerine yer verildi.

HABER – 4 KARABAĞ SAVAŞI. RUSLAR VE UKRAYNALILAR KİM DESTEKLİYOR?

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 09.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Dün Rusya Federasyonu ve Ukrayna'da Artsakh-Azerbaycan savaşında Rusların ve Ukraynalıların kimi desteklediğini öğrenmek için resmi olmayan anketler yapıldı. Rusların yüzde 83'ünün Ermenileri desteklediği, yalnızca yüzde 17'sinin Azerbaycanlıları desteklediği ortaya çıktı. Ukraynalıların yüzde 56'sı Ermenilerden yana, Azerilerin ise yüzde 44'ü.

27 Eylül'de Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin Artsakh'taki sivil nüfusu hedef alan geniş çaplı bir saldırı başlattığını da unutmamak gerekiyor.

Artsakh Silahlı Kuvvetleri, 9 Ekim itibarıyla 16 düşman helikopteri, 17 uçak, 162 insansız hava aracı, çoğunluğu tank olmak üzere 508 adet zırhlı araç, 82 motorlu araç, 10 zırhlı personel taşıyıcı ve 4 adet "TOS-1A"yı düşürdü. Ağır füze sistemleri, 4 adet "Smerch" ve 1 adet "Hurricane" tipi roketatar sistemi bulunduruldu.

Düşmanın 4369'dan fazla kurbanı var. Ermeni tarafında ise ilk verilere göre 387 mağdur var. Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin Artsakh ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin askeri ve sivil altyapılarını da hedef alması sonucunda Gegharkunik'te 2 sivil öldürüldü, Artsakh'ta 20 sivil öldürüldü, 93 sivil yaralandı ve yaklaşık 5.800 mülk ve altyapı hasara uğradı.

Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hem yabancı hem de yerel basın mensuplarının gazetecileri yaralandı. 27 Eylül'de Ermenistan ve Artsakh'ta sıkıyönetim ilan edildi.

HABER – 5 “ŞAHSEN BEN KENDİM VE HEPİMİZ İÇİN ÇOK ZOR BİR KARAR VERDİM. RUSYA VE AZERBAYCAN CUMHURBAŞKANLARIYLA KARABAĞ SAVAŞININ DURDURULMASINA İLİŞKİN 01.00'DEN İTİBAREN BİR BİLDİRİ İMZALADIM” (PAŞINYAN)

Yayın Organı: Past.info	Yayın Tarihi: 11.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Değerli hemşerilerim, kardeşlerim. Ben şahsen kendim ve hepimiz için zor, son derece zor bir karar verdim.

Karabağ savaşının durdurulmasına ilişkin Rusya ve Azerbaycan cumhurbaşkanlarıyla saat 01.00'den itibaren bir bildiri imzaladım.- Başbakan Nikol Paşinyan bunu Facebook sayfasında yazdı.

"Daha önce yayınlanmış olan açıklamanın metni kişisel olarak benim ve halkımız için hayal edilemeyecek kadar acı vericidir. Bu kararı askeri durumun derinlemesine analizi ve durumu en iyi bilen kişilerin değerlendirmesi sonucunda verdim. Ayrıca, verilen durumda en iyi çözümün bu olduğu inancına dayanmaktadır. Bütün bunlarla ilgili detaylı bilgiyi önümüzdeki günlerde vereceğim. Bu bir zafer değil ama mağlup olduğunuzu anlayana kadar yenilgi de yoktur. Kendimizi hiçbir zaman mağlup olarak görmeyeceğiz ve bu, ulusal birleşme ve tarihimizin başlangıcı olmalıdır. Bağımsızlık yıllarımızı iyi analiz etmemiz, geleceğimizi planlamamız ve geçmişteki hataları tekrarlamamız gerekiyor. Bütün şehitlerimizin önünde diz çöküyorum. Vatani canıyla koruyan ve savunan tüm askerlerimizin, subaylarımızın, generallerimizin ve gönüllülerimizin önünde saygıyla eğiliyorum. Kendi fedakârlıklarıyla Artsakh Ermenilerini kurtardılar. Sonuna kadar savaştık. Ve biz kazanacağız. Artsakh kalıcıdır”.

“Yaşasın Ermenistan! Yaşasın Artsakh” diye yazdı.

HABER – 6 “BU ARTIK TOPRAKLAR İÇİN BİR SAVAŞ DEĞİL, ERMENİ HALKININ HAYATTA KALMA MÜCADELESİDİR” (MİKAEL MELKUMYAN)

Yayın Organı: Past.info	Yayın Tarihi: 21.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

PAP parlamento grubunun bir üyesi olan Milletvekili Mikael Melkumyan, Facebook sayfasında yazıyor.

Bugün Frankofon Parlamenterler Meclisi Genel Sekreteri Jacques Krabal ve Frankofon Parlamenterler Meclisi Başkanı Jean-Charles Luperton'un girişimiyle Ermenistan Cumhuriyeti

Ulusal Meclisi delegasyonu üyeleriyle Frankofon Parlamenterler Meclisi'nde video konferans sırasında yaptığım konuşma;

“Azerbaycan, Türkiye'nin doğrudan desteği ve katılımıyla Artsakh Cumhuriyeti ile temas hattında askeri saldırıya başladı. Çatışma bölgesinde saldırganlar temel insan haklarını ihlal ediyor. Sivil halk arasında çok sayıda ölü ve yaralı var, uluslararası sözleşmelerle yasaklanan msket bombaları kullanılıyor, Türkiye'nin İslamcı teröristleri koalisyona çektiğini gösteren birçok gerçek var. Tarihi ve kültürel anıtlar da yok ediliyor. Şuşi'deki Kutsal Kurtarıcı Kazançetsots Kilisesi bombalandı. Bu artık topraklar için bir savaş değil, Ermeni halkının hayatta kalma mücadelesidir. Bu aynı zamanda terörle mücadeledir. Hepimiz teröre karşıyız. Hepimiz sadece bölgede değil, tüm dünyada barış ve istikrar için mücadele ediyoruz. Bu nedenle uluslararası toplum bu barbar saldırıyı durdurmak için mümkün olan her şeyi yapmalı ve Artsakh'ta yaşananlara ilişkin net bir değerlendirme yapmalıdır”.

HABER – 7 “KİMSE SAVAŞ İSTEMİYOR” (ARA SAĞATELYAN)

Yayın Organı: Past.info	Yayın Tarihi: 27.11.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Kimse savaşın devam etmesini istemiyor ve muhalefet "Nicol'un hain olduğunu" açıklayıp ihanet belgesini imzaladığını açıkladığında mesele onu ortadan kaldırmak değil. Akli başında olan her insan bu belgenin geriye dönük olmadığını ve kimsenin savaş istemediğini bilir. Eski Bakanlar Kurulu Başkanı Ara Sagatelyan, Pastinfo'ya verdiği röportajda Nikol Paşinyan'ın belgeyi iptal etmenin imkânsız olduğu, aksi takdirde savaşın devam edeceği yönündeki iddialarına atıfta bulunarak bunu söyledi.

A. Sagatelyan, kimsenin savaşın devam etmesini istemediğini, herkesin yakalanan ve kayıp kişilerin bir an önce tespit edilip geri getirilmesini istediğini ancak savaş bittikten sonra bile çocuklarımızın, soydaşlarımızın, dostlarımızın öleceğini vurguladı. "Hükümetin gücü yetmiyor, ne yapacaklarını bilmiyorlar, bu konularda anlaşmaya varılması ve ulusal güvenlik kurumları düzeyinde çalışma yapılması gerektiğini bilmiyorlar" dedi A. Sagatelyan.

Savaşın sona ermesiyle ilgili belgenin imzalanmasındaki günlük gecikmenin mağdur, tutuklu ve kayıp kişilerin sayısını artırdığını kaydetti.

A. Sagatelyan, savaş operasyonları sırasında yetkililerin yüzde 100 yanlış bilgi yaydığını açıkladı. "Düşman bilmesin diye bilgi vermememizin yalan olduğunu söylüyorlar, bu aptalca, modern dünyada, modern teknik araçlarla, düşman her adımı biliyordu. Drone çağında düşmanın algısını kontrol etmek medya aracılığıyla olmuyor.

HABER – 8 “ERMENİSTAN CUMHURİYETİ’NİN YANLIŞ POLİTİKASI SONUCUNDA AZERBAYCAN SAVAŞ BAŞLATTI” (VİTALİ BALASANYAN)

Yayın Organı: Past.info	Yayın Tarihi: 28.12.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermenistan Cumhuriyeti Güvenlik Konseyi Sekreteri Vitaliy Balasanyan, Artsakh Televizyonu'na verdiği röportajda Güvenlik Konseyi Sekreteri olarak atanmasına atıfta bulunarak bunu söyledi; “Hiçbir zaman kişisel çıkarlarımın hiçbir konumun veya maddi değerlerin önüne geçmesine izin vermedim.”

Vitaliy Balasanyan, son dönemde Ermenistan'a yaptığı ziyarete değinerek, ziyaretin amacının Genelkurmay Başkanı ve Savunma Bakanı ile görüşmek olduğunu söyledi. "Ermenistan ve Azerbaycan silahlı kuvvetleri arasında gelecekteki iş birliği konusunu görüştük. Artsakh'ın önelliğinin arttırılması gerektiğini zaten görüyoruz" dedi.

Vitaliy Balasanyan, bu savaşın başlama sebeplerinin ne olduğu sorulduğunda, "Savaşı önleyebilirdik" yanıtını verdi. Nikol Paşinyan, Ermenistan'ın siyasi gücü adına yanlış bir politika yürütüyordu. Politikasını Ermenistan Cumhuriyeti'nin siyasi ve askeri elitiyle koordineli bir şekilde yürütmek gerekiyordu. Vitaliy Balasanyan, "Azerbaycan, Ermenistan Cumhuriyeti'nin yanlış politikasının bir sonucu olarak savaşı başlattı" dedi.

HABER – 9 CUMHURBAŞKANI ARMEN SARKİSYAN'IN ARABNEWS GAZETESİNE VERDİĞİ RÖPORTAJDA “KARABAĞ SAVAŞI HİÇBİR ZAMAN DİN SAVAŞI OLMADI”

Yayın Organı: Hetq.am	Yayın Tarihi: 24.12.2021
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Faysal Abbas- Azerbaycan'la ilgili birkaç sorum var ama aynı zamanda algılar ve gerçeklikle ilgili de bir sorum var. Burada pek konuşulmuyor olabilir ama Ortadoğu'da belki Türkler ya da Azeriler tarafından propaganda edilen, bunun bir din savaşı olduğu algısı var.

Başkan Sarkisyan – Bu hiçbir zaman dini bir savaş olmadı. Ermenistan'ın birçok İslam ülkesiyle çok iyi ilişkileri var. Azerbaycan tarafı, İslam dünyasından destek almak umuduyla zaman zaman bu konuşmayı kullanmayı seviyor. Ve örneğin Ermenistan hiçbir zaman Hristiyan dünyasından bu şekilde destek almaya çalışmadı, çünkü çatışma Hristiyan ya da dini nitelikte değildi.

Ancak uluslararası düzeyde Karabağ Azerbaycan'ın bir parçası olarak kabul ediliyor. Körfez bölgesi İİT (İslam İş Birliği Teşkilatı) barışla ilgileniyor. Körfez İşbirliği Konseyi'nden veya İslam İşbirliği Teşkilatı'ndan beklentileriniz nelerdir, bu çatışmanın çözümüne nasıl destek olabilirler?

İster Körfez'deki ister Orta Doğu'daki ister Avrupa'daki tüm dostlarımızın desteğinin, çatışmayı mantıklı bir sonuca ulaştıracağını umuyorum.

Faysal Abbas- Hangi mantıksal sonucu görüyoruz?

Başkan Sarkisyan – Daha önce de söylediğim gibi 26 yıl önce Ermeni tarafı kazandı ama biz bir anlamda kazanan konumumuzu nihai barışı tesis etmek için kullanamadık. Elbette Dağlık Karabağ'da yaşayan insanların haklarını da dikkate almak lazım, bu insanlar binlerce yıldır orada yaşıyorlar. Savaşın sonunda hâlâ pek çok duygu, yara, sınır belirleme ve sınırlama ile ilgili çözülmemiş sorunlar ve ayrıca Dağlık Karabağ'da yaşayan halkın geleceği de dâhil olmak üzere başka sorunlar var. Uluslararası alanda tanınan bir yapı var: eşbaşkanlık yapan ülkelerle birlikte AGİT Minsk Grubu. Bence müzakere masasına geri dönmeliyiz. Yeni gerçek şu ki, Rusya ateşkesi sağladığı için bölgede büyük bir etkiye sahip ve hem Ermenistan'ı hem de Azerbaycan'ı sınır belirleme, sınırlama ve diğer konularda destekliyor. Rus barış güçleri bugün Dağlık Karabağ'da. Bu sorunun nihayet çözüldüğünü söyleyemem. Nihai kararın ne olacağını zaman gösterecek. Nihai olacak her kararın mantıklı olması gerektiğine inanıyorum. Her iki tarafın da kabul edebileceği bir çözüm. Dayatılan hiçbir çözüm uzun süre dayanamaz.

HABER – 10 “SON KARABAĞ SAVAŞINDA SAVAŞ SUÇU İŞLENİP İŞLENMEDİĞİNİ ARAŞTIRMAK GEREKİYOR” (ZAHAROVA)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 06.10.2022
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Tüm olayların hızlı, doğru ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi gerekir. Savaş suçlarının işlenip işlenmediğini de kontrol etmek gerekiyor.

Rusya Dışişleri Bakanlığı resmi temsilcisi Maria Zakharova bugün bu konuda bilgi verdi.

"Bugün her iki taraf da (Ermenistan ve Azerbaycan), üç ülkenin liderleri tarafından imzalanan anlaşmaların tüm maddelerini uygulamaya çalışmalıdır". Diplomat, bunun diğer konuları da içerdiğini vurguladı: "tutuklanan kişilerin değişimi, kayıp kişilerin akıbetinin açıklığa kavuşturulması, bölgenin insani ve kültürel mirasının korunması vb."

Ermeni ve Azerbaycanlı ortakların düzenli olarak savaş suçu mağdurları hakkında bilgi verdiklerini, Moskova'nın da internette dolaşan bu tür videoları inceleyerek ilgili soruşturmaları yürüttüğünü belirtti.

HABER - 11 KARABAĞ HAREKETİNİN 34. YIL DÖNÜMÜNE YÖNELİK ETKİNLİKLERİN DÜZENLENMESİNDEN SORUMLU DEVLET KOMİSYONU, STEPANAKERT ŞEHİR ANITINI ZİYARET ETTİ

Yayın Organı: Hetq.am	Yayın Tarihi: 13.02.2022
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Bugün 13 Şubat'ta, Karabağ hareketinin 34. yıldönümü ve Artsakh'ın ulusal kurtuluş mücadelesine adanmış etkinliklerin düzenlenmesinden sorumlu devlet komisyonu üyeleri, komisyon başkanı Artur Tovmasyan başkanlığında Stepanakert anıt alanını ziyaret ederek Artsakh ve Vatanseverlik savaşlarında ölen kahramanlar anıtına çelenk koydular. Artsakh Ulusal Meclisi basın servisine göre, daha sonra komisyon üyeleri, Artsakh'ın Üçüncü Savaşı'nda kutsanan Ermenilerin şehir anıtı yakınındaki mezarlarına çiçekler bıraktı ve saygı duruşunda bulundu.

Resmi törene, Ermenistan Parlamentosu'nun Artsakh'taki "Hayastan" grubunun milletvekili, EDF Bürosu Başkanı Armen Rustamyan ve Artsakh KSMC'nin yeni atanan Bakanı Anahit Hakobyan da katıldı. Törene Savunma Ordusu temsilcilerinin katılımı da eşlik etti.

HABER - 12 "KARABAĞ SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ ERMENİSTAN VE AZERBAYCAN'IN TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ İLKESİ TEMELİNDE GERÇEKLEŞTİRİLMELİDİR" (OLAF SCHOLZ)

Yayın Organı: Hetq.am	Yayın Tarihi: 13.03.2023
Yazar: ARMEN MİRZOYAN	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Almanya Başbakanı Olaf Scholz, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Karabağ ihtilafının yanı sıra Ukrayna'daki mevcut durum ve bunun Azerbaycan ve tüm Güney Kafkasya üzerindeki etkisi hakkında görüşüğünü söyledi. Bunu 14 Mart'ta Berlin'de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile düzenlediği basın toplantısında duyurdu.

Almanya Başbakanı, Dağlık Karabağ'daki ihtilafın çözümünün Ermenistan ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ilkesi temelinde yürütülmesi gerektiğini vurguladı. Scholz, "Pozisyonumuzu açıkça ortaya koydum" dedi.

Almanya Başbakanı'na göre Almanya, Dağlık Karabağ'daki mevcut durumdan endişe duyuyor. Almanya Başbakanı, "Azerbaycan ile Ermenistan arasında uzun süredir devam eden anlaşmazlığın barışçıl bir şekilde çözülmesi bizim için önemli" dedi.

"Ortak hedefimiz, bu çatışmanın hızla Karabağ'da yaşayan halkın yararına kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüme yol açması olmalıdır. Çatışmanın barışçıl çözümü, Ermenistan ve

Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ilkesi temelinde gerçekleştirilmelidir. Buna Karabağ halkının güvenliği de dâhildir." diyen Scholz, Almanya'nın desteğini göstermeye hazır olduğunu da sözlerine ekledi.

AB sivil misyonunun Ermenistan'da konuşlandırılmasına ilişkin konuşan Almanya Başbakanı, misyonu desteklediğini ve misyona liderlik ettiğini kaydetti. Ona göre Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin bir an önce çözüme kavuşturulması gerekiyor.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in iki günlük bir çalışma ziyareti için 13 Mart Pazartesi günü Almanya'ya geldiğini hatırlatalım. Olaf Scholz'un yanı sıra Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier ve Alman iş adamlarıyla da görüşmelerde bulundu.

HABER - 13 "AZERBAJYCAN-KARABAĞ SORUNU HİÇBİR ZAMAN AZERBAJYCAN'IN İÇ MESELESİ OLARAK GÖRÜLMEDİ" (SERGEY GAZARYAN)

Yayın Organı: Past.info	Yayın Tarihi: 20.04.2023
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Artsakh Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Sergey Gazaryan bunu "Artsakhpress" haber ajansına verdiği röportajda "Azerbaycan-Karabağ sorunu hiçbir zaman Azerbaycan'ın iç meselesi olarak görülmedi" diye belirtti. Aşağıda sunuyoruz.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın 18 Nisan'da Karabağ'da yaşayan Ermenilerin ya Azerbaycan vatandaşlığını kabul etmesi ya da başka bir ikamet yeri araması gerektiği yönündeki açıklamasını nasıl yorumluyorsunuz?

Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın, Artsakh'ı etnik temizliğe tabi tutmak ve Artsakh'ın yerel halkını tarihi vatanlarından sürmek gibi Azerbaycan'ın gerçek hedeflerini ortaya koyan açıklamalar ilk kez olmuyor. Artsakh'ın Azerbaycan'ın otoriter liderliği tarafından dört aydan fazla bir süre boyunca abluka altına alınması, bu suç planlarının uygulanmasına yönelik araçlardan sadece bir tanesidir. Azerbaycan, uluslararası hukukun bağlayıcı normlarına aykırı olan zorlama, güç ve güç tehdidi kullanarak Artsakh halkını Azerbaycan'ın yasa dışı taleplerini kabul etmeye zorlamaya çalışıyor.

Azerbaycan liderliğinin artık suç niyetlerini gizlememesi, Artsakh'ta devam eden ablukanın sona erdirilmesi ve Azerbaycan'ın soykırım niyetlerinin durdurulması konusunda uluslararası tepkinin ve katılımın yetersizliğinin kanıtıdır. Aslında, mutlak dokunulmazlık ve kabul edilemezlik koşullarında faaliyet gösteren Azerbaycanlı yetkililer, Artsakh ve Ermenistan halkına karşı işlenen suçların ölçeğini ve coğrafyasını daha da genişletiyor.

Bu bağlamda devletlerin bireysel ve kolektif olarak etnik temizlik ve yasa dışı yerinden edilme de dâhil olmak üzere soykırım ve insanlığa karşı suçlar başta olmak üzere en ciddi suçların

önlenmesi için etkili ve kararlı adımlar atmak zorunda olduklarını vurgulamak isterim. Aynı zamanda, bu tür suçların önlenmesinde doğrudan sorumluluk, yalnızca ilgili yetkiye sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda Azerbaycan'ın Artsakh ve halkına yönelik suç niyetlerini durdurmak için gerekli araçlara da sahip olan bir kurum olan BM Güvenlik Konseyi'ne aittir.

Bu bağlamda, ciddi suçların önlenmesine ilişkin yükümlülüklerle rağmen, bazı uluslararası kuruluş ve devlet temsilcilerinin dolaylı olarak Azerbaycan'ın gayri meşru konumunu ve soykırım politikasını teşvik eden siyasi çabalarda bulunduğunu üzüntüyle belirtmek gerekir. Başta Azerbaycan-Karabağ ihtilafı ve Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerinde yer alan uluslararası aktörlerin bu tür bir yaklaşımının, kabul edilemez ve verimsiz olmasının yanı sıra, tüm bölge için beklenmedik sonuçlarla dolu olduğuna inanıyoruz.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın Karabağ'ın Azerbaycan'ın iç meselesi olduğu yönündeki sözlerini nasıl yorumluyorsunuz?

Azerbaycan-Karabağ sorunu ne SSCB'nin varlığı sırasında ne de eski Sovyetler Birliği topraklarında bağımsız devletlerin kurulduğu dönemde hiçbir zaman Azerbaycan'ın iç meselesi olarak görülmedi. Artsakh (Dağlık Karabağ), Ermenistan ve Azerbaycan'ın bağımsızlığından sonra uluslararası toplumun Azerbaycan-Karabağ anlaşmazlığının çözümü ve Minsk süreci için özel bir mekanizma oluşturması da bunu kanıtıyor. Artsakh'ın nihai siyasi statüsünün belirlenmesi için uluslararası bir format oluşturulması kararı, uluslararası toplumun Artsakh'ı bağımsız Azerbaycan'ın bir parçası olarak tanımadığını kanıtıyor. Azerbaycan'ın Minsk sürecine katılmayı kabul etmesi de Dağlık Karabağ sorununun Azerbaycan'ın iç meselesi olmadığı kabulü anlamına geliyor.

Ayrıca Ermeni tarafı, Azerbaycan-Karabağ sorununun öncelikle insan hak ve özgürlükleri ile Artsakh halkının kendi kaderini tayin hakkı sorunu olduğunu her zaman vurgulamaktadır. Bu anlamda uluslararası göze, Azerbaycan devletinin üstlendiği yükümlülükler de dâhil olmak üzere, insan hakları ve özgürlükler konuları tüm devletlerin doğrudan ve hukuki çıkarlarını ilgilendirmektedir ve herhangi bir devletin münhasıran iç meselesi değildir. Dünyada soykırımları, toplu katliamları ve insan hakları ihlallerini önlemek için bazı devletlerin ve uluslararası kuruluşların çatışma durumlarına doğrudan müdahale ettiğini gösteren pek çok örnek var. Modern dünyada halkların kolektif hakları da dâhil olmak üzere tüm insan hak ve özgürlüklerinin ağır şekilde ihlal edildiği durumlarda, yalnızca uluslararası toplumun müdahalesi ve halkların kendi kaderini tayin hakkının özgürce kullanılması barışçıl ve medeni bir çözüm olabilir. Bu tür durumlara zorlama, şiddet, şiddet içeren sınır dışı etme ve etnik temizlik olmadan müdahale edilebilir.

Devam eden abluka, Artsakh halkının bireysel ve kolektif haklarının büyük ölçüde ihlali ve diğer saldırgan eylemler koşullarında, resmi Bakü, Azerbaycan-Karabağ anlaşmazlığını kendi iç meselesi olarak sunmak istiyor, bu devletin açık girişimidir. Artsakh bölgesini ve yerli halkını kendi topraklarından etnik olarak temizlemek için Azerbaycan liderliğine uluslararası

toplumdan tam yetki verelim. Aliyev'in kesin uyarı açıklamalarını ve yeni bir savaş başlatma yönündeki tehditlerini kesinlikle kabul edilemez buluyoruz. Artsakh halkı ve yetkilileri seçtikleri özgürlük ve bağımsızlık yoluna kararlıdır ve Azerbaycan'ın yarattığı hiçbir zorluk ve tehdit bizi bu yoldan döndüremez.

Artsakh ile Azerbaycan arasında müzakereler mümkün mü?

Artsakh Cumhuriyeti, Azerbaycan-Karabağ sorununun barışçıl çözümüne bağlıdır ve olmaya da devam ediyor. Bölgede kalıcı barışın müzakereler ve karşılıklı olarak kabul edilebilir yaklaşımlar yoluyla sağlanabileceğine ve sağlanması gerektiğine inanıyoruz. Elbette tek taraflı baskıyla sorun çözülebilir, ancak Artsakh'ın Azerbaycan SSC'de 70 yıllık varlığının da gösterdiği gibi bu geçici olacaktır. Azerbaycan-Karabağ ihtilafının çözümüne ilişkin siyasi konular, tarafların hukuki eşitliğine dayalı ve yükümlülüklerin yerine getirilmesine yönelik güçlü uluslararası güvencelerin varlığında, üzerinde anlaşmaya varılmış ve uluslararası kabul görmüş bir müzakere formatında tartışılmalıdır.

Acil teknik ve insani sorunların çözümüne ilişkin olarak taraflar arasındaki temaslar 2020 yılında başladı. 9 Kasım Üçlü Bildirgesi ile sıkıyönetim ilan edildikten sonra. Artsakh Cumhuriyeti yetkilileri, acil insani meseleleri görüşmek üzere 11 Nisan'da Rus barışı koruma ekibi aracılığıyla Azerbaycan tarafına, Rus barışı koruma misyonunun bulunduğu yerde ve onun aracılığı ile toplantının iptal edilmesi yönünde bir teklif gönderdi. Ancak Azerbaycan'dan herhangi bir yanıt gelmedi.

Azerbaycan, uluslararası çatışma çözüm mekanizmasının gerekliliğini ortadan kaldırmak için bu temasları siyasallaştırmaya çalışıyor. Stepanakert ile resmi uluslararası diyalog mekanizmasını reddeden Azerbaycan, olası anlaşmaların uygulanmasından kaçınmaya çalışıyor. Artsakh ile Azerbaycan arasındaki diyaloga uluslararası toplumun katılımı, anlaşmazlığın kapsamlı çözümünü garanti etmenin tek yoludur.

Azerbaycan tarafının 1991'e uygun olduğunu iddia etmesini nasıl açıklıyorsunuz? Alma-Ata bildirgesine göre birlik cumhuriyetleri arasındaki sınırlar devlet sayılıyor ve bu nedenle Karabağ Azerbaycan'ın ayrılmaz bir parçası olarak tanınıyor.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, Alma-Ata bildirgesi hiçbir zaman Azerbaycan-Karabağ anlaşmazlığının çözümü veya Artsakh'ın statüsünün belirlenmesi için siyasi ve hukuki bir temel olarak kabul edilmemiştir. Bu, Azerbaycan-Karabağ sorununun Jeleznovodsk süreci çerçevesinde çözümüne ilişkin Rusya ve Kazakistan'ın arabuluculuğunda yürütülen müzakerelerin bildirinin kabul edilmesinden önce birkaç aydır devam etmesiyle kanıtlanıyor. İlgili bildirgenin imzalanmasının ardından Rusya, BDT, AGİT/AGİT'in arabuluculuğuyla çatışma çözüm sürecine devam edildi. Müzakere sürecinin bir parçası olarak, uluslararası arabulucular, Artsakh'ın statüsünün halkın iradesinin yasal olarak ifade edilmesi yoluyla belirlenebilmesi için çözümün ana ilkeleri ve unsurları üzerinde çalıştılar. Böylece Artsakh halkının kendi kaderini tayin hakkı tanındı ve bunun uygulanmasına yönelik bir mekanizma

önerildi. Dolayısıyla çatışmaya dâhil olan tüm taraflar ve uluslararası arabulucular, çözümün temel ilkelerini geliştirirken Alma-Ata bildirisine rehberlik etmedi.

Buna ek olarak, herhangi bir uluslararası belge gibi Alma-Ata Deklarasyonu'na da BM Şartı'nın amaç ve ilkelerinin yanı sıra uluslararası hukukun diğer evrensel normları rehberlik etmelidir. Bu nedenle Alma-Ata Deklarasyonu, kendi kaderini tayin hakkı da dâhil olmak üzere BM Şartı ile aynı ilke ve normları içermektedir.

Bu bağlamda, kitlesel ve ciddi insan hakları ihlalleri ve ayrımcılığa maruz kalma durumlarında, ulusların kendi kaderini tayin etme ilkesine dayanan ayrılma hakkının, devletlerin toprak bütünlüğü ilkesinden üstün olduğunu vurgulamanın gerekli olduğunu düşünüyoruz. Bu karar, özellikle Devletlerarasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi'nde açıklanmakta ve çeşitli ülkelerin yargı uygulamalarında da yer almaktadır.

HABER – 14 “YAKIN GELECEKTE AZERBAYCAN VE TÜRKİYE’NİN ERMENİSTAN’A KARŞI GENİŞ ÇAPLI BİR SAVAŞ BAŞLATMASI MUHTEMELDİR” (VARUZAN GEGAMYAN)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 05.09.2023
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Türkolog Varujan Qeghamyan şöyle yazıyor: "Azerbaycan ve Türkiye'nin yakın gelecekte Ermenistan Cumhuriyeti'ne karşı geniş çaplı bir savaş başlatması ihtimali yüksek".

Üç nokta hakkında bilmeniz gerekenler nelerdir?

Şu anda hazırlanan geniş çaplı Türkiye-Azerbaycan saldırısı, Vayots Dzor, Gegharkunik ve Syunik bölgeleri sınırlarında çok sayıda askeri teçhizat ve askerin toplanması, neredeyse her gün silahlı saldırılar yapılması, saldırgan söylem ve propaganda hazırlıklarıyla kanıtlanıyor. Azerbaycan ve Türkiye'nin askeri ve siyasi liderleri, yedek birliklerin Azerbaycan'a toplanması vb. Saldırı olursa bu sefer Nahçıvan'dan olacak ve Yeraşk'tan Syunik'in güney ucuna kadar olan bölgeyi hedef alacak. Görünen o ki düşman bu yönde büyük hazırlıklar yapıyor. Belki Türkiye bu konuya sadece koordinatör rolüyle değil, aynı zamanda yangının doğrudan (maskeli) katılımcısı olarak da katılıyor.

Bir saldırı durumunda, Türk-Azerbaycan birliklerinin gözü önünde, sadece Ermenistan'da tam bir panik yaratmak ve her koşulda koşulsuz teslimiyeti kışkırtmak için değil (Ermenistan'ın asıl Türk yanlısı hükümeti gerekli yeni tavizlerin verilmesini bekliyor) bu), ama aynı zamanda Ermenistan Cumhuriyeti'ni kuzeyden güneye ayırma girişimi vardır. Şu anda Ermenistan Cumhuriyeti'nin en ince kısmı olan ve genişliği 30 km'yi aşmayan Jermuk-Vyk hattından bahsediyoruz. Türk ve Azerbaycan birliklerinin bu mesafeyi kat etmesi birkaç saat sürüyor.

Aslında, Ermenistan Cumhuriyeti yetkililerinin bu tehditle yüzleşmeye ne yeteneği ne de isteği var. Ve eğer bu proje başarılı olursa Ermeni devleti fiilen sona erecek.

Ancak Ermenistan mahkûm değil ve bununla yüzleşme fırsatına sahip. Bunun için atılması gereken ilk adım, Ermenistan hükümetinin fiili gücünün ortadan kaldırılmasıdır. Ancak bu durumda hendekten bilgi alanına kadar hepimizin çabaları etkili olacaktır. Gerisi kendini kandırmaktır."

HABER - 15 "PAŞINYAN BİZİ YIKICI BİR SAVAŞA SÜRÜKLEMELİK İÇİN BU BELGEYİ TARTIŞMAYI REDDETTİ" (LEVON ZURABYAN)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 17.11.2023
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Bugün 16 Kasım'da Milli Meclis toplantısında Nikol Paşinyan, Karabağ'ın kaybı ve Ermenistan'ın bağımsızlığına yönelik tehditlere değinen şaşırtıcı bir açıklama daha yaptı.

"Dağlık Karabağ konusunda istediklerimiz, en azından Aralık 1996'daki AGİT Lizbon zirvesinden sonra artık mümkün değildi. O zirve toplantısının olumsuzluğu (bu arada olumsuzluğu Ermenistan'dı) mutabakata vardıldıktan sonra resmi toplantıların kapalı kısımlarında, restoranlarda bunun mümkün olacağına ve mutlaka olacağına bizi ikna edenler, sürekli teşvik edenlerin tek amacı vardı: Ermenistan'da bir devlet kurulmasına izin vermemek. Stratejik senaryoları tam olarak şuydu: Karabağ meselesini Ermeni devletinin gelişmesini engellemek için bir kaldıraç olarak kullanmak, Ermeni meselesi bu şekilde çözülemeyecek duruma gelene kadar her senaryoda Karabağ meselesinin çözümünü engellemek. Ermenistan Cumhuriyeti'nin fiili veya hukuki olarak bağımsız bir devlet olarak varlığının sona ereceği. En azından 1996'dan beri Karabağ meselesi yoktu, Ermenistan Cumhuriyeti meselesi vardı. Ve 27 Ekim 1998, 1999, 2020, 2023 olaylarını da bu bağlamda değerlendirmek gerekir."

Gördüğümüz gibi Ermenistan'ın şu anki lideri kim?

- 2018-2020 yılında Karabağ sorununun çözümüne yönelik müzakereler başarısızlıkla sonuçlandı.
- Bizi Azerbaycan'la 44 gün süren eşitsiz bir savaşa sürükledi ve bu savaşta Ermenistan'ın askeri çabalarını kontrol etmekte tamamen başarısız oldu.
- Dağlık Karabağ'ı tek taraflı olarak Azerbaycan'ın ayrılmaz bir parçası olarak tanıdı ve bunun sonucunda aslında Artsakh Ermenilerinin Azerbaycan tarafından bariz soykırım unsurlarıyla etnik temizliğine davet edildi.
- 44 gün süren 2020 savaşının ardından önce birçok mevziyi savaşmadan teslim etti, ardından sınırlardaki mevzi istihkâm inşaatlarını bozguna uğrattı ve Ermenistan topraklarında stratejik

açısından önemli birçok mevziinin Eylül 2020'de Azerbaycan tarafından ele geçirilmesine katkıda bulundu.

- Azerbaycan'la barış imzalanması uğruna Artsakh'ın feda edilmesi, ancak o barışın sağlanamaması, Ermenistan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini sorgulatmıştır.

İşte o lider utanmadan Artsakh'ı kaybettiğimizi ve 1996'dan beri Ermenistan'ın varlığının ve bağımsızlığının söz konusu olduğunu ilan ediyor.

Aslında:

- 1996 yılında Ermenistan o kadar güçlüydü ki, ABD, Rusya ve Fransa gibi dünyanın büyük güçlerinin karşısında, bizim açımızdan istenmeyen Karabağ sorununun hiçbir diplomatik ödeme yapmadan çözülmesi seçeneğini tek başına veto etti. Tek başına bu gerçek bile Ermenistan'ın o dönemde bağımsızlığının ve gücünün zirvesinde olduğunu kanıtıyor.
- Bu veto ve Ermenistan'ın Artsakh'ı Azerbaycan'ın bir parçası olarak tanımlayacak herhangi bir çözümün kabul edilemez olduğu yönündeki ilkeli ve tutarlı tutumu nedeniyle, Ermenistan sonunda Kasım 1997'de AGİT'in Minsk eş başkanları, ABD, Rusya ve Rusya'nın bir araya geldiği noktaya ulaştı. Fransa, Dağlık Karabağ ihtilafının tarafları Karabağ'ın Azerbaycan ve Ermenistan ile eşit şartlarda imzalanması gereken anlaşmanın aşamalı bir versiyonu sunuldu, üstelik çözümde Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünden herhangi bir şekilde bahsedilmedi.
- Dünya, Dağlık Karabağ'ın fiili bağımsızlığını ve Ermenistan'ın Ermenistan ile Karabağ'ı birbirine bağlayan topraklar üzerindeki kontrolünü esasen kabul etti ve yalnızca Dağlık Karabağ dışındaki toprakların Azerbaycan'a iadesini talep etti.
- Eş başkanlar benzer bir belgeyi 2019-2020'de Nikol Paşinyan'ın masasına koydular ancak Nikol Paşinyan'ın bu belgeyi tartışmayı bile kategorik olarak reddetmesi bizi yıkıcı bir savaşın içine sürükledi.

Tüm bu gerçekleri bir araya getirdiğimizde yine uzun zamandır kabul edilen bir sonuca varıyoruz. Bundan sonra Nikol Paşinyan tek bir şeyle meşgul: Artsakh'ın kaybı ve Ermenistan'ın bağımsızlığının tehlikeye atılmasındaki suçunu ve sorumluluğunu temizlemek. Bunun için tarihi gerçeği tahrif etmek gerekiyorsa Nikol Paşinyan bir an bile tereddüt etmeyecektir çünkü o, kendi kurtuluşu için önceki nesillerin kahramanca zaferleri de dâhil olmak üzere her ulusal değeri feda etmeye hazırdır.

HABER – 16 “2024: AZERBAJCAN İLE ERMENİSTAN ARASINDA SAVAŞ MI YOKSA BARIŞ YILI MI?” (THOMAS DE WAAL)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 15.02.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

2024 yılı hem Ukrayna'da hem de Güney Kafkasya'da Avrupalı karar vericileri de sınavacak kritik bir yıl olacak. İngiliz Uzman Thomas de Waal, "Kafkasya'da bir savaş veya barış yılı daha" başlıklı makalesinde bunu yazdı.

"İkinci dönem Gürcistan için zor olacak. İktidardaki Gürcü Rüyası partisinin eşi benzeri görülmemiş bir dördüncü dönem kazanmaya ve yeni edindiği AB aday statusünü korurken ülke üzerindeki liberal olmayan hâkimiyetini güçlendirmeye çalışacağı seçimlerin Ekim ayında yapılması bekleniyor.

Ondan önce Azerbaycan-Ermenistan meselesi tekrar gündeme geldi, bu yıl savaş mı barış mı? Otuz yıllık çatışmanın ardından iki ülke arasındaki ilişkileri normalleştirecek ikili barış anlaşmasına ilişkin müzakereler devam ediyor, ancak tarihsel olarak Zengezur olarak bilinen Ermenistan'ın Sunik kentinde şiddet tehdidi sürüyor.

Azerbaycan oyun kartlarının çoğunu elinde tutmaya devam ediyor. 7 Şubat'ta İlham Aliyev beşinci dönem için yeniden cumhurbaşkanı seçildi. Hiç bu kadar kendinden emin görünmemişti. Aliyev, birliklerinin geçen yılın Eylül ayında bir yıldırım saldırısıyla Dağlık Karabağ'ı ele geçirerek tüm Ermeni nüfusunu kaçmaya zorlayarak onlarca yıldır süren çatışmayı şiddetle sona erdirdiği askeri zaferden sonra halk arasında yeni bir itibar kazanmaya başladı.

Karabağ operasyonu, son ana kadar sorunun barışçıl çözümüne aracılık etmeye çalışan Batı ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin soğumasını hızlandırdı. Bu, Ermenistan-Rusya ilişkilerinin çarpıcı biçimde kötüleştiği ve AB'nin müdahaleyi hızlandırdığı bir dönemde gerçekleşti.

Aksine, Aliyev'in güvenilirliği iki ana komşusuyla ikili sigorta politikasından kaynaklanıyor: Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile güçlü bir ittifak ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile karşılıklı yarar sağlayan bir ortaklık, bunlar güç ve para konusunda aynı "maço" dili konuşan erkekler arasındaki çok kişisel ilişkilerdir. Ülkelerine değil, iki lidere yapılan vurgu kasıtlıydı.

Brüksel ve Washington'daki Batı destekli müzakere kanalları geçen yazdan bu yana askıya alındı. Barış anlaşması metni üzerinde çalışan Ermenistan ve Azerbaycan Ulusal Güvenlik Danışmanları tarafından yürütülen ikili bir süreç devam ediyor.

Arabulucuların bulunmadığı ikili bir barış sürecinin avantajı, hiçbir dış gündemin veya ilişkinin anlaşmanın önünde durmamasıdır. Ancak Ermeni tarafı, asimetrik bir durumda Bakü'nün bundan faydalanarak kendi gündemini ele geçirebileceğinden ve güç kullanma tehdidinde bulunarak taviz talep edebileceğinden de korkuyor.

Anlaşmaya varmanın üç ana sorunu olduğu söyleniyor. Bunlardan biri, Sovyet döneminin farklı yerlerinden birçok haritanın, çizgilerin nereye çizilmesi gerektiğine dair farklı yorumlar verdiği Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki sınırın çizilmesi.

İkinci konu, anlaşmayı sürdürülebilir kılmak için hangi uluslararası önlemlerin ve anlaşmazlık çözüm mekanizmalarının uygulanacağıdır. Ermeniler mümkün olduğu kadar çok uluslararası destek istiyor, Azerbaycanlılar da burada çok az yazı görmek istiyor.

Üçüncü konu, Azerbaycan'ın büyük bir kısmını Türkiye sınırındaki Nahçıvan'a bağlayan Ermenistan topraklarından geçen uzun süredir kapalı olan koridorun veya transit güzergâhın yeniden açılması yönündeki oldukça tartışmalı konudur. Azerbaycan, topraklarının iki bölümünü mümkün olduğu kadar az Ermeni kontrolü altında yeniden birleştirmenin yollarını arıyor. Ermenistan, stratejik açıdan önemli olan güney sınır bölgesinde egemenlik ve güvenlikten vazgeçmek istemiyor" diye yazıyor de Waal.

"Ermeni tarafı ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra orada görev yapan sınır muhafızları da dâhil olmak üzere Rusya'nın nüfuzundan kurtulmaya çalışıyor. Rusların Azerbaycan'da kalması büyük bir stratejik darbe olacaktır.

Ermenistan'daki aktif düzen, Bakü ile Moskova arasında Ankara'nın sessizce kabul ettiği bir anlaşma olduğu yönünde. Bunu destekleyecek en azından gerçeklik niteliğinde kanıtlar var. Ruslar için transit rotanın kontrol edilmesi büyük bir başarı olacaktır. Rusya ile İran'ı birbirine bağlayan demiryolunun bir bölümünün ve on yıllardır ilk kez Basra Körfezi'ne giden yolların kontrolü resmi olarak kendilerine verilecek. Ukrayna ile savaş ve Batı ile çatışma devam ederken bu, Rusya'nın Orta Doğu ile bağlarını yeniden kurması için önemli bir kuzey-güney demiryolu rotası olacak.

Endişe verici senaryo, Azerbaycan'ın Ermenistan'dan istediğini alana kadar barış anlaşmasının imzalanmayacağı yönünde. Yani 2024 yılında Ermenistan'ın, Erivan ve Batılı ülkelerle uyumlu olmayan Zengezur Koridoru programına çeşitli yöntemler kullanarak katılması konusunda hem Bakü hem de Moskova'dan büyük baskı görmesi muhtemeldir.

Bu nedenle İç El civarındaki yerel şiddet olaylarının yakından takip edilmesi gerekiyor. Bu tür küçük çatışmalar tüm bölge için yeni çatışmalara ve ölümcül sonuçlara yol açabilir", diye bitiriyor Thomas de Waal.

HABER – 17 “YA SAVAŞI SEÇİN YA DA NİKOL'UN İSTİFASINI. BUGÜN ÜÇÜNCÜ BİR SEÇENEK YOK” (ARTAK ZAKARYAN)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 22.02.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Eski Ermenistan Cumhuriyeti Savunma Bakan Yardımcısı Artak Zakaryan şöyle yazıyor: "Ya savaşı seçin ya da Nikol'un istifasını. Bugün üçüncü bir seçenek yok.

Her Ermenistan Cumhuriyeti vatandaşı, istese de istemese de bilinçli ya da bilinçsiz olarak bu seçimi anlamalı ve kabul etmelidir. Üstelik bu ikilem Nikol tarafından halkımıza dayatılıyor. Bugün Ermeni halkı ya Nikol'u elinde tutarak daha korkunç bir savaşa hazırlanmalı ya da Nikol'u görevden alıp, uluslararası ilişkilerde Ermenistan'ın ve Ermenistan hükümetinin güvenlik çıkarlarına yönelik var olan son derece tehlikeli tutumu değiştirmelidir.

Bu öncelikle CP (Sivil Sözleşme, Ermenistan'da faaliyet gösteren merkezci bir siyasi partidir) grubunun üyelerini ilgilendiriyor. Size maaştan başka bir şey vermeyen kanlı ve hain vekâletleriniz, Ermeni halkı için siyasi bir savaş ve utanç kaynağı haline geldi. Çocuklarınıza söyleyecek bir sözünüz yok, size hakaret edenlere cevabınız yok...

Biliyorum ki çoğunuz tüm bunların çok iyi farkındasınız, her yerde lanetlendiğini, biliyorlar, para düşkünü dalkavukların ve bağımlıların dışında başkalarının da CP denilen gruba lanet ettiğini biliyorlar.

Düşünün hanımlar, beyler, çünkü her geçen gün yaklaşan savaş, sizin Nikol'unuzun Ermenistan Başbakanı olmasından kaynaklanacak.

İlk bakışta, eğer düşman istikrarsız uluslararası durumdan faydalanmaya ve başka bir askeri saldırıyla Ermenistan'dan yeni topraklar ele geçirmeye çalışıyorsa Nikol'un bununla ne alakası var?

Yeni savaş ile Nikol arasındaki bağlantı, onun Ermenistan Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu ve İran İslam Cumhuriyeti ile ortak güvenlik ve askeri-politik gündemlerini tamamen başarısızlığa uğratması gerçeğinde yatmaktadır. Nikol, Artsakh'ı teslim etmenin yanı sıra bu başarısızlıkları da ancak Batı'dan aldığı teslimiyet gücünü sürdürme sözü karşılığında yaptı.

Münih güvenlik konferansında Batı'nın Ermenistan'ın güvenliğiyle ilgilenmediği ve Ermenistan'ın garanti veremeyeceği açıkça ortaya çıktı.

Fransız halkına derin saygı duymakla birlikte, Fransa'nın da mevcut durumda Ermenistan'a destek ve güvenlik garantisi vermesi mümkün değildir.

Yeni bir savaştan kaçınmanın tek seçeneği, hızlı bir hükümet değişikliği yoluyla Ermenistan'ın iç ve dış politikasını ve güvenlik stratejisini yeniden canlandırmaktır. Ermenistan'a karşı yapılacak bir savaş Rusya ve İran'ın yararına değildir, ancak Nikol'un, daha doğrusu yabancı efendilerinin izlediği politika doğrudan yeni bir savaşa yol açmaktadır.

Hükümetin değiştirilmesi ve birçok stratejik konunun gözden geçirilmesiyle, kısa sürede Ermenistan'a karşı yeni bir savaş riskinin önüne geçilmesi ve Ermenistan'ın mevzilerinin güçlendirilmesi için daha fazla zaman kazanılması mümkün olacaktır.

Kendinize basit bir soru sorun.

Nicol'un istifası mı yoksa savaş mı?

Çocuklarınızın gözlerinin içine bakarak kendinize cevap verin...

İşlenen efsanevi hatalar ve kozmik çılgınlıklar için kimseyi suçlamayın."

HABER - 18 "AB GÖZLEMCİLERİ KARABAĞ'DAN GORİS'E KADAR 120.000 ERMENİ'NİN ETNİK TEMİZLİĞİNE TANIK OLDUKLARINDA NE YAPTIKLAR?" (ARTUR HAÇIKYAN)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 16.03.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Siyaset Bilimi Doktoru Artur Kaçıkyan şunu yazdı:

Halkımızın çıkarlarına karşı alçak propagandalarını sürdürmek için sözde gerçekleri kontrol eden kuruluşlar tarafından bazı yeni bağışlar alındığı dikkatimi çekti.

Özellikle Avrupalı gözlemcilerin faaliyetlerine ilişkin "gerçeklerin kontrol edilmesi" talimatı alındı. Gelin hep birlikte özetleyelim.

1. Jermuk, Sotk ve diğer bölgelerdeki Ermeni topraklarına saldırı olduğunda AB gözlemcileri ne yaptı? Bu ihlali kaydettiler mi ve AB yanıt verdi mi?
2. Teslim olan yaralı askerlerimiz Azerbaycan ordusu tarafından vahşice öldürüldüğünde AB gözlemcileri ne yaptı?
3. AB gözlemcileri Karabağ'dan Goris'e kadar 120.000 Ermeni'nin etnik temizliğine tanık olduklarında ne yaptılar? Bağışçılar Karabağ'ın kendilerinin sorumluluk alanı olmadığı cevabını veriyor.
4. Soru: Nerede gerçekleşirse gerçekleşsin halkımızın soykırımına dikkat etmeyen Avrupalı gözlemcilere kimin ihtiyacı var? Uluslararası hukuk, başka bir devletin topraklarında meydana gelen soykırıma izin veriyor mu? Peki uluslararası toplumun müdahale etme zorunluluğu var mı? ("Koruma Sorumluluğu")

5. Dünyada yabancı hükümetler tarafından finanse edilen yabancı ajanların kendi topraklarında faaliyet göstermesine izin veren, kendi halkının hayatını, askerlerinin ölümünü, kendi ülkelerindeki etnik temizliği umursamayan, ancak motivasyonla hareket eden ajanlara izin veren başka bir ülke var mı? tamamen aldıkları dolar ve euro ile...

Ve son olarak etnik temizliği kınama konusunda "yetkinin olmaması" meselesine gelince... AB gözlemcilerinin 120.000 Ermeni'nin tehciri konusunda rapor verme "yetkisinin" bulunmadığı yönündeki saçma iddia. Yine yabancı parayla finanse edilen bir başka "gerçekleri kontrol eden" medya kanalı. Gerçekleri kontrol edelim.

Eğer AB gözlemcilerinin Karabağ'a yönelik 1.000 kişinin öldürüldüğü saldırıyı görece kadar güçlü dürbünleri olmasaydı, Goris'ten ve Ermenistan'ın geri kalanından geçen 120.000 mülteciyi göremez miydiler? Onlar orada değil miydi? Yoksa bu insanların Ermenistan'a rock konseri için mi, kamp gezisi için mi geldiklerini sandılar?

Minsk Grubu Ermenilerin tehcirini görmedi mi? Avrupa buna karşılık ne yaptı?

Halkımızın soykırımına tanık olurken umursamayan bu tür gözlemcilere kimin ihtiyacı var?

Eğer birisinin soykırımın gerçekleştiğini bildirmek için bir "yetkiye" ihtiyacı varsa, dünya neden 1939-1945 Yahudi soykırımını tartışıyor? Dünyanın bunu bildirme yetkisi var mıydı? Peki Bosna, Krakhina, Kosova, Ruanda, Güney Sudan? O zaman dünyanın bunu bildirme yetkisi vardı.

1915'te Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi Henry Morgenthau'ya Ermenilerin öldürüldüğünü bildirme "görevi" verilmişti. Morgenthau, Talat Paşa'yı Soykırımı durdurmaya teşvik etmek için müdahale ettiğinde, bunu yapmak için bir "yetkisi" var mıydı?

Lord Bryce, Raphael Lemkin, Johannes Lepsius, Arnold Toynbee, Fritjof Nansen, Anatole France, Romain Rolland'ın Ermeni Soykırımı hakkında konuşma "görevi" var mıydı? Bütün bir halkın soykırımına göz yummak için Osmanlı hükümetinden hibe mi aldılar?

Şu anda gözümüzün önünde İsrail ve ABD Filistinlilere soykırım yapıyor. Birleşmiş Milletler bunu soykırım olarak kınayan bir karar kabul etti. Güney Afrika, Brezilya ve İrlanda'nın soykırım konusunu BM ve Avrupa Parlamentosu'nda gündeme getirme "yetkisi" var mıydı?

1951 BM Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, soykırımın egemen bir devletin topraklarında işlenmesi durumunda kabul edilebilir olduğunu söylüyor mu? Ve o kişiyi kınamak için bir "yetkiye" ihtiyacınız var.

Bir diğer "önemli" uluslararası hukuki belge ve ilke ise etnik temizliğe ve soykırımı maruz kalan "Koruma Sorumluluğu" gruplarıdır ("Koruma Sorumluluğu", 2001).

(BM SOYKIRIMIN ÖNLENMESİ VE KORUMA SORUMLULUĞU OFİSİ)

Bu belge etnik temizliği bildirme veya risk altındaki nüfusları koruma konusunda bir “yetki” olması gerektiğini mi söylüyor?

Ve son soru: Dünyanın herhangi bir yerinde, dünyanın herhangi bir ülkesinde, yabancı hibelerle maaş alan, kendi insanlarını katletmek ve yerinden etmek için bahaneler bulan bir grup propagandacı var mı? diye yazdı.

HABER – 19 DAĞLIK KARABAĞ: RUS BARIŞ GÜCÜ YERİNE AB MİSYONU

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 17.04.2024
Yazar: Gayane Manukyan	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Bakü'nün kitle iletişim araçları, Rus barışı koruma birliklerinin Azerbaycan'dan (Dağlık Karabağ) çekilmeye başladığını bildiriyor. Rus askeri teçhizatının Azerbaycan'ın Terter ve Bardin bölgelerindeki hareketini gösteren görüntüler sosyal ağlarda dolaşiyor. Ancak hangi yöne hareket ettikleri söylenmiyor. Bu konuda resmi bir mesaj da yok. Hatırlatmak gerekirse, Azerbaycan, Rusya ve Ermenistan liderlerinin 10 Kasım 2020'de imzaladığı üçlü bildiri uyarınca Dağlık Karabağ topraklarında Rus barış güçleri konuşlandırıldı.

Mesele şu ki, daha önce, ikinci Karabağ savaşının hemen ardından, Rusya Savunma Bakanlığı, barışı koruma birliklerinin eski muharebe temas hattının üç bölgesinde (Askeran, Martakert ve Şuşi) konuşlandırıldığı coğrafyayı daraltmaya başladı. 21 kontrol noktası ortadan kaldırıldı. Ve o dönemde Azerbaycan medyası, barış güçlerinin “Karabağ'daki görevlerinin sona ermesi ve anavatanlarına dönmeye aktif olarak hazırlandıklarını” iddia etti. Ancak pratikte bu, barış güçlerinin Karabağ Uluslararası Havalimanı'na güvenerek Hankendi (Stepanakert) ve Hocalı (İvanyan) arasındaki ana konuşlanma üslerine yoğunlaşmaları ve esasen kendilerini, mallarını, askeri teçhizatlarını, silahlarını ve mühimmat depolarını ve mühimmatlarını muhafaza etmeleri anlamına geliyordu.

Küçük bir tarihi not. 11 Ekim 2023'te BDT güvenlik teşkilatlarının temsilcilerinin 57. oturumunun resmi resepsiyonunda Aliyev şunları söyledi: Uzlaşmalardan geri kalan Ermeni militan grupları ulaşılması zor dağ ve orman alanlarında saklanıyor Karabağ'ın özel birimleri, devlet güvenliği ve sınır muhafızları bunları bulup yok etmek için bölgede tarama yapıyor. Rus ordusunun bu sürece hiçbir şekilde katılmadığını açıkça belirtti. Aliyev'in bu pozisyonu, ne Rusya Federal Güvenlik Direktörü Alexander Bortnikov'dan, ne Rusya Dış İstihbarat Servisi Direktörü Sergey Naryshkin'den, ne de BDT Terörle Mücadele Merkezi başkanı Yevgeny Sisoiev'den itirazlarla karşılaşmadı. Aynı yılın 12 Ekim'inde Bişkek'te BDT Devlet Başkanları Konseyi'nde yaptığı konuşmada Putin, “Rus barış güçlerinin Karabağ'daki görevlerini yetkileri çerçevesinde vicdanlı bir şekilde yerine getirdiklerini” kaydetti. O zamanlar, fiiller zaten geçmiş zamanda kullanılıyordu ve Rus barışı koruma görevlilerinin bölgede varlığını

sürdürmesi ihtimaline dair hiçbir ipucu yoktu ve uzmanlar, barışı koruma görevlilerinin Dağlık Karabağ'dan çekilmesi sorununun halihazırda çözüldüğü sonucuna vardı.

Ve şimdi uzmanların Karabağ'daki Rus barışı koruma misyonunun sonuçlarını özetleme zamanı geldi, çünkü durumun analizi için bir hesaplama noktası ortaya çıkıyor.

Erivan'da, Azerbaycan-Azerbaycan sınırı boyunca, bileşimi artırılan ve süresi uzatılan bir AB gözlem misyonunun konuşlandırılmasına karar verirken elbette Rus barış güçlerinin Dağlık Karabağ'dan planlı olarak çekilmesini varsaydılar. Resmî açıklamalara göre, “yerel halklara olan güvenin güçlendirilmesi ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi çabalarına katkıda bulunacak koşulların sağlanması” amaçlanıyor. AB izleme grubu da bilgileri toplayıp analiz ediyor ve bunları Brüksel'e gönderiyor. Ancak misyonun Erivan ile Bakü arasındaki müzakerelerin formatını Batı platformlarında aktif hale getirmeyi amaçladığı iddia edilse de Erivan ile Bakü arasındaki ilişkilerin pratik düzenleme sürecini etkileyip etkilemediği bilinmiyor. Bu misyonun faaliyeti sadece Moskova'yı değil, Batı'nın bölgeye sızma kanalının bu şekilde oluşturulduğuna inanan Tahran'ı da rahatsız ediyor. Aynı zamanda, Bakü'nün de Brüksel'in ilgili kararlarına katıldığı aşikardır, ancak nesnel olarak barış güçlerini en azından planlanan 2025 yılına kadar tutmak kendi çıkarına olacaktır, zaten giderek artan istikrarsızlaşma süreci dikkate alındığında barış güçlerinin Dağlık Karabağ'dan çekilmeye başladığına ilişkin raporlar, resmi bir yorum yapılmamasına rağmen keskin bir entrika unsuru içeriyor.

Bu tür bilgilerin, Rusya'nın başka bir ihanet eylemi hazırladığına veya başlattığına inanan Ermenistan'daki Rus karşıtı güçlerin eylemlerini harekete geçirmesi göz ardı edilemez. Bundan sonra Ermenistan'daki Rus varlığının sadece büyükelçilikle sınırlandırılması yönünde talepler olabilir. Eğer Bakü, Erivan'ı Moskova'dan olabildiğince ayırma sorununu ortaya koyuyorsa, o zaman bu yöndeki adımları amaçlıdır ve tüm Trans Kafkasya'daki durumu istikrara kavuşturmak için Rusların potansiyel araçlarından kurtulma senaryosundan bahsediyoruz. O zaman Aliyev-Paşinyan formatında Rusya karşıtı oyunun bir sonraki aşamasının Türk boyutuna taşınmasından, Trans Kafkasya üzerinden Ortadoğu'ya çıkışların kesilmesinden bahsetmek mümkün olacaktır.

Bu arada Kazakistan'ın Astana'yı Ermenistan ile Azerbaycan arasında müzakere platformu olarak sunması ve Ermenistan'ı kendi çıkarlarının odağı haline getirmesi tesadüf değil. Ayrıca Kasım-Jomart Tokayev ve Aliyev, Fizul ve Şuşi'yi ziyaret ederek Karabağ'a doğru yola çıktılar. Aliyev, Zengezur Koridorunu "geçmeyi" başarırrsa, uygun lojistik zincirleri yaratacak: Türkiye-Azerbaycan, Türkiye'nin Ermenistan üzerinden Hazar Denizi'ne ve Orta Asya'ya çıkışı. Ama bunun arkasında aynı zamanda Ermenistan'ı Batı'dan uzaklaştırma arzusu da var.

Ancak Ermenistan'ın, özellikle Ermenilerin Dağlık Karabağ'dan kitlesel olarak sınır dışı edilmesinin ardından, tüm günahlardan Rus barış güçlerini sorumlu tutmaya ve AB misyonuna güvenmeye devam etmesi ihtimali şimdilik artıyor. Dolayısıyla Dağlık Karabağ'dan çıkışları

gerçekten başlarsa, resmi düzeyde ve yalnızca Azerbaycan'ın kendilerine yönelttiği şükran sözlerine güvenebilirler. Aynı zamanda bölgedeki jeopolitik durumdaki niteliksel değişim bağlamında Rusya'nın çok sayıda sözlü açıklamanın yanı sıra tepki araçlarına sahip olup olmadığı sorusu da gündeme geliyor.

HABER - 20 "RUSYA ERMENİLERİ DERİN KAYGI İÇİNDEDİR VE KARABAĞLI KARDEŞLERİNİN YANINDADIRLAR" (SAMVEL KARAPETYAN)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 25.05.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermenistan'ın farklı ülkelerin siyasi manipülasyonlarına boyun eğmemesi ve ekonomik güvenliğini tehlikeye sokmaması önemlidir. Rusya Federasyonu Ermeni İş Adamları Derneği Başkanı "Taşir" şirketler grubunun sahibi Samvel Karapetyan, Moskova'daki Ermeni İş Forumu'nun açılışında böyle bir açıklama yaptı.

"Uluslararası ilişkilerin mevcut krizinde, ülkeler (Ermenistan ve Rusya) arasında uzun yıllar süren ilişkiler sırasında oluşan siyasi, ticari ve kültürel topluluğun her düzeyinde yakın diyalogun sürdürülmesi önemlidir. Hiçbir dış koşul, Ermeni-Rus iş birliğinin katılımcıları arasında ortaklığın ve iş birliğinin gelişmesine engel olamaz ve olmamalıdır. Bunda herkesin sorumluluğunun önemli olduğunu düşünüyorum".

Samvel Karapetyan'a göre Rusya Ermenileri derin kaygı içinde ve Karabağlı kardeşlerinin yanındalar. Dağlık Karabağlılara yardım etmek ise "Taşir" yardım vakfının öncelikleri arasında olmaya devam edecek.

HABER - 21 "RUSYA'NIN KARABAĞ'I TESLİM ETTİĞİNİ SÖYLEMEK YALAN AMA 2020'DE SAVAŞI ÖNLEMELİK İÇİN HER ŞEYİ YAPTIĞIMIZI DÜŞÜNÜYÜRÜM" (ZATULİN)

Yayın Organı: Hayeli.am	Yayın Tarihi: 09.07.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Rusya'nın Dağlık Karabağ'ı teslim ettiği yönündeki suçlamalar asılsız olmakla birlikte, Moskova'nın Güney Kafkasya politikasında her şey doğru değildi. Bu, Rusya Milletvekili, Devlet Duma BDT İşleri Komitesi Birinci Başkan Yardımcısı Konstantin Zatulin tarafından açıklandı.

Politikacıya göre Rusya, Dağlık Karabağ konusunda kendisini çok zor durumda buldu. Başta Ermeni tarafı olmak üzere tarafların talebi üzerine barış güçlerini Karabağ'a getiren kendisine, bu barış güçlerinin daha sonra harekete geçmesi için talimat verilmedi. Buna ek olarak

Ermenistan Başbakanı 2022 (Prag) duyurusunda Dağlık Karabağ'ı açıkça Azerbaycan'ın bir parçası olarak tanıdı.

“Sadece barışı koruma misyonunun uygulanmasında değil, aynı zamanda Rusya'nın Kafkasya'daki genel gidişatında da herhangi bir kusur bulabilirsiniz. Ve bunu hiç tereddüt etmeden kendim yapıyorum. Ama ne olursa olsun, Rusya'nın Karabağ'ı devrettiği hasta bir kafadan sağlıklı bir kafaya sorun çıkarmak yalandır” diye konuştu.

Milletvekilinin bakış açısına göre Rusya, Dağlık Karabağ Ermenilerinin kendi yerlerinde yaşamasıyla ilgileniyordu, böylece Dağlık Karabağ belirli koşullar altında bağımsızlığa kavuşacak, böylece bağımsızlık olmasa da en azından Ermenilere izin verecek bir statüye sahip olacaktı.

HABER – 22 “ERMENİSTAN UYGUN ULUSLARARASI YARDIM ALABİLMEK İÇİN YETERLİ ÇABAYI GÖSTERMİYOR” (GEGHAM STEPANYAN)

Yayın Organı: Pastinfo.am	Yayın Tarihi: 27.03.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

İKG'den Gegham Stepanyan şöyle yazıyor:

“Artsakh'ta etnik temizlik yapıldığı günlerde binlerce zorla yerinden edilmiş insanın Ermenistan'a geldiği dönemde çeşitli ülkeler, zorla yerinden edilmiş Artsakh halkının insani ihtiyaçlarının karşılanması için Ermenistan'a uluslararası destek sağlayacaklarını açıklamışlardı. Birçok ülkenin Ermenistan'a sadece temel ihtiyaç maddeleri değil, aynı zamanda mali imkanlarla da destek verdiği izlenimi yaratıldı.

Artsakh'tan zorla yerinden edilenlere yönelik uluslararası destek nedir/neydi?

Ermenistan'a sağlanan uluslararası desteğin gerçek rakamlarını bulmaya yönelik çalışmalar şu rakamlara çıkıyor: 36,42 milyon euro ve 27,38 milyon dolar. Bunlar basında çıkan haberlere dayanarak elde edilen rakamlardır. Bu fonların Ermenistan Cumhuriyeti hükümetine değil, çoğunlukla Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Ermeni Kızılhaç'ı, çeşitli BM yapıları gibi insani misyonlar yürüten kuruluşlara sağlandığını belirtmek gerekir. İhtiyaç", Misyon Ermenistan vb.

14 Ekim'de Başbakan Yardımcısı Tigran Kaçaturyan, uluslararası ortakların ICRC aracılığıyla 35 milyon avro vaat ettiğini, bunun 15 milyon avronun bütçe desteği şeklinde Ermenistan Cumhuriyeti hükümetinin hazine hesabına tahsis edileceğini, geri kalan fonun ise finansmana tahsis edileceğini duyurdu. Ancak tahsis edilip edilmediği belli değil. Genel olarak bu konuda ciddi bir şeffaflık sorunu olduğunu düşünüyorum.

Ancak söyleyecek başka bir şeyim var. Kamuoyuna yapılan açıklamalara göre sağlanan uluslararası destek miktarı 67 milyon doları geçmiyor.

Şimdi bunu uluslararası toplumun bölgedeki diğer çatışmalar ve yerinden edilmeler sırasındaki tepkisiyle karşılaştıralım. PACE verilerine göre, 2008 Rusya-Gürcistan çatışması sonucunda 133.000 kişi çatışma bölgesinden yerlerinden edilmiş ve Gürcistan'a sığınmış, bunların 100.000'i aynı ayda evlerine dönmüş, yani 33.000 civarında kişi yerinden edilmiş olarak kalmıştır.

Avrupa Birliği, bu kişilerin insani ihtiyaçlarının karşılanması ve yeniden yerleştirilmesi amacıyla Gürcistan'a 120 milyon avroluk destek sağladı. Aynı amaçla Gürcistan, Amerika Birleşik Devletleri'nden 1 milyar dolarlık uluslararası destek aldı. Diğer ülkeler de Gürcistan'a yardımda bulundu.

Sanırım rakamlar kendi adına konuşuyor ve şu soru ortaya çıkıyor: Bu çok daha büyük felaket karşısında Ermenistan neden çok daha az destek alıyor?

Elbette Gürcistan'a bu kadar yardımın yapılmış olması, Gürcistan'ın Batı'nın kolektif düşmanı ile çatışması nedeniyle de mümkün. Ancak desteğin nispeten az olmasının sebeplerinden birinin Ermenistan'ın uluslararası desteğin alınması yönünde yeterli çalışma yapmaması olduğunu düşünüyorum.

Ermenistan'ın zorla yerinden edilmiş insanlar için elinden geleni yaptığını düzenli olarak duyuyoruz ve elbette Ermenistan'ın da çok fazla kaynağa sahip olmaması mantıklı. Peki bu durumda uluslararası desteğin sağlanması konusunda neden etkin adımlar atılmıyor?

Not: Başbakan Yardımcısı Tigran Kaçaturyan ile görüşmemde Artsakh halkının barınma ve diğer insani ihtiyaçlarının karşılanması için uluslararası bir bağış konferansı düzenlenmesinin gerekliliğinden bizzat bahsettim, ancak anladığımız kadarıyla Hükümetin bugüne kadar böyle net bir gündem bir planı yok..."

HABER - 23 "AVRUPA, ERMENİLERİN DAĞLIK KARABAĞ'A BİRLEŞİK DÖNÜŞÜNÜ KOLAYLAŞTIRACAK FIRSATLAR BULMALIDIR" (ARMEN GEVORGYAN)

Yayın Organı: Pastinfo.am	Yayın Tarihi: 17.04.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi heyeti, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin (PACE) Strazburg'daki yıllık oturumunun ikinci kısmına katıldı. Ermenistan Cumhuriyeti NA'nın AKPM delegasyonu üyesi ve NA "Ermenistan" grubu üyesi Armen Gevorgyan, Kosova'nın Avrupa Konseyi'ne üyeliği konusuna ilişkin tartışma oturumu çerçevesinde bir konuşma yaptı.

Sayın Başkan,

Avrupa geleneksel olarak Kosova ile Dağlık Karabağ gibi kendi kaderini tayin hakkını kullanmak isteyen diğer tanınmayan varlıklar arasındaki paralellikleri görmezden gelmeye çalıştı. Kendi kaderini tayin etme ve bunun uygulanmasına yönelik bu tür önyargılı yaklaşımlar, kıtadaki istikrarsızlığın ana kaynaklarından biri haline geldi. Uluslararası düzen ve adaletin temeli olmak yerine, jeopolitik değişimlerin kör bir aracı haline geldi.

1990'ların başında hem Kosova hem de Dağlık Karabağ eşit derecede meşru var olma hakkına sahipti. Mevcut durumun tüm saçmalığı, totaliter Sovyetler Birliği'nin bir parçası olarak Dağlık Karabağ'ın özerk bir statüye ve özyönetime sahip olması, demokrasi çağında ve daha geniş Avrupa çerçevesinde tanınmamış olması ve yerli halkının kendi topraklarından etnik olarak temizlendiler.

Önyargılı yaklaşımlar ve çifte standartlar ise uluslararası ilişkilerde kaosu ve belirsizliği derinleştiriyor, otoriter eğilimleri teşvik ediyor ve demokratik standartları düşürüyor.

Değerli meslektaşlarım, biz Ermenilerin birçok şeyi yeniden başlatması, yeniden başlaması gerekecek. Öncelikle yeni ve gelecekteki Avrupalı siyasi elitlere Dağlık Karabağ ihtilafının kökenlerini anlatmalı ve Kosova örneğiyle paralellikler kurmalıyız. Kosova'nın Avrupa Konseyi'ne üyeliği Dağlık Karabağ Ermenilerine tarihi vatanlarında bir gelecek umut etme konusunda ilham verebilir.

Eğer Avrupa bugün Kosova'nın bağımsızlığının savunulması için yeni bir çerçeveyi kabul etme konusunda güçlü bir irade gösteriyorsa, o zaman aynı Avrupa'nın, Ermenilerin tarihi vatani Dağlık Karabağ'a birleşik dönüşüne katkıda bulunma fırsatlarını bulması gerektiğini düşünüyorum. Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu'nun siyasi geleceğini tanımlamalarına ve güçlü uluslararası güvenlik garantileri altında demokratik özyönetim uygulamalarına yardımcı olma çabalarına katılmalıdır. Umarım Avrupa Konseyi, Kosova'nın bağımsızlığını güçlendirerek, temel siyasi hakların korunması ve muhafaza edilmesi konusunda tarafsız bir yaklaşıma olan bağlılığını da yeniden teyit edebilir.

Dağlık Karabağ Ermenilerinin geri dönüş hakkı sadece bir adalet ve insan hakları meselesi değil, aynı zamanda bölgede barış, istikrar ve uzlaşmanın teşviki için de şarttır. Armen Gevorgyan konuşmasında, Dağlık Karabağ'daki Ermeni halkının tarihi, kültürel ve dini mirasının kaybedilemeyeceğini ve bu konunun göz ardı edilmemesi gerektiğini söyledi.

HABER - 24 "ARTSAKH/DAĞLIK KARABAĞ: ETNİK TEMİZLİK VAKA ÇALIŞMASI" RAPORU YAYIMLANDI

Yayın Organı: Pastinfo.am	Yayın Tarihi: 28.08.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Hay Dat sisteminde faaliyet gösteren Ermeni Hukuk Merkezi'nin himayesindeki Uluslararası ve Karşılaştırmalı Hukuk Merkezi, Azerbaycan'ın uzun süredir devam eden Ermeni karşıtı ayrımcı politikası nedeniyle Artsakh'ta yaşanan son etnik temizliği ele alan ayrıntılı bir rapor yayınladı. Rapor, Artsakh kuşatmasının, askeri saldırının ve ardından gelen zorla yerinden edilmenin münferit olaylar olmadığını, aksine Ermenilere karşı köklü kurumsal politikaların doruk noktası olduğunu ileri sürüyor. Bu, ARF Hay Dat Bürosu merkez ofisi tarafından bildirildi.

“Etnik temizlik” ve “soykırım” kavramlarını birbirinden ayıran raporda, soykırımın bir grubu kısmen veya tamamen yok etme niyeti olarak tanımlandığı, etnik temizliğin ise bir grubun belirli bir bölgeden şiddet yoluyla zorla uzaklaştırılması anlamına geldiği belirtiliyor. Artsakh vakasında, Avrupa Parlamentosu ve çeşitli uzmanlar olayları etnik temizlik olarak sınıflandırmış, bazıları ise zorlu koşullar ve sistematik imha tehdidi nedeniyle bu sınıflandırmayı soykırım suçuna kadar genişletmiştir.

Raporda sunulan kanıtlar, abluka ve askeri operasyonlar da dahil olmak üzere Azerbaycan'ın politikalarının, Artsakh'taki Ermeni varlığını ortadan kaldırmaya yönelik kasıtlı bir girişimi yansıttığını gösteriyor. 2022'de aralık ayında başlayan abluka, temel mal ve hizmetlerin akışını kısıtlayarak ciddi koşullar yarattı ve ciddi gıda, ilaç ve yakıt kıtlığına yol açtı. Ortaya çıkan insani kriz, yaygın yetersiz beslenmeye, sağlık sorunlarına ve eğitim ve sağlık hizmetlerinin aksamasına yol açtı. Raporda, Azerbaycan güçlerinin tarımsal faaliyetleri nasıl hedef aldığı ve yerel gıda üretimini nasıl engellediği, bunun da Ermeni nüfusunun acılarını nasıl artırdığı ayrıntılarıyla anlatılıyor.

Eylül 2023'te başlayan askeri saldırı krizi daha da kötüleştirdi. Rapor, yoğun çatışmalarla başlayan ve sivil altyapının geniş çapta hasara uğramasıyla başlayan saldırının, ciddi sivil kayıplarına ve tahliye çabalarında ciddi aksamalara yol açtığını belgeliyor. Ermeni sivillere yönelik işkence ve sakatlama da dahil olmak üzere savaş suçlarına ilişkin raporlar, saldırının vahşetini ve bu tür eylemlerin Ermeni nüfusunun Artsakh'tan zorla yerinden edilmesindeki önemini vurguluyor.

Raporda ayrıca Ermenilerin kültürel ve dini mekanlarının, Ermeni izlerini sistematik olarak silen Azerbaycanlı yetkililer tarafından devam eden yıkımına da dikkat çekiliyor. Bu yıkım, kiliselerin, tarihi eserlerin ve haçkarların yok edilmesinin yanı sıra, Ermeni kültürel izlerini ortadan kaldırmak için anıtların doğasının değiştirilmesini de içermektedir. Raporda, UNESCO ve Avrupa Parlamentosu gibi uluslararası kuruluşlar tarafından kınanan kültürel yıkımın boyutunu gösteren Kafkasya Miras İzleme Örgütü gibi kuruluşlara ait uydu görüntüleri ve belgeler yer alıyor.

Rapor, bu kültürel yıkımın ve abluakanın etkisinin, Azerbaycan toplumundaki daha geniş bir Ermeni karşıtı duyguyu yansıttığının altını çiziyor. Ermeni karşıtı şiddetin yükseltilmesi ve Ermenilerin aşığılayıcı imajı da dahil olmak üzere Azerbaycan devlet söyleminin nasıl

insanlıktan çıkarma ve ayrımcılık ortamı yarattığını anlatıyor. Bu ortam, Bakü'nün “Stratejik Parkı” gibi devlet destekli girişimler ve sosyal medyada Ermeni karşıtı nefret söylemi yoluyla sürdürülüyor.

Ayrıca raporda, Artsakh siyasi liderlerinin siyasi saiklerle tutuklanması ve Ermeni karşıtı şiddetin sürekli yükseltilmesi de dahil olmak üzere Azerbaycan yönetimi altındaki Ermenilere yönelik muamelenin, uluslararası insan hakları standartlarının göz ardı edildiğini yansıttığı belirtiliyor. Ermeni kültürel kimliğinin sistematik olarak inkâr edilmesinin ve kültürel miras alanlarının yok edilmesinin, Azerbaycan'ın Artsakh'taki Ermeni varlığını ortadan kaldırmaya yönelik daha geniş stratejisinin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurguluyor.

Rapora aşağıdaki bağlantıdan ulaşabilirsiniz. (<https://iclaw.am/downloads/Artsakh-Nagorno-Karabakh-A-Case-Study-in-Ethnic-Cleansing.pdf>)

Raporun son bölümünde, bu ihlallerin ortadan kaldırılması için uluslararası eylem çağrısında bulunuluyor ve yerinden edilmiş Ermeni nüfusun desteklenmesinin gerekliliği vurgulanıyor. Ayrıca, Azerbaycan'daki ağır insan hakları ihlalleri ve kurumsal ayrımcılıkla birlikte Ermeni kültürel mirasının yok edilmesinin, Artsakh Ermenileri için devam eden bir tehdit oluşturduğunu öne sürüyor ve daha fazla zulmü önlemek ve Ermeni hakları ve mirasının restorasyonunu desteklemek için uluslararası müdahalenin aciliyetinin altını çiziyor.

EK – 2 Hükümet yanlısı basın taraması

HABER – 1 ARAYİK HARUTYUNYAN: “BİZİMLE SADECE AZERBAYCAN DEĞİL TÜRKİYE DE SAVAŞIYOR, BU TÜM DÜNYAYA NET BİR AÇIKLAMA OLSUN”

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 27.09.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

“Bizimle Türkiye de savaşıyor. Türk ordusunun elinde olan ana modern silahlar, mühimmat ve insansız hava araçları kullanıyorlar. Düzenli veya ortak askeri tatbikatlar adı altında bir aydan fazla süredir Azerbaycan'da bulunan aynı F-16'lar da bu sabahtan beri kullanılıyor. Tüm dünyaya, herkese net bir açıklama yapmak istiyorum: Artsakh'a karşı sadece Azerbaycan değil, Türkiye de savaşıyor.” Söz konusu açıklama, Artsakh Enformasyon Merkezinin düzenlediği basın toplantısında Artsakh Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Arayik Harutyunyan tarafından ifade edildi.

Artsakh Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, “Sadece insansız hava araçları ve uçaklar değil Türk askeri birimleri ve askerler de var. Daha paralı askerlerden ve diğer ülkelerden gönüllülerden bahsetmiyorum. Artsakh sadece Artsakh Savunma Ordusu güçlerini kullanarak savaşıyor ve tabii ki Ermenistan'dan gönüllüler de olacak. Hâlihazırda Ermeni hükümetinin sıkıyönetim ilan etme ve genel seferberlik kararı var. Artsakh'da da yaygın seferberlik şimdiden başlamış durumda.” dedi.

Artsakh Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Savunma Ordusunun görevini onurla yerine getirdiğini vurgulayarak, mevzi kaybetme konusuna bir kez daha değindi ve “Mevziler kaybettik, kaybedebiliriz, kesinlikle mevziler de alacağız. Savaşın sonuçlarının bizim için tahmin edilebilir olduğunu belirtmek isterim. Düşmanın fikri veya planı başarısız olacaktır. Onlarca ekipman, onlarca insansız hava aracı, helikopter kayıplarımız var.” dedi. Cumhurbaşkanı ayrıca Türk insansız hava araçlarının Türk ordusu temsilcileri tarafından kullanıldığını sözlerine ekledi.

HABER – 2 PAŞINYAN: SIKIYÖNETİM VE GENEL SEFERBERLİK İLAN EDİLİYOR

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 27.09.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı Nikol Paşinyan tarafından yapılan açıklama: “Hükümet kararıyla Ermenistan Cumhuriyeti'nde sıkıyönetim ve seferberlik ilan ediliyor. Karar, ilan edileceği andan itibaren yürürlüğe girecek.

Orduya bağı personele kendi bölgesel askeri birimlerine başvurma çağrısı yapıyorum.

Vatan uğruna, zafer uğruna."

Bu arada bugün sabah 07.15 sularında Azerbaycan'ın, top ve insansız hava araçları kullanarak tüm Artsakh-Azerbaycan temas hattı boyunca saldırıya geçtiğini belirtelim.

HABER - 3 ERDOĞAN, AGİT MİNSK GRUBU EŞBAŞKANI ÜLKELERİ EYLEMSİZLİKLE SUÇLADI

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 28.09.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, AGİT Minsk Grubu eşbaşkanlarını eylemsizlikle suçladı. Armenpress'in haberine göre Erdoğan'ın sözleri Türk medyasında da yer aldı.

Türkiye Cumhurbaşkanı, AGİT Minsk Grubu üye devleti olarak Türkiye'nin Artsakh meselesinde ihtiyatlı davranması gerektiği yönündeki çeşitli ülkelerden gelen çağrılara yanıt olarak artık Dağlık Karabağ sorununun kesin bir şekilde çözülmesinin icap ettiğini ve eş başkan ülkelerin kendisine bu konuda tavsiyede bulunmamasının gerektiğini söyledi.

Erdoğan "ABD, Rusya ve Fransa yaklaşık 30 yıldır bu sorunu çözemedi. Şimdi de hepsi tavsiye veriyor" dedi.

27 Eylül sabahı erken saatlerde Azerbaycan, Artsakh'la temas hattı boyunca aktif bombardımana başladı. Başkent Stepanakert de dâhil olmak üzere sivil yerleşim yerleri de bombalanıyor. Azerbaycan'ın saldırısı sonucunda Martuni bölgesinde ilk mağdurlar bir kadın ve bir çocuk oldu. Ermeni tarafında ise 58 ölü ve 200'e yakın yaralı var. Düşman ayrıca Stepanakert dâhil okulları da bombaladı. Ermenistan Cumhuriyeti ve Artsakh'ta sıkıyönetim ve genel askeri seferberlik ilan edildi. Azerbaycan'ın Artsakh yönünde başlattığı eylemler sonucunda doğrulanan bilgilere göre Azerbaycan tarafında 200'e yakın kayıp var. Şu anda bilinen verilere göre, Azerbaycan silahlı kuvvetleri toplam 4 helikopter, 27 motorlu silah, 36 tank ve piyade savaş aracının yanı sıra 2 mühendislik zırhlı aracı ve 11 zırhlı aracı kaybetti.

HABER - 4 MARKEDONOV: "TÜRKİYE'NİN AZERBAYCAN YANLISI DURUŞU YENİ DEĞİL FAKAT BÖYLE BİR DESTEK ÖLÇEĞİ YENİ BİR DURUM"

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 29.09.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

“Karabağ'daki mevcut durumun ağırlaşmasının birkaç nedeni var. Birincisi, bana göre müzakere dinamiklerinin eksikliği. Bir sonraki önemli nokta, AGİT Minsk Grubu Eş başkanı ülkelerinin, her birinin kendi gerekçeleriyle, Karabağ çözümünün dinamiklerine olan ilgilerini bir şekilde zayıflatmasıdır.” Söz konusu açıklama, Euronews'e Dağlık Karabağ'daki durum hakkında yorum yapan Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nün önde gelen araştırmacılarından Sergey Markedonov tarafından dile getirildi.

Markedonov, ABD'nin seçimlere odaklanırken, dış politikada ise Balkanlar ve Orta Doğu olduğunu söyledi. Fransa'nın gündeminde Avrupa ve Akdeniz var Rusya'da ise şimdi Belarus'taki durum, Batı ile ilişkileri karmaşık hale getirdi.

Markedonov, “Türkiye'nin Azerbaycan yanlısı duruşu yeni değil ancak böylesine ölçekli bir destek, böylesine yoğunlaşma maalesef yeni bir durum.” dedi.

Markedonov, bu durumda, bu iki ayda Türkiye'nin pozisyonunda güçlü bir güçlenme görüldüğünü belirtti.

Markedonov; "Vurguluyorum ki, Türkiye AGİT Minsk Grubu'nun eş başkanı değil, üyesidir. Ancak Minsk Grubu'nun Azerbaycan'ı hiçbir nüans olmadan destekleyen tek üyesidir. Büyük ölçekli Azerbaycan-Türk anlaşmasını da hatırlatayım." Temmuz ayında tatbikatlar yapıldı. Türk yetkililer "AGİT'in ve özellikle Minsk Grubu'nun etkisizliği" konusunda birçok açıklama yaptı. Mesela 75. BM Genel Kurulu'nda Erdoğan'ın Ermenistan'la ilgili sert açıklamaları vardı burada bir rol oynamış olabilir" diyor.

Azerbaycan'ın 27 Eylül sabahı erken saatlerde ateşkesi ihlal ederek Dağlık Karabağ sınırına geniş çaplı saldırgan hava ve topçu saldırıları başlattığını hatırlayalım. Azerbaycan'ın saldırgan eylemleri sonucunda aralarında sivillerin ve çocukların da bulunduğu onlarca mağdur var.

HABER - 5 ERMENİSTAN CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI BİR AÇIKLAMA YAYIMLADI.

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 02.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Açıklamada şu ifadeler yer aldı: “Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri 1 Ekim'de, Ermenistan Cumhuriyeti'nin Gegharkunik bölgesindeki Şatvan köyü yönünde topçu kullandı. Ayrıca, İHA'dan Mets Masrik yerleşim yönüne füze fırlatıldı. Fırlatılan füzeden 1967 doğumlu Gevorg Vardanyan hayatını kaybetti. İki sivil de değişik derecelerde yaralandı.

Daha sonra düşmanın İHA'ları Ermenistan Cumhuriyeti hava sahasına girdi ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin başkenti Erivan yakınlarında keşif uçuşları gerçekleştirdi. Tüm İHA'lar, hava savunması tarafından imha edildi.

AGİT Minsk Grubu Eş Başkanı ülkelerin liderlerinin çatışmanın derhal durdurulması yönündeki açıklamalarından saatler sonra Azerbaycan'ın çatışmaları daha da artırdığını dikkat çekicidir.

Ermenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan'ın bu eylemlerini şiddetle kınıyor ve bunları çatışmayı daha da şiddetlendirmek için bir adım olarak görüyor.

Türkiye'nin teşvikiyle ve doğrudan destekle bölgesel güvenliği zayıflatma girişimini, uluslararası topluma, özellikle AGİT Minsk Grubu Eş Başkanlarının barışı tesis etme çabalarına ve çağrılarına bir yanıt olarak görüyoruz.

Çatışmanın daha da tırmanması için tüm sorumluluk Azerbaycan ve Türkiye'nin askeri-politik liderliğine aittir.”

HABER - 6 DÜŞMAN SALDIRI EYLEMLERİNE HAZIRLANIYOR... SAVUNMA ORDUSU GÖREVİNİ YERİNE GETİRMEYE HAZIR

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 05.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Artsakh Savunma Bakanlığının bildirdiğine göre Artsakh-Azerbaycan çatışma bölgesindeki durum gece boyunca nispeten sabit ve gergindi.

“Düşman saldırı operasyonları düzenlemeye hazırlanıyor.

Mesajda, Savunma Bakanlığı düşmanın tüm hareketlerini izliyor ve muharebe görevini en üst düzeyde yürütmeye hazır olduğu belirtiliyor.

Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin 27 Eylül'de Artsakh'ta sivilleri de kapsayan geniş çaplı bir saldırı başlattığını hatırlayalım.

4 Ekim verilere göre Artsakh Silahlı Kuvvetleri düşmana 14 helikopter, 17 uçak, 124 insansız hava aracı, 368 birim zırhlı araç, çoğunlukla tanklar, 82 araç, 10 zırhlı personel taşıyıcı, bir “TOS-1A” ağır topçu sistemi, 4 “Smerch” ile 1 “Kasırga” tipi yangın jet sistemlerine vurdu.

Düşman 3.145'ten fazla kişiyi öldürdü ve 5.270'den fazla kişiyi yaraladı. Ermeni tarafında ise ilk verilere göre 209 ölü ve 200'den fazla yaralı var.

Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin Artsakh ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin askeri ve sivil altyapısına da saldırması sonucunda Gegharkunik'te 2, Artsakh'ta ise 11 sivil hayatını kaybetti.

Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin bombardımanı sonucu hem yabancı hem de yerel medyadan gazeteciler yaralandı.

27 Eylül'de Ermenistan ve Artsakh'ta sıkıyönetim ilan edildi.

HABER - 7 AMERİKA ERMENİ ULUSAL KOMİTESİ, İSRAİL'İN ABD BÜYÜKELÇİSİ'NE SESLENDİ: "AZERBAYCAN'A ÖLÜMCÜL SİLAH SATMAYI DERHAL DURDURUN"

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 06.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Amerika Ermeni Ulusal Komitesi (ANCA) Başkanı Raffi Hamparian, İsrail'in, Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Ron Dermer'e "Azerbaycan'a ölümcül veya çift kullanımlı malzeme ve teknolojileri satmayı veya aktarmayı derhal durdurması" çağrısında bulunan bir mektup yazdı.

Hamparian mektupta, Azerbaycan'ın 27 Eylül'de Artsakh-Ermenistan'a yaptığı sürpriz saldırının ardından İsrail yapımı ATS ve LORA füzelerinin ayırım gözetmeksizin sivil yapılara karşı kullanıldığını kaydetti: "Bu ve diğer ölümcül silahların nakliyesi, İsrail'in uluslararası insani hukuk meselesi gibi temel ahlak dikkate alınarak derhal durdurulmalıdır."

Hamparian, mektubunu, "Büyükelçi'nin endişelerini İsrail hükümetine acilen iletceğini, Azerbaycan'a silah satışını durdurmak için çalışmalar yapılacağını, derhal durdurulacağını ve İsrail'in ikinci Ermeni soykırımının asla katılımcısı olmayacağı garantisini vereceğini" umarak sonlandırdı.

HABER - 8 ERMENİSTAN CUMHURİYETİ BAŞBAKANI: AZERBAYCAN İLE ÇATIŞMA "ULUSLARARASI TERÖRİZME KARŞI MÜCADELEYE" DÖNÜŞÜYOR

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 07.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Başbakan Nikol Paşinyan, Sky News televizyon kanalına röportaj verdi.

Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı Nikol Paşinyan, Dağlık Karabağ ve Ermenistan için Azerbaycan ile yaşanan çatışmanın gerçekte "uluslararası terörizme karşı mücadeleye" dönüştüğünü söyledi.

Göreve gelmesinden yıllar önce ortaya çıkan çözülemeyen bir sorunla karşı karşıya kalması ve Suriyeli paralı askerler hakkındaki söylentilere de atıfta bulunan Sayın Paşinyan, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki çatışmanın bu son tırmanışını bir medeniyet meselesi olarak değerlendirdi.

Nikol Paşinyan, Sky News'e şunları söyledi: "Birincisi, Türkiye kışkırtarak ve alevlendirerek çatışmaya doğrudan dahil oldu. Türkiye, paralı askerleri ve teröristleri Suriye'den çatışma bölgesine getirdi ve bu da tüm içeriği değiştirdi. Aslında bu, Dağlık Karabağ ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin uluslararası terörizme karşı mücadelesinden başka bir şey değildir."

Sayın Paşinyan, Türkiye'yi “Ermenilere karşı soykırım politikası izlemeye ve bu ülkenin hırslı özelemlerini geliştirmek için” Azerbaycan'ı desteklemekle suçluyor. Paşinyan, “Türkiye'nin Akdeniz'de, Libya'da, Suriye'de, Irak'ta ne yaptığına bakalım. Bunun Ermeni soykırımını devam etmek ve Türk imparatorluğunu yeniden kurma politikası olduğundan hiç şüphem yok.” dedi.

Bu tarihsel suçlamalar, çatışmanın çözümü için yeni fikirlerin üretilmesine hiç katkıda bulunmuyor. Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı, Azerbaycan yönetiminin tanınmayan Dağlık Karabağ liderliği ile müzakere yapmayı reddetmesine rağmen herhangi bir barışçıl çözümün Ermenistan, Dağlık Karabağ ve Azerbaycan halkları tarafından kabul edilebilir olması gerektiği şeklindeki müzakereci tutumunu yineledi.

Türkiye'nin mevcut duruşu, Dağlık Karabağ sorununu yeni bir düzeye taşıyor. Yine de önceki Ermeni hükümetlerinin ve baba-oğul Ali hanedanı tarafından çözülmemiş bir toprak anlaşmazlığı olmaya devam ediyor.

Uluslararası ateşkes çağrılarına rağmen hâlihazırda çok sayıda sivil can kaybına neden olan artan şiddete tanık oluyoruz.

Sayın Paşinyan'ın bugünkü yorumları, barış sürecini mümkün olan en kısa sürede yeniden başlatma eğiliminde olduğunu gösteriyor.

HABER - 9 MNATSAKANYAN: “TÜRKİYE YAYILMACI HEDEFLERİNİ İLERLETMEYE ÇALIŞIYOR”

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 20.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermenistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının bildirdiğine göre Ermenistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan, Avrupa Komşuluk ve Amerika Daimî Sekreteri Wendy Morton ile telefonda görüştü.

Telefon görüşmenin kilit konusu, Azerbaycan'ın Artsakh Cumhuriyeti'ne karşı başlattığı geniş çaplı saldırganlığın yarattığı durum oldu. Bakan Mnatsakanyan, muhatabının dikkatini Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin sivil halka karşı işlediği zulümler, işkenceler, kontrolü altındaki savaş esirlerinin öldürülmesi, sivil yerleşimlerin sürekli hedef alınması, geçim kaynaklarının, dini ve kültürel kurumların bombardımanı gibi sayısız gerçeğe çekti.

Daimî Sekreter Morton, çatışmalarda yaşanan sivil kayıplardan dolayı en derin taziyelerini dile getirdi.

Muhataplar, ateşkes konusunda 10-17 Ekim'de varılan anlaşmaların uygulanması gerektiğine işaret ettiler. Bu bağlamda, Bakan Mnatsakanyan, bu anlaşmaların Azerbaycan tarafından ihlal edilmesinin Azerbaycan'ın kendi taahhütlerine saygı gösteremediğini ve çatışmaya askeri bir

çözüm arayışından vazgeçmediğini bir kez daha gösterdiğini kaydetti. Dışişleri Bakanı, Azerbaycan'ın bu tür davranışının Türkiye tarafından açıkça desteklendiğine ve teşvik edildiğini ve bu da onun yayılmacı hedeflerini bölgesel güvenliği istikrarsızlaştırarak ilerletmeye çalıştığına dair derin endişesini dile getirdi.

Bakan Mnatsakanyan, Ermenistan'ın ihtilafın yalnızca barışçıl çözümüne ve doğrulama mekanizmalarıyla korunan istikrarlı bir ateşkesin kurulmasına olan bağlılığını yineledi.

HABER – 10 SASUNYAN: “ERMENİ ÜNİFORMALI AZERİ ASKERLERİNİN KENDİ BİRLİKLERİ TARAFINDAN VURULMUŞ OLMASI MÜMKÜN”

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 28.10.2020
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

The California Courier dergisinin yayıncısı ve editörü Harut Sasunyan'ın kaleme aldığı makalede şu ifadeler yer aldı:

“ABD Dışişleri Bakanlığı 25 Ekim 2020’de, son haftalarda Artsakh savaşında üçüncü ateşkes girişimini büyük bir coşkuyla duyurdu. İlk iki ateşkes yürürlüğe girdikleri dakikalar içinde Azerbaycan ve Türkiye tarafından ihlal edildi. Yeni ateşkesin ilanı, Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanlarının Washington'a gelip Dışişleri Bakanı Mike Pompeo ile ayrı ayrı görüşmeler yapmasının ardından 23 Ekim 2020’de yapıldı.

Bu son ‘insani ateşkes’ 26 Ekim’de yerel saatle sabah 8.00’da yürürlüğe girdi. Ne yazık ki üçüncü ateşkes birkaç dakika sonra Azerbaycan ve Türkiye tarafından ihlal edildi. Bu, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Ali'nin defalarca söylediği gibi Azerbaycan'ın Türkiye'nin ve Suriye'den gelen cihatçı paralı askerlerin Artsakh yerel Ermeni nüfusundan arınana kadar savaşı durdurma niyetinde olmadıklarını kanıtıyor.

Üç milyonun biraz üzerinde nüfusa sahip Ermenistan ve Artsakh, 90 milyondan fazla nüfusa sahip Azerbaycan ile Türkiye'nin ortak güçlerine karşı savaşıyor. Bu, Davud'un Golyat'a karşı mücadelesidir. Bu demek oluyor ki İsrail ve Rusya'dan gelen milyarlarca dolarlık modern silahlarla tepeden tırnağa silahlanmış üçlü Azerbaycan ordusu, Türk ordusunun İslamcı paralı askerlerine güvenmeden savaşamayacak. Azerbaycan ve Türkiye ortak güçleriyle bile bir ay süren savaştan sonra Artsakh'ı fethetmekte güçsüzler...

Geçen haftalarda Başkan Trump; Nyada, Ohio ve New Hampshire'daki kampanya mitinglerinde yaptığı konuşmalarda Ermenilerden üç kez bahsetti. Ermenilere iltifat etti ama kelimeler eylemler gerçekleşene kadar anlamsızdır. Trump'ın tek yapması gereken telefonu kaldırıp arkadaşı Erdoğan'ı aramak, ona Azerbaycan'ı desteklemeyi bırakmasını söylemek ve toplayıp Azerbaycan'a transfer ettiği teröristleri geri çağırmak. Bunun yerine Trump, ilk olarak

Amerikalı-Ermeni seçmenlerin 3 Kasım'da yeniden seçilmesi için çağrıda bulunarak kendi çıkarına en iyi olanı yaptı.

Askeri operasyonların yanı sıra Ermenilerle Azerilerin birbirleriyle savaştığı başka cephe de var. ABD Temsilciler Meclisi Senatosu'na Artsakh'ın bağımsızlığını tanıması, Azerbaycan ve Türkiye'ye silah satışını yasaklaması için çeşitli tasarılar sunuldu. Kanada, Fransa ve Avustralya'daki Ermeni cemaatleri bu tür adımlar attı. Ermeni cemaatleri Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Orta Doğu ve Avrupa'daki şehirlerde de kitlesel protestolar düzenledi.

Amerika'daki Ermeniler ve seçilmiş yetkililer, Azerbaycan ve Türkiye tarafından kiralanan çeşitli lobi şirketlerine propaganda faaliyetlerini durdurmaları için baskı yapıyor. Geçtiğimiz hafta halkla ilişkiler firması Mercury, Türkiye ile lobicilik sözleşmesini sona erdirdiğini duyurdu. Mercury, 2013 yılından bu yana Türkiye'yi temsil ediyor.

Bu yılın şubat ayında Mercury, Türkiye Büyükelçiliğini temsil etmek üzere 1 milyon dolarlık bir sözleşme imzaladı. Los Angeles Belediye Meclisi, Mercury'ye Türkiye ile olan sözleşmesini feshetmesi, aksi takdirde şirketle artık iş yapmaması çağrısında bulundu. Los Angeles Üniversite Bölgesi de benzer bir duyuru yaptı.

Bir diğer büyük lobi şirketi DLA Piper, ABD Adalet Bakanlığı'na artık Azerbaycan Demiryollarını temsil etmediğini bildirdi. 13 Ekim'de Livingston Grubu, Azerbaycan'ın çıkarları doğrultusunda lobi faaliyetlerini durdurdu. AHVAL News'in haberine göre lobi şirketi BGR, Azerbaycan'ın devlet petrol şirketi SOCAR'ı temsil etmeyi reddetti.

Öte yandan Ermenistan hiçbir zaman lobicilik ya da halkla ilişkiler firmalarını işe almadı. Nadir bir örnek olarak, Ermeni Cumhuriyeti hükümeti 2020 yılında Alston & Bird hukuk firması (eski Senatör Bob Dole ile bağlantılı) ile 15 Eylül'den 14 Ekim'e kadar on bin dolarlık bir lobicilik sözleşmesi imzaladı. Bu sözleşmenin yenilenip yenilenmediği bilinmiyor.

Lobicilik veya halkla ilişkiler firmalarını işe almak her zaman yararlı olsa da Ermeni toplumu siyasi olarak aktif oldukları ve Amerika Ermeni Kongresi ve Amerika Ermeni Komitesi gibi Washington'daki kendi örgütlerine güvendikleri için onlara o kadar da bağımlı değiller. Öte yandan Azerbaycan ve Türkiye kirli çamaşırlarını temiz göstermek için lobi faaliyetlerine milyonlarca dolar harcamak zorunda kalıyor.

Dezenformasyon savaşının bir diğer boyutu da farklı ülkelerdeki gazete ve sosyal ağ sayfalarındaki mücadeledir. Azerbaycan hükümeti, Ermenistan'ı karalayan ve Azerbaycan diktatörlüğünü yücelten yazarları işe almak için her yıl bir servet harcıyor. Bir diğer cephe ise sosyal ağlardır. Ne zaman önde gelen bir Amerikalı ya da Avrupalı, kamuoyunda Ermenistan lehine tutumunu açıklasa, bir sürü Azeri ve onların kiralık ajanları bu insanları taciz ediyor ve onları ifadelerini geri çekmeye zorluyor.

Son günlerde Azeri birliklerinin görünüşe göre savaş alanında kaos yaratmak için Ermeni askerlerinin üniformasını giydiklerine dair birkaç haber var. Bu tür savaşlardan birinde Ermeni üniformalı 40 Azerbaycan askerinin cesetleri bulundu. Kanımca böyle bir hareket Ermenilerin kafasını karıştırmak yerine Azerileri Ermeniler olarak düşünerek askerlerine ateş etmeye sevk edecektir.

Ermenistan hükümeti, Azerbaycan askerlerinin barbarca davranışları nedeniyle Uluslararası Ceza Mahkemesine şikayette bulunmalıdır. Bir videoda Azerbaycan askerleri iki Ermeni savaş esirini vuruyor. Bir diğerinde Azerbaycan askerleri ölü Ermeni askerinin kafasını kesiyor. Üçüncü korkunç video, Azeri askerlerinin bir Ermeni askeri hayatta iken derisini yüzdüklerini gösteriyor. Bunlar apaçık savaş suçları vakalarıdır.

Azerbaycan Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından kınanmalı ve bu insanlık dışı eylemlerinden sorumlu tutulmalıdır. Ayrıca Azerbaycan, uluslararası insancıl hukuk tarafından yasaklanmış msket bombası kullanmaktadır. Dahası, Azerbaycan her gün Artsakh'ın şehir ve köylerinde sivillere binlerce füze fırlatıyor. Azerbaycan yüzlerce Ermeni evini, okulunu ve kilisesini yıktı. Bunlar apaçık suçlardır. Azerbaycan barbarca tavrının bedelini çok ağır ödemek zorunda.

Olumlu tarafı, dünya çapında on milyonlarca Ermeni daha önce hiç olmadığı kadar birleşmiş durumda. Her Ermeni bunun bir hayatta kalma mücadelesi olduğunu farkında. Türkiye ve Azerbaycan Ermenilere karşı ikinci bir soykırım yapmayı planlıyor."

HABER - 11 TÜRKOLOG ERDOĞAN'IN ŞUŞA ZİYARETİ HAKKINDA: ERMENİ TOPRAKLARININ İDEOLOJİK İŞGALİ BAŞLIYOR

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 14.06.2021
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Türkolog ve Ermenistan İttifakı üyesi Ruben Melkonyan'a göre Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Erdoğan'ın Şuşa'ya yaptığı ziyaretin birçok sonucu var. Tert.am ile yaptığı görüşmede bunların öncelikle sembolik olduğunu ancak aynı zamanda açık bir siyasi ve ekonomik bağlamı da gizlediklerini belirtti.

Melkonyan, "Erdoğan'ın Şuşa ziyareti her şeyden önce Türkiye-Azerbaycan birliğinin sonucunu, onların saldırganlığının zaferini simgeliyor, çünkü Azerbaycan bu sonuca Türkiye'nin yardımıyla ulaşabildi, Artsakh'ın bir kısmını işgal edebildi. Bu şu anlama geliyor: Türkiye-Azerbaycan ikilisinin Türkiye hâkimiyetinde zaferi" dedi.

Bu arada Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14-16 Haziran tarihlerinde Azerbaycan'ı ziyaret edeceğini hatırlatalım. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türk Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'u Bakü'de kabul ederken, Şuşa'da yapımını Türkiye'nin finanse

edeceği yeni bir okulun temelini Türkiye Cumhurbaşkanı'nın ziyareti sırasında atılacağını söyledi.

Ruben Melkonyan'a göre Erdoğan'ın Türk dünyasının başkenti ilan edilmesi anlamında Şuşa şehrini ziyaret etmesi tesadüf değil ve Türk dünyasının lideri olmayı hedefleyen Erdoğan, bu ziyaretle sembolik bir adım atıyor. Kazanan ülkenin lideri, Ermeni şehri Şuşa'yı ziyaret ediyor.

Melkonyan, "Erdoğan'ın ziyareti bu sembolik hükümlerin yanı sıra başka siyasi ve ekonomik bileşenleri de içeriyor. Doğal olarak Türkiye kendisini sembolik başarılarla sınırlandırmayacak, Azerbaycan'da daha ciddi bir ekonomik, siyasi ve askeri varlığın sağlanmasına ve derinleştirilmesine güveniyor. Sanırım." Erdoğan'ın ziyaretinin kendilerini de teşvik edeceğini ifade eden Erdoğan, Türkiye'nin Azerbaycan'dan ekonomik konularda tavizler, tekel konumu verilmesi beklediğini, toplantının bu konulara ayrılacağını düşünüyorum" dedi.

Şuşa'da Türkiye tarafından finanse edilen okulun açılmasına değinen Ruben Melkonyan, bunun ideolojik açıdan da önemli olduğunu söyledi. Melkonyan, "Ermeni topraklarının işgali, bu toprakların Türkleştirilmesini gerektirir. Ziyaret sırasında okulun temelini atılması, işgal altındaki Ermeni topraklarının Türk milliyetçiliğinin, sadece Ermenistan için değil; bölge için de tehdit oluşturacak merkezler haline gelmesi anlamına geliyor. Erdoğan'ın Şuşa ziyareti o toprakların ideolojik işgalini başlatıyor ve bu sürekli olacaktır." dedi.

Türkologlara göre Ermeni hükümetinin beceriksiz, vatansever faaliyetine yol açan durum, 9 Kasım açıklamasıyla sınırlı değil. Melkonyan, "Ekonomik, siyasi, ideolojik ve diğer alanlarda kendini gösteren bütün bir tehdit zinciri başlıyor." ifadesi kullandı.

Ruben Melkonyan, Ermenistan Cumhuriyeti'nin mevcut yetkililerinin gerçeklere yeterince tepki gösterip göstermediği, bu gerçeklerden dolayı gözle görülür bir endişe veya kaygının olup olmadığı yönündeki bir yoruma yanıt verirken şunları söyledi:

"Yetersiz otoritelerden yeterli bir yanıt beklemek nankör bir iştir. Bu yetkililerin çalışma tarzı, Ermeni yanlısı saiklerle hareket ettiklerini varsaymak için hiçbir neden bırakmıyor. Tam tersine bu yetkililerin çalışma tarzı Türk-Azerbaycan teorilerine uygundur ve Ermenistan dış ve iç abluka altındadır. Düşmanlarımız Türkiye ve Azerbaycan'ın attığı tüm adımlar yetkililerimiz tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye-Azerbaycan ikilisi ve mevcut yetkililer Ermeni devletine ve devletçiliğine karşı hareket ediyor".

Ona göre bu hükümet bu devlete düşmandır ve toplumun bunu çoktan kabul etmesi gerekirdi. Ruben Melkonyan'a göre eski cumhurbaşkanları ve generallerle ilgili olarak bu yetkililerden bir yanıt beklenebilir.

"Peki, Aliyev hakkında olumsuz bir açıklama gördünüz mü?" dedi ve ekledi, "Dün Aliyev'den bahsederken "Chaguchov Mimos"un Aliyev'i yapıcı bulması, yapıcılığını takdir etmeye çağırması ve aynı zamanda Ermeni din adamlarına hakaret etmesi ne kadar trajedi. Eğitim ve

bilim yetiştiricisi, din adamı olan Ermeni bilim adamına, her zaman düşmanlar, Türkler, Tatar-Moğollar vb. tarafından hedef alınırken, şimdi de kaderin cilvesi ile iktidara gelen biri ve çetesi tarafından hedef alınmaktadır. Bu hükümetin Ermenistan'a, Ermeniliğe, Ermeni bilimine, kültürüne vs. karşı olduğunu göstermek için derin siyaset bilimi analizlerine gerek olmadığını düşünüyorum" dedi.

HABER - 12 İZOLASYONDAN KURTULMA FIRSATI MI YOKSA ERMENİ ÇIKARLARINA YÖNELİK TEHLİKE Mİ? ERMENİ SİYASET BİLİMCİLER "3+3" KONUSUNDA ANLAŞAMIYOR

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 13.12.2021
Yazar: ARAM SARKİSYAN	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermeni siyaset bilimciler, Ermenistan'ın Güney Kafkasya'daki "3+3" bölgesel iş birliği platformuna katılıp katılmaması konusunda çelişkili görüşlere sahip.

Siyaset bilimci Garik Keryan, bölgesel izolasyondan çıkmak ve Türkiye ve Azerbaycan dâhil olmak üzere komşu ülkelerle bir arada yaşamanın bir yolunu bulmak için Ermenistan'ın "3+3" müzakere platformuna katılması gerektiğini düşünüyor. Türkolog Ruben Safrastyan'a göre ise "3+3" iş birliği platformu Ermenistan için, Ermenistan-Rusya-Azerbaycan üçlü görüşmelerinden ve AGİT Minsk Grubu Eş Başkanlarının himayesindeki müzakere sürecinden daha zarar verici.

Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi Akademisyeni Türkolog Ruben Safrastyan, Armenpress'e, Ermenistan'ın "3+3"e katılmasının hiçbir fayda görmediğini söyledi. Öte yandan Türkolog, Ermenistan için stratejik konuların ve öncelikle Dağlık Karabağ sorununun çözümünün Minsk Grubu'nun üçlü başkanlığı formatından bu platforma aktarılmasına yönelik bir girişimde bulunulmadığına inanıyor. 3+3 iradesinin çok büyük bir zararı olmayacaktır. Ona göre aynı zamanda bu platformun geleceği ve uygulanma ihtimali de büyük bir soru.

"Bu formatın sonuçta hayata geçeceğine bile inanmıyorum, çünkü eğer Gürcistan katılmaz ise bölge ülkeleri arasında sadece Ermenistan ve Azerbaycan kalacak ve aslında bu format arabuluculuğun yapılması gereken bir platforma dönüşecek. Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki ulaşım ve ekonomik bağların kaldırılması konularında da biz biliyoruz ki, sadece Rusya'nın arabuluculuk yaptığı üçlü müzakere formatı bizim için daha tercih edilir. Burada Türkiye Rusya'ya katılıyor. Elbette bir dereceye kadar, İran daha pasif olacak, bunun gerçek sorunların çözümü için bir platform olacağını düşünmüyorum ve genel bir değerlendirme yaparsak elbette bunun artık bizim için bir faydası yok. Çünkü üçlü müzakerelerde keşke Rusya arabulucu olsaydı, artık özüne göre Türkiye de ekleniyordu ve Türkiye bizim düşmanımız ve Azerbaycan'ın "ağabeyiydi." Yani bu konuda olumlu bir şey olmayacak, tam tersine Ermenistan üzerindeki baskı artacak" dedi Ruben Safrastyan.

Erivan Devlet Üniversitesi Siyasi Kurumlar ve Süreçler Bölüm Başkanı Siyasal Bilimler Doktoru Profesör Garik Keryan ise Armenpress'e, Ermenistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının gelişmesinden sonra yaklaşık 30 yıl boyunca Ermenistan'ın dışarıda kaldığını hatırlattı. Dağlık Karabağ ihtilafı nedeniyle bölgesel işbirliği ve "Ermenistan'ın hariç tutulmayacağı enerji, siyasi, ekonomik veya diğer herhangi bir işbirliği biçimi yoktur." Bunun tek istisnası, özünde "yarı ömürlü bir yapı" olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'dür.

Dolayısıyla Garik Keryan'a göre Ermenistan'ın bölgesel yalnızlıktan kurtulmak ve bölgesel varlığın "yıkıcı bir unsur" olarak görülmemesi için bu formattaki bölgesel tartışmalara katılması gerekiyor.

"Bize düşman ülke olan Türkiye ve Azerbaycan'ın da bu formatta olduğunu kastediyorsak, onlara katılıp bununla cezalandırmamalıyız, o zaman bu çocukça bir safıktır, çünkü bu iki ülkenin olduğu yerde biz de olmalıyız. Buluşmak, konuşmak, bir şeyler tartışmak için ek bir platform gereklidir. Bir uzman olarak benim dış politika anlayışım, Ermenistan'ın Ay'a uçmak değil, burada hayatta kalmak istiyorsa bölgedeki tüm komşularıyla bir arada yaşamanın kurallarını bulması gerektiğidir. Aya uçmak istiyorsa, sorun yok. Ama bu bölgede hayatta kalmak istiyorsa bunlar Türkiye, Azerbaycan, İran, Gürcistan, Rusya. Bu ülkelerle bir arada yaşamanın kurallarını bulmamız gerekecek."

Ancak Türkolog Ruben Safrastyan, Ermenistan'ın "3+3" formatında katılımının hiçbir fayda getirmeyeceğine inanıyor. Türkolog, Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev'in 2020 yılında Artsakh'ta başlattıkları savaşın sonuçlarını ve bölgede gelişen yeni düzeni pekiştirmek amacıyla "3+3" girişimini alıp almadıkları sorusuna şu yanıtı verdi: evet aslında Türk girişimidir.

Üstelik bu durum ilk değil. Safrastyan, 2008 Ağustos ayında Güney Osetya ve Abhazya'da kısa süreli Rus-Gürcü savaşı patlak verdiğinde dönemin Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bir "Kafkas İstikrar ve İşbirliği Platformu" başlatmak üzere Moskova'ya gittiğini hatırlattı.

Akademisyene göre Türkiye, Rusya'nın silahlı kuvvetlerini bölgede kullanabileceğinden korktuğu için o sırada platformu teklif etti. Bu nedenle Erdoğan, Rusya ile jeopolitik olarak bölgedeki etkisini Türk-Rus olarak ikiye ayırmaya çalıştı. Moskova, bölgede Türkiye ile herhangi bir etkisini paylaşmak istemeyecek kadar güçlü hissettiği için o sırada bunu ciddiye almadı. Ancak bugün durum değişti.

"Rusya'nın Türkiye'ye adım adım bölgemize girerek nüfuzunu güçlendirme fırsatları sunduğunu görüyoruz. Örneğin ilk adım Ağdam'da ortak bir Rus-Türk izleme merkezinin kurulmasıydı. Türkiye'nin neden bu izleme merkezine katılması gerekiyor ve bununla ne ilgisi var? Rusya burada arabuluculuk yapıyor ve onun girişimiyle ateşkes sağlandı. Ve aniden bir Rus-Türk izleme merkezi ortaya çıkıyor. Bu zaten Rusya'nın Türkiye'ye burada nüfuz kazanması için bir şans vermeye başladığının işaretiydi. Buradan, mevcut dönemde, yani ikinci

Artsakh Savaşı'ndan sonra Rusya'nın artık bölgedeki sorunların çözümünde tekel olamayacağı ve nüfuzunu bir ölçüde Türkiye ile paylaşmak zorunda kaldığı sonucunu çıkarıyorum ve sonucu şu: "3+ 3 " "- Ruben Safrastyan.

Türkolog'a göre Rusya'nın "3+3"e katılmasının bir diğer nedeni de Batı'yı bölgesel meselelerden dışlama isteği. Ve Türkiye, Ruben Safrastyan'ın da ikna ettiği gibi, Rusya ve Batı ile ikili bir oyun oynuyor; bir yandan Moskova'yla işbirliği yapıyor ve bölgedeki nüfuzunu genişletiyor, diğer yandan da Batılı müttefiklerini buna ikna ediyor bu bölgede Batı'yı temsil ediyor.

Türkolog, "Bu, Türkiye için ikili bir oyun ve her iki oyunda da kaybedecek neredeyse hiçbir şeyi yok" diye düşünüyor.

Bir diğer büyük oyuncu olan İran'ın "3+3"e katılımına gelince, Ruben Safrastyan'a göre bu platformda Tahran için önemli olan, Batı'nın dâhil olmadığı bir sürece girme fırsatı yakalaması. Burada mevcut ve gücünü ortaya koyuyor.

Armenpress'in muhatabı, "İran'ın bölgemizde aktif bir politika izleme fırsatı ve arzusu olduğunu düşünmüyorum, ancak bu format onun jeopolitik rolünü teyit etmesi için bir fırsat" diye ekledi.

Gürcistan'ın katılımına gelince, siyaset bilimci Garik Keryan'a göre Gürcü tarafının reddetmesinin temel nedeni, Batı'nın müttefiki olması ve "3+3" formatında Batılı bir jeopolitik oyuncunun bulunmaması. Gürcistan'ın reddinin ardından "3+3" formatının "3+3-1" formatına dönüştüğü ortaya çıktı.

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, 8 Aralık'ta Ulusal Meclis'te yaptığı açıklamada, önümüzdeki günlerde Ermenistan'ın katılacağı "3+3" veya "3+2" formatında bir ön toplantı yapılacağını söyledi. Dışişleri Bakan Yardımcısı düzeyinde, Bakan, Başbakan, Ermenistan'ın diğer formatlarda katıldığı bu platformda bu konuların görüşülmeyeceğinin ortaya çıkması halinde Ermenistan'ın "3+3" müzakere formatıyla ilgilenebileceğini vurguladı.

Bunun ardından 9 Aralık'ta Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Güney Kafkasya'da "kalıcı barış ve istikrarın sağlanması" amacıyla önerilen "3+3" formatındaki bölgesel işbirliği platformunun Moskova'da 10 dışişleri bakan yardımcısı düzeyinde ilk toplantısının yapılacağını duyurdu. Ancak Gürcistan Dışişleri Bakanlığı, Tiflis'in "3+3" işbirliği platformuna katılmayı planlamadığı yönündeki tutumunu doğruladı.

10 Aralık'ta Rusya Dışişleri Bakanlığı, "Bölgesel İstişare Platformu 3+3'ün başlatılması hakkında" mesajında, 10 Aralık'ta Bölgesel İstişare Platformu "3+3"ün ilk toplantısının Moskova'da yapıldığını duyurdu. (Rudenko, Azerbaycan Dışişleri Bakan Yardımcısı Kh. Khalafov, Ermenistan Dışişleri Bakan Yardımcısı V. Gevorgyan, Türkiye Dışişleri Bakan Yardımcısı S. Onal ve İran Dışişleri Bakanlığı Genel Müdürü A. Haghghian, eşbaşkanlar) Toplantıya Gürcistan'ın davetli temsilcileri katılmadı. Rapora göre, toplantıda bölgesel çok

tarafli işbirliği olanakları tartişıldı. Taraflar, platformun çalışmasını tüm katılımcıların ilgisini çekecek bu tür pratik konulara odaklama konusunda anlaştılar. Bunlar arasında güven artırıcı önlemler, ticaret, ekonomi, ulaştırma, kültürel ve insani alanlarda işbirliğinin yanı sıra ortak zorluklara ve tehditlere karşı mücadele de yer alıyor. Beş ülkenin temsilcileri, “kapıların” açık olduğu Gürcistan formatına ilişkin çalışmaya katılmakla ilgilendiklerini ifade etti.

HABER – 13 NİKOL PAŞINYAN: “ERMENİSTAN, ERMENİSTAN-TÜRKİYE SINIRINI HİÇBİR ZAMAN SORGULAMADI VE ERMENİ DAVASI HİÇBİR ZAMAN ERMENİSTAN'IN POLİTİKASI OLMADI”

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 24.01.2022
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

“Ermenistan Cumhuriyeti hiçbir zaman Ermeni Davası politikası izlememiştir. Ayrıca örneğin 2005'te Robert Koçaryan, Ermenistan'ın Türkiye'den herhangi bir toprak talebi veya iddiası olmadığını açıkça belirtti.”

Söz konusu açıklama, düzenlenen çevrimiçi basın toplantısında Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin normalleşmesi bağlamında Ermenistan Ermeni Davası'ndan vazgeçebilir ve Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tanıyabilir mi sorusu üzerine Başbakan Nikol Paşinyan tarafından dile getirildi.

Paşinyan, “Serj Sarkisyan da bu açıklamaya atıfta bulundu. Ermeni Davası hiçbir zaman Ermenistan'ın politikası olmadı ve Ermenistan hiçbir zaman Ermenistan-Türkiye sınırını sorgulamadı. Ermenistan-Türkiye sınırını sorgulayan bir Ermeni lider veya hükümet bulamazsınız. Bu politikadan vazgeçmedik.” dedi.

Ermeni soykırımının tanınması konusuna da değinen Paşinyan, bu konudaki tutumlarının hükümet programında ifade edildiğini söyledi.

Paşinyan, “Yine de soykırımı tanıma sürecinin ilerleyici gücünün her zaman diaspora örgütleri olduğunu belirtmeliyiz.” ifadelerini kullandı.

HABER – 14 ERMENİ TARAFI PRAG'DA PAŞINYAN İLE ERDOĞAN ARASINDA BİR GÖRÜŞMENİN İHTİMAL DIŞI OLMADIĞINI AÇIKLADI

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 22.09.2022
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermeni tarafı, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan arasında Prag'da bir görüşme olasılığının altını çizirken şu anda böyle bir görüşmenin

doğrulanmadığını vurguladı. Söz konusu açıklama, Armenpress'in sorusunu yanıtlayan Ermenistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Basın Sekreteri Vahan Hunanyan tarafından dile getirildi.

SORU: Türkiye Cumhurbaşkanı, Ermenistan Başbakanı Paşinyan ile Prag'da bir görüşme olasılığını duyurdu ve orada tüm konuları tartışma fırsatı bulacaklarını kaydetti. Bu açıklamayı nasıl yorumlarsınız?

VAHAN HUNANYAN: Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ile Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Prag'da düzenlenecek etkinlikte bir görüşme yapması ihtimal dışı değil. Aynı zamanda, şu an için böyle bir toplantı doğrulanmadı. Toplantının onaylanması halinde kamuoyunu zamanında bilgilendireceğiz.

HABER – 15 LAVROV'DAN ALİYEV'E: “ERMENİSTAN-AZERBAYCAN İLİŞKİLERİNİN ÇÖZÜM SÜRECİNDE GÖSTERİLEN ÇABALARI MEMNUNİYETLE KARŞILIYORUZ”

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 27.02.2023
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

“Uluslararası ortaklarımızın birçoğu, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki çözüm sürecine katkıda bulunmak istiyor.” Söz konusu açıklama, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, İlham Aliyev ile yaptığı görüşmede söyledi.

Lavrov, “Rusya Devlet Başkanı Putin'in birçok kez söylediği gibi, buradaki tüm ülkeler için karşılıklı saygı ve çıkarlar temelinde iş birliği yapma fırsatı yaratacak durumu istikrara kavuşturmak için her türlü çabayı memnuniyetle karşılıyoruz.” dedi.

Aliyev, 2023 yılının Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesi açısından atılım yılı olmasını umduğunu söyledi ve sözlerine şöyle devam etti: “Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki devletlerarası ilişkilerin düzenlenmesine katkıda bulunmada, Rusya'nın özel rolünden bahsetmeye değer. Geçen yıl bu yönde önemli çabalar sarf edildi, gelecekteki barış anlaşmasının kavramsal niteliği yani iki ülkenin toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin karşılıklı olarak tanınmasını tanımlayan belgeler kabul edildi.

Bu, geçen ekim ayında Prag ve Soçi'de kabul edilen belgelerle doğrulandı. Bu belgeler, bir barış anlaşmasına varılmasının temelidir. Her halükarda bu husumetin sayfasını hızla çevirmek ve Güney Kafkasya'ya barışı geri getirmek için Ermeni tarafı ve dostumuz ve komşumuz Rusya ile olumlu ve yapıcı bir şekilde çalışmaya kararlıyız.

HABER – 16 TÜRKOLOG SON JEOPOLİTİK GELİŞMELER HAKKINDA... TÜRKİYE'NİN HÂLÂ RUSYA İLE BATI ARASINDA MANEVRA YAPACAK KAYNAKLARI VAR

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 12.07.2023
Yazar: MANVEL MARGARYAN	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Şu anda Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın iktidarının son yıllarında dikkat çekici bir diplomatik davranışına tanık oluyoruz; buna göre Türkiye ya Rusya'ya yaklaşıyor ya da Batı'ya biraz daha yaklaşıyor. Üstelik bu durum Türkiye'nin son dönemdeki karmaşık dış politikasının da karakteristik özelliğidir. Bu, Ankara'nın istediği temettüyü almasını sağlamak için yapılıyor.

Bu görüş, Ermenistan Ulusal Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü müdürü danışmanı Türkolog Ruben Safrastyan'ın Armenpress ile yaptığı ve Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerde kaydedilen değişikliklere değinen röportajında dile getirildi.

NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, Türkiye'nin İsveç'in Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'ne üyeliğini yeniden teyit etmeyi kabul ettiğini söyledi ve Türk medyası, yaptırımların kaldırılması ve vize düzenlemelerinin serbestleştirilmesi konusunda Türk hükümetinin Batı'dan tam destek aldığını kaydetti.

"Modernize Amerikan F-16 uçağının temini de Türkiye için son derece önemli. İki gün önce ABD Başkanı Joe Biden'la Erdoğan'ın girişimiyle gerçekleştirilen telefon görüşmesinde konu yeniden gündeme getirilmiş ve Türk lidere muhtemelen bazı sözler verilmişti. Safrastyan, "Batı'dan gelecek mali ve ekonomik destek Türkiye için elbette önemli, özellikle de yıkıcı depremin ardından Türk ekonomisi ve özellikle mali sistem çok zor durumda" dedi.

Safrastyan'a göre bu konuda Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın durumu son derece önemli. Unutulmamalıdır ki Fidan, yükseköğrenim ve tecrübesini ABD'de almış uzun yıllar NATO ile çalışmalarda bulunmuştur. Fidan, Çavuşoğlu'nun aksine daha Batı yanlısı bir zihniyete sahip ve Türk siyasi elitinin daha Amerikan yanlısı çevresini temsil ediyor.

Safrastyan'a göre Ankara, özellikle sürecin AB tarafından son yıllarda dondurulması nedeniyle AB üyeliği konusunu bir kez daha gündeme getirdi.

Türkiye NATO'ya üye olma yolunda İsveç'i desteklerse İsveç oldukça zor ve uzun bir süreç olmasına rağmen Avrupa entegrasyon konularında Türkiye'ye destek sözü verdi. Her şeye rağmen Erdoğan, Batı'ya bir kez daha boyun eğmesi ve uzun süredir devam eden hedeflerini gerçekleştirmesi karşılığında kâr elde etmeye çalışıyor.

Almanya Başbakanı Olaf Scholz'un İsveç'in NATO'ya üyeliğinin Türkiye'nin Avrupa entegrasyonu ile ilişkilendirilemeyeceği yönündeki açıklamasına değinen Safrastyan, AB'nin bu konunun müzakere konusu olmasına asla izin vermeyeceğini vurguladı.

Türkolog, "Bu problem temel fenomenlerle ilgilidir. AB'nin Türkiye'den talepleri var ve ancak bunları yerine getirirse Türkiye Avrupa Birliği'ne üye olabilir, Ankara'nın ise bu talepleri yerine getirmeye niyeti yok. O ülkede insan haklarının korunmasından, hala var olan baskılardan bahsediyoruz dolayısıyla bu aşamada Erdoğan'ın AB'ye girme çabası ciddi değil sadece genel oyunun bir parçası. Türkiye böyle açık bir anlaşmayla AB'ye üye olunamayacağını anlıyor, çelişkiler çok derin." ifadelerini kullandı.

Rusya-Ukrayna ihtilafı bağlamında Türkiye'nin ara buluculuk çabalarına değinen Safrastyan, Türk tarafının Moskova ile yapılan anlaşmayı ihlal ederek Türkiye'yi ziyaret eden Volodimir Zelenski ile "Azak" taburunun beş komutanını Ukrayna'ya iade ettiğini dile getirerek, "Fakat bu adım bile Rusya'ya yönelik keskin bir politika dönüşü olarak değerlendirilmemelidir." diye konuştu.

Safrastyan, "Bu da hesaplanmıştır. Ankara ile Moskova ilişkilerin mevcut seviyesinin taraflara büyük fayda sağladığını çok iyi anlıyor. Türkiye çeşitli alanlarda büyük ortak projelerin uygulanmasını dikkate alarak Rusya'ya yönelik yaptırımlara katılmıyor. Yakın gelecekte Moskova'dan ayrılmalar ve pozisyonun sertleşmesi olsa bile bu iki ülkenin çok yüksek düzeyde bir iş birliğinden vazgeçeceği anlamına gelmez. Türkiye stratejik olarak Batı'nın ayrılmaz bir parçası, ABD'nin müttefiki ve NATO'nun sadık bir üyesi olduğu için etki alanı nispeten küçük olmasına rağmen Rusya ile Batı arasında manevra yapacak kaynaklara sahip." diye konuştu.

Safrastyan, uzmanlar arasında Ankara'nın yukarıda belirtilen siyasi gidişatının ve beklenen yeni tezahürlerinin Moskova ile ilişkilerde kademeli olarak sorunlara yol açabileceği, bunun Güney Kafkasya'daki durumu belirli bir şekilde etkileyeceği görüşü olduğunu ifade etti. Sonra şöyle devam etti: "Süreçlerin geldiği aşamaya bakıldığında bölgemizde Rusya'nın Türk-Azerbaycan ikilisine karşı tavrında bir miktar sertleşme olduğu söylenebilir. Ancak Rusya'nın Türkiye'ye yönelik aynı politikasında büyük değişikliklere veya köklü kaymalara yol açmayacaktır. Ermenistan-Türkiye ilişkilerine gelince; Ankara bu süreci kesinlikle Ermenistan-Azerbaycan sorununun çözümüne bağlamaktadır ve bu anlamda Ermenistan'a yönelik tutumunu asla değiştirmeyecektir. Ermeni tarafı Azerbaycan'ın bazı anlaşmaların imzalanacağı maksimalist taleplerini kabul ederse o zaman Türkiye tamamlanmamış olsa bile olumlu adımlar atacaktır. Aksi halde Ankara'dan bir şey beklemenin anlamı yok".

HABER – 17 CHARLES MICHEL, ERMENİSTAN VE AZERBAJYAN'IN ORTAK AÇIKLAMASINI MEMNUNİYETLE KARŞILADI VE BARIŞ ANLAŞMASI İMZALANMASI ÇAĞRISINDA BULUNDU

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 08.12.2023
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel, Ermenistan ve Azerbaycan'ın ortak açıklamasını memnuniyetle karşılayarak, bunu iki ülke arasındaki ilişkilerde büyük ilerleme olarak nitelendirdi.

Armenpress'in haberine göre Michel, tutukluların serbest bırakılmasını da memnuniyetle karşıladı ve iki ülkeye bir an önce barış anlaşması imzalama çağrısında bulundu.

Michel, X sosyal platformunda şunları yazdı: "Gözetimdeki kişilerin serbest bırakılmasını ve siyasi diyalogun benzeri görülmemiş bir şekilde başlatılmasını özellikle memnuniyetle karşılıyoruz. Taraflar arasındaki diyalogun kurulması ve derinleştirilmesi AB öncülüğündeki Brüksel sürecinin temel hedefiydi. Bugünkü ilerleme önemli bir adımdır. Şimdi liderleri Ermenistan ile Azerbaycan arasında barış anlaşmasını bir an önce sonuçlandırmaya davet ediyorum."

Daha önce de belirttiğimiz gibi Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı'nın Ofisi ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı yönetimi ortak bir açıklama yaparak Azerbaycan'ın 32 Ermeni askerini, Ermenistan Cumhuriyeti de 2 Azerbaycanlı askeri serbest bırakacağını duyurdu.

HABER – 18 AZERBAJYAN, "ERMENİ PROVOKASYONUNA" YANIT OLARAK "İNTİKAM" OPERASYONUNUN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİNİ DUYURDU

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 13.02.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Azerbaycan Devlet Sınır Servisi, 13 Şubat'ta "Ermeni provokasyonuna" (Tert.am) yanıt olarak "İntikam" operasyonunun gerçekleştirildiğini duyurdu.

Servisin basın açıklamasında, "Ermeni tarafının Ermenistan-Azerbaycan sınırında durumu ağırlaştırmaya yönelik her türlü provokasyonuna bundan sonra daha ciddi ve kararlı tedbirlerle karşılık verileceği" belirtildi.

Söz konusu açıklamada, "Olanlardan tamamen Ermenistan'ın askeri-siyasi liderliği sorumludur" denildi.

Dün Azerbaycan, "Ermenistan, "Nerkin Hand" mevzilerinden Azerbaycan birliklerine ateş açtığını" duyurdu.

Bu arada, 13 Şubat günü saat 05.30'dan itibaren Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri birliklerinin Nerkin Hand bölgesinde bulunan Ermeni mevzileri yönünde hafif silahlardan ateş açtığını ve bunun sonucunda ön verilere göre iki askerin hayatını kaybettiğini ve yaralıları olduğunu belirtelim.

HABER – 19 MİRZOYAN ANKARA'NIN ARABULUCULUĞU KONUSUNDA: "AZERBAJYCAN VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU AYNI"

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 09.03.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Armenpress'in haberine göre Ermenistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Ararat Mirzoyan, TRT World televizyon kanalına verdiği röportajda, Türkiye'nin Ermenistan ve Azerbaycan'ı bazı konularda arabuluculuk yapmaya veya en azından birleştirmeye çalışıp çalışmadığı sorusuna yanıt vererek, "Türkiye'nin Ermenistan-Azerbaycan çözüm sürecinde arabuluculuk yapmak için çeşitli girişimlerde bulunduğunu" söyledi.

Mirzoyan, "Evet, buna benzer birkaç girişim gördük. Kusura bakmayın ama arabuluculuk çabasına cevabımız, bu sadece Türkiye için değil, diğer tüm aktörler için de potansiyel arabulucunun pozisyonlarının ve niyetlerinin tamamen dengeli, tamamen tarafsız olduğunu görmemiz gerektiği yönünde oldu. En azından algının Azerbaycan ile Türkiye'nin tutumu aynı olduğu yönünde olduğunu söyleyebiliriz, bu da genellikle arabuluculuk ortamı yaratmıyor. Yine de biz görüşlerimiz ortaya koyduk, bu konuda da yapıcı bir tartışma sürüyor" dedi.

HABER – 20 ARTSAKH HALKININ İHTİYAÇLARININ KARŞILANMASI AMACIYLA GİRİŞİMİN DÜZENLEDİĞİ MİTİNG ÖZGÜRLÜK MEYDANI'NDA GERÇEKLEŞTİ

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 20.03.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

"Armenpress" e göre, mitinge katılanlar, Ermenistan hükümeti tarafından tartışılan Dağlık Karabağ halkının konut ihtiyaçlarının sağlanmasına yönelik proje projesinin, başlatıcıların belirttiği gibi, kolektif çıkarları yansıtmadığını ve yeniden gözden geçirilmesini talep ediyor.

"Üçüncü Artsakh Savaşı Ölü ve Kayıp Askerlerin Yakınları Derneği" adlı sivil toplum kuruluşu başkanı Armen Asryan, yaptığı konuşmada, Dağlık Karabağ'dan zorla yerinden edilen insanlara yönelik konut sağlama projesine karşı olduklarını açıkladı.

Asryan, “Artsakh halkının Ermenistan'da kalmasını, yaratmasını, yaşamasını, potansiyellerini Ermenistan Cumhuriyeti'ne hizmet etmek için kullanmasını istiyorsanız, Artsakh halkına onurlu bir yaşam sağlayacak gerçekçi bir plan planlayın” dedi.

Bu sorunların çözümü için şeffaflıkla çalışan bir fon oluşturulmasını önerdi. Asryan ayrıca mali destek için tüm Ermenilere ve uluslararası finans kuruluşlarına başvurmayı da önerdi. “Minsk Grubu'nun eş başkan ülkelerine başvurun: ABD, Fransa, Rusya. 30 yıldır Artsakh sorununun zorla çözülemeyeceğini söyleyen onlardı, ama Azerbaycan bunun aksini kanıtladı, dolayısıyla zorla yerinden edilmemizin de sorumlusu onlar, onların da dikkat etmesi gerekiyor ki burada ayağa kalkalım. . .”- Armen Asryan'ı ekledi.

Herhangi bir siyasi amaçlarının bulunmadığına dair güvence verdi. Toplantıda konuşan Armen Asryan, “Bizler de hepimiz gibi kaygılı, kalbi kırılmış, buradan göç etmek istemeyen, memleketine dönme umudunu yüreğinde taşıyan sıradan insanlarız” dedi.

Sosyal aktivist, ekonomist Norayr Abrahamyan konuşmasında, Ermenistan hükümetinin Azerbaycan'ın etnik temizlik politikası sonucu zorla yerinden edilen Artsakh halkının istihdam sorununu çözmeye çalışmasına rağmen, iş bulma sorununun Artsakh halkı için sorunlu olduğunu vurguladı. Artsakh. “Birçoğumuz mesleğine uygun iş bulamıyor, kimimiz meslek dışı alanlarda çalışıyor, kimimiz yetersiz ücret alıyoruz. İstihdam edilenlerin ortalama maaşının 80-100 bin dram olduğunu, bunun da Erivan ve çevre yerleşimlerde olduğunu tespit ettik.” - ilişkili sorunlar her zaman orada olmuştur.

Ona göre, bu şartlar altında bu yerleşim yerlerine taşınma durumunda, iş bulan Artsakh sakinlerinin işlerini kaybetmeleri, henüz iş bulamayanların ise iş bulma fırsatı bulamama tehlikesi var. . .

Abrahamyan, Artsakhlılara konut sağlamayı amaçlayan ve Ermenistan hükümetinin sunduğu proje projesinin Artsakhlıların göçüne katkı sağlayacağı görüşünü dile getirdi. Norayr Abrahamyan, “Fakat tüm devlet programları göçe hayır demeli” dedi.

Hükümete, zorla yerinden edilen Artsakh sakinlerine sosyal konut sağlanması amacıyla 40+10 bin dramlık destek programını en fazla 2 yıl süreyle sürdürmesi çağrısında bulundu.

Ermenistan Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal İşler Bakan Yardımcısı Anna Zhamakochyan, “Armenpress”e verdiği röportajda, Dağlık Karabağ'da zorla yerinden edilen insanlara sağlanan parasal desteğin yıl sonuna kadar uzatılması kararının verileceğini söyledi. Ermenistan Cumhuriyeti Hükümetinin yaklaşan oturumunda sunuldu. Konut satın alınabilirlik planı ise geliştirilme aşamasında olup, Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı koşulların netleştirilmesi amacıyla şu anda bu yönde toplantılara devam ediyor. Tartışmalar sadece devlet organları arasında yapılmıyor, Dağlık Karabağ'daki yerel ve tanınmış sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve isimleri de davet ediliyor. Toplantıların amacı, Dağlık Karabağ'ın zorla yerinden edilen halkının Ermenistan'da yaşaması için istikrarlı planlar geliştirirken önerileri

değerlendirmek üzere tüm tarafların görüşlerini dinlemektir. Bakan yardımcısı, zorla yerinden edilen kişilerin ihtiyaçlarının dikkate alınacağını, devletin kapasitesini artırarak ve yeni fonlar çekerek karşılamaya çalışacağımızı söyledi.

Aynı zamanda programın öngördüğü bazı koşullar da zaten açıklığa kavuşturuldu. Özellikle daire alımı veya inşaatı için destek miktarı kişi başı 3 milyon dram olacak. Ayrıca yatırım öncelikli yerleşim yerlerinde konut satın alınması veya yaptırılması durumunda destek miktarı 4 milyon AMD'ye, hatta bireysel yerleşimlerde 5 milyon AMD'ye çıkacak.

Program, Dağlık Karabağ'dan zorla yerinden edilen kişilerin Ermenistan'da istikrarlı bir yaşam sürmelerini desteklemeyi amaçladığından, programın yararlanıcıları Ermenistan Cumhuriyeti vatandaşlığı kazanmış kişiler olacak.

HABER - 21 KARABAĞ ERMENİLERİ İSTEMEDEN EVLERİNİ TERK ETTİLER, GERİ

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 13.07.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

İran İslam Cumhuriyeti'nin Ermenistan Cumhuriyeti'ndeki Olağanüstü ve Tam Yetkili Büyükelçisi Mehdi Sobhani, Dağlık Karabağ'daki Ermeni nüfusunun gönüllü olarak vatanlarını terk etmediğini, bu nedenle onların gönüllü olarak evlerine dönmeleri için koşulların yaratılması gerektiği görüşünü dile getirdi...

Armenpress'in haberine göre İran'ın Ermenistan Büyükelçisi, "Azatutyun" radyo istasyonuna verdiği röportajda, Güney Kafkasya'nın ana aktörlerinden biri olan İran'ın bu sorunun çözümünü nasıl gördüğü sorusuna değinerek şunları söyledi: Peki Azerbaycan, Artsakh Ermenilerinin toplu geri dönüş hakkına saygı gösterecek mi?

"Karabağ halkının haklarına ilişkin tutumumuz açıktır. Biz Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü tanıyor ve vurguluyoruz ama aynı zamanda Karabağ'da yaşayan Ermenilerin haklarına da saygı gösterilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu soru bir yara gibidir ve o yaranın iyileşmesi gerekir. Ve eğer o yara iyileşmezse yeniden açılması mümkündür. Sürdürülebilir barıştan bahsederken o yarayı da hesaba katmak lazım. Mehdi Sobhani konuşmasında, Karabağ halkının kendi iradesi dışında evlerini terk ettiği gibi, onların da kendi evlerine gönüllü olarak dönebilmeleri için gerekli koşulların oluşmasını umuyoruz" dedi.

Büyükelçi, Dağlık Karabağ'daki Ermeni nüfusunun güvenliğinin sağlanmasının gerekli olduğu yönündeki tespite şu cevabı verdi:

"Doğal olarak bölgeyi terk etmelerinin asıl sebebi kendilerini güvende hissetmemeleriydi. Ben bizzat Karabağ halkıyla konuştum, mülteciler gelince bizzat Kapan'a gittim, daha sonra onlarla konuştum. "Biz kendi isteğimizle evlerimizden çıkmadık" dediler. Kimse kendi isteğiyle

evinden çıkmıyor. Kendilerini güvende hissetmediklerini bu nedenle evlerini terk ettiklerini söylediler. Kendi istekleriyle gelmediler ama onların da gönüllü olarak evlerine dönmeleri için koşulların oluşmasını umuyoruz.”

Güvenliğin sağlanması için Dağlık Karabağ Ermenilerinin belli bir özerkliğe sahip olup olmaması sorusuna da değinen Büyükelçi Sobhani, bu konuda diyalog ve müzakerelerin yapılması gerektiğini kaydetti.

“Şartlar ne olursa olsun bu konuda diyalog ve müzakerelerin olması gerekiyor. Onlar adına kararı siz ve biz verelim. Büyükelçi, müzakere etmeleri gerektiğini düşünüyorum” dedi.

Bu müzakerelerin kimler arasında yapılması gerektiği sorusunu yanıtlayan büyükelçi, bunun her iki tarafın da anlaşması meselesi olduğunu vurguladı.

Büyükelçi Mehdi Sobhani vurguladı “Nasıl başlaması gerektiği iki taraf arasında bir anlaşma meselesidir. Amaç, bahsettiğiniz güvenliği ve onların haklarını elde etmek olmalıdır.”

HABER - 22 “BELGESEL VE BİLİMSEL-TARİHSEL ARAŞTIRMALARIN MERKEZİNDE 44 GÜN SÜREN ARTSAKH SAVAŞI” TEMATİK KİTABIN TANITIMI GERÇEKLEŞTİ

Yayın Organı: Armenpress	Yayın Tarihi: 07.10.2024
Yazar: Manvel Marganyan	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü toplantı salonunda “Güney Kafkasya güç oranının dönüşümü ve Artsakh 2020” gerçekleştirildi. “Savaş” kitabının sunumu. 2020 Artsakh savaşı sırasında şehit olan kahramanların anısına ithaf edilmiştir.

“Armenpress”in haberine göre kitabın editörü ve Doğu Araştırmaları Enstitüsü müdür vekili Gohar Iskandaryan, gazetecilerle yaptığı görüşmede bu çalışmanın Milli Eğitim Bakanlığı Bilim Komitesi'nin mali desteğiyle gerçekleştirildiğini belirtti. , Ermenistan Cumhuriyeti Bilim, Kültür ve Spor ve araştırma 2021'den 2021'e kadar üç yıl sürdü. 24 yıl. Kitap, bu birkaç yılda ülkemize ne olduğunu nihayetinde anlamak isteyen genel kamuoyuna yöneliktir.

Kitabın yazarları arasında araştırmacılar Lianna Petrosyan, Christine Melkonyan, Artyom Tonoyan, Sergey Minasyan ve Beniamin Poghosyan yer alıyor.

“Asıl amaç, Ermenistan çevresinde yaşanan ve bizzat şahit olduğumuz olayların birçok farklı şekilde yansıtıldığı böyle bir çalışmayı ortaya koymaktı. Biraz daha büyük bölümler olsa da yazarlara eşit bölümler ayrılmıştır. Sayfa sayısına değil, ülkelerin bölgeye katılım koşullarına ve uyguladıkları süreçlere dikkat ettik. Deneyimli yazarlar sadece makale yazmakla kalmadı, aynı zamanda ilgili araştırma ve izlemeyi de gerçekleştirdi, değerli materyallerin edinimini

gerçekleştirdi. Yazarların her biri alanında bilim insanı olarak bölgede yaşanan olayları profesyonel bir bakış açısıyla sunmuşlardır” dedi.

Kitap Doğu Araştırmaları Enstitüsü'nün internet sitesinde yayınlanacak ve herkes ücretsiz olarak indirip okuyabilecek. Mümkün olması halinde eser yabancı dillere de tercüme edilecektir.

Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü Müdürü Ashot Melkonyan ise sadece bölgesel güçlerin varlığından değil, aynı zamanda dış etkenlerden de kaynaklanan ciddi yeni bölgesel gelişmelerin beklendiğini kaydetti. Buradaki bölgesel değişimlerle büyük ölçüde ilgilenen güçler var, dolayısıyla Artsakh sorunu bugün daha çok siyaset bilimcilerin çalışma alanına giriyor.

Melkonyan “Tahminlerde bulunmaları gerekiyor, bunun sonucunda da paralel olarak tarihsel araştırmalar yapabileceğiz. Artsakh sorununu da Azerbaycan'ın Artsakh sorununun çözüldüğünü ilan ederek çok daha alaycı ve küstahça davranmaya devam etmesi açısından ele almak gerekir. Sözde eski sakinlerini ve burada olduğundan yüzbinlerce fazlasını Ermenistan'a geri döndürmeye çalışırken, paralel olarak sözde “Zengezur Koridoru” konusunu da ortaya koyarak süreci sürdürmeye çalışıyor. Azerbaycan bu şekilde Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerindeki gerginlik sürecini durdurmuyor” dedi.

Ona göre Artsakh konusunun sürekli bir araştırma konusu olması ve bu tür değerli eserlerin çokça yazılması gerekir.

Melkonyan, “Kazandığınızda herkes zaferin defnesini almaya çalışır ama yenilgi olduğunda 44 gün savaşından 2023 olaylarına kadar yazılan kahramanlık sayfaları bile gölgede kalır ve kahramanlık ortaya çıkar. Sorunun nihai olarak kapanmamasını istiyorsak, 19 Eylül 2023 olayları da dahil olmak üzere katılan kahramanların gölgede kaldığı tüm meşru müdafaa mücadelelerini ele almalıyız. Biz tarihçilerin bu konuyu ele alması lazım.” diye vurguladı.

Kitap birkaç bölümden oluşuyor. Gohar Iskandaryan, Ermenistan ve İran'ın yeni bölgesel zorluklarla ilgili yaklaşımlarına değindi. Ermenistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından sonra oluşan Ermenistan-İran ilişkilerini, İran'ın Artsakh sorununa yaklaşımlarını ve son Artsakh savaşına ilişkin komşu ülkenin konumunu aktardı. Yazar saha çalışması yaptı, Ermenistan Cumhuriyeti'nin eski cumhurbaşkanları Serj Sarkisyan ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin akredite büyükelçileri Robert Kocharyan ile röportajlar yaptı. Dışişleri Bakanlığı'nın tarihi ve diplomatik arşivi, Artsakh sorununa ilişkin geniş bir bölümün yer aldığı İran Cumhurbaşkanı Ali Ekber Rafsancani'nin anılarının yanı sıra eski İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif'in anılarının da yer aldığı son Artsakh savaşı ve İran'ın arabuluculuk misyonunun girişimleri hakkında ilginç gerçekler kullanıldı.

Lianna Petrosyan, 1991-2023 Ermenistan-İran ekonomik ilişkilerine değindi. Ermeni Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Servisi'nin (şu anda Ermeni Cumhuriyeti İstatistik Komitesi) verilerini kullandı ve İran basınını izledi.

Kristine Melkonyan'ın çalışmasının konusu Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki dış politikasıdır (1991-2023). Çalışmayı yürütürken aynı zamanda saha çalışmaları da yürüttü, toplantılar düzenledi, tartışmalar düzenledi, alanın Ermeni ve yabancı analistleriyle röportajlar yaptı, Türk basınını takip etti. Melkonyan, Türkiye'nin Güney Kafkasya cumhuriyetleriyle son otuz yılda oluşturduğu ilişkileri ve 44 gün savaşının ardından bölgedeki konumlarını güçlendirmede yeni bir aşamanın başladığını anlattı.

Alen Ghevondyan, Ermenistan ile Rusya arasındaki ilişkileri, Ermenistan ile Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü arasındaki ilişkileri ve Güney Kafkasya'daki güç dengesinin dönüşümünün gelinen aşamasını gözlemledi. Sadece saha çalışması yapmakla kalmadı, konuyla ilgili tüm belgesel ve sözleşmeli alanı da inceledi. Ghevondyan, hem Ermenistan Cumhuriyeti-Rusya ilişkilerinde hem de Ermenistan Cumhuriyeti-KGAÖ iş birliği çerçevesinde var olan tüm sorunlara dikkat çekti. Artyom Tonoyan, Azerbaycan'ın dış politikasının (1991-2023) ana yönlerini ve özelliklerini inceledi. Yazar, ilk Artsakh savaşında yenilgiye uğrayan Azerbaycan'ın nasıl toparlandığına ve ne tür çalışmalar sayesinde Artsakh meselesini kendi tercih ettiği gündeme göre askeri yollarla çözebildiğine dikkat çekti. Tonoyan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın konuşmalarını da değerlendirdi.

Sergey Minasyan Gürcistan'ın dış politikasının bölgesel yaklaşımlarını araştırdı. Gürcistan'ın bağımsızlıktan bu yana ne tür siyasi değişimler geçirdiği ve Artsakh savaşı sırasında nasıl konumlandığı konusuna değindi. Ayrıca güncel Ermeni-Gürcü ilişkilerini de analiz etti.

Beniamin Poghosyan ayrıca ABD ve Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya'daki (1991-2023) politikasına da değindi. Araştırmacı, özellikle Artsakh'taki 44 günlük savaş sırasında kolektif Batı'nın çıkarlarını ve bölgemize yönelik benimsedikleri politikayı gösterdi.

Kitabın sonunda yine söz konusu program çerçevesinde gerçekleştirilen uluslararası konferansa ilişkin bilgiler yer almaktadır.

HABER - 23 "HAKİKAT"- "KARABAĞ" KOMİTESİNE BENZER BİR HAREKET OLUŞTURULMAYA ÇALIŞILACAK

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 05.03.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Hiç şüphe yok ki, Ermenistan'da yeni bir ulusal hükümet kurma zamanı ve ihtiyacı çoktan olgunlaştı ve bu konuda toplumun çoğunluğu arasında bir fikir birliği oluştu. Bunu hem çeşitli merkezlerin yayınladığı anket ve araştırmalar, hem de kamuoyundaki algılar kanıtıyor. Çeşitli

anketler yüzde 60'tan fazlasının ülkeye liderlik edecek yeni bir siyasi güç görmek istediğini gösteriyor.

“Geçmiş” gazetesinin haberine göre, son dönemde iç siyaset alanında dikkat çekici “suallı” süreçler yaşanıyor. Kaynaklarımız, çeşitli siyasi güçler ve isimler arasında çeşitli platformlarda neredeyse her gün toplantılar yapıldığını ancak şu ana kadar açıklanmadığını aktarıyor.

Bu toplantıların ana konusu, ülkenin adeta nihai yıkımına yol açan otoritelerden bir “üçüncü güç” yaratarak kurtulmak için kaynakların birleştirilmesi ve birleştirilmesinin gerekliliğidir.

Muhataplarımızdan birinin belirttiği gibi, “ne Rusya yanlısı ne de Batı yanlısı”, milli değerleri taşıyan kişi ve güçleri bir araya getirme arzusunun olduğu bilgisine sahibiz. Halk, temelde liderlerin deyim yerindeyse meydan tarafından “kutlandığı” “Karabağ” komitesine benzer bir hareket oluşturmaya çalışılacağını söyledi. Aynı zamanda söz konusu konsolidasyonun lider adayı olarak oldukça ilginç, hatta bazı açılardan şaşırtıcı isimler ortalıkta dolaşüyor.

Şimdilik bu isimleri mümkün olduğu kadar kamuoyuna duyurmaktan kaçınıyorlar, ancak aldığımız bilgilere göre yakın gelecekte “üçüncü” alanında ilgili kutupların oluşturulmasına ilişkin “kartların açılması” duyuruları da yapılacak.

HABER – 24 KARABAĞ'A GİRDİĞİMİZ GİBİ İSRAİL'E DE GİRECEĞİZ. ERDOĞAN'IN TEHDİDİ VE TEPKİLERİ

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 29.07.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Libya ve Karabağ'da olduğu gibi Türkiye'nin İsrail'e girebileceğini söyledi.

Erdoğan, “Karabağ'a ve Libya'ya nasıl girdiysek, onlara (İsrail'e) karşı da harekete geçebiliriz. Hiçbir şey imkânsız değildir. “Güçlü olmamız lazım” dedi.

İsrail, Erdoğan'ın açıklamasına yanıt verdi.

“Erdoğan, Saddam Hüseyin'in izinden gidiyor ve İsrail'e saldırı tehdidinde bulunuyor. İsrail Dışişleri Bakanı Katz, X platformunda “Ona sadece Irak'ta ne olduğunu ve bunun nasıl bittiğini hatırlatın” diye yazdı.

Türkiye Dışişleri Bakanlığı, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'yu Hitler'in akıbetiyle tehdit etti.

“Gazze Şeridi'ndeki durumun sorumlusu İsrail Başbakanı'dır, Nazi lideri Hitler gibi kendi yaşamına da son verebilir. Soykırım Netanyahu'nun sonu Hitler'in sonuyla aynı olacak. Filistinlileri yok etmeye çalışanlar, soykırım yapan Naziler gibi yaptıklarının hesabını

verecekler. Türkiye Dışışleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, “İnsanlık Filistinlilerin yanında olacak, onları yok etmeyeceksiniz” denildi.

Buna karşılık Türkiye Dışışleri Bakanı Hakan Fidan da X platformunda yazdı.

“Cumhurbaşkanımız insanlığın vicdanının sesi olmuştur. Bu haklı sesi susturmak isteyen başta İsrail olmak üzere uluslararası Siyonist çevreler büyük bir alarma geçmiş durumda. Tarih, tüm soykırımcılar ve onların destekçileri için aynı şekilde sona eriyor.”

HABER – 25 “DAĞLIK KARABAĞ'A DÖNME İHTİMALİ VARDI VE VAR”. (ZAHAROVA)

Yayın Organı: Panorama.am	Yayın Tarihi: 16.10.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Dağlık Karabağ nüfusunun geri dönüşü ihtimali vardı ve hala da var ve Moskova bu konuda mümkün olan her şekilde desteğe hazır. Rusya Dışışleri Bakanlığı resmi temsilcisi Maria Zakharova bunu haftalık brifingde söyledi.

Diplomat, insanları kendi yerlerinden mahrum etmenin ne demek olduğunu bilen bir ülkenin Dışışleri Bakanlığı'nı temsil ettiğini kaydetti.

“Geri dönüş ihtimali vardı ve var. Eğer insanlar evlerini ve tanıdık yerlerini korumakla ilgileniyorlarsa, o zaman bu fırsattan yararlanmalılar... Rusya, koşullar, trajediler ve çatışmalar nedeniyle, insanları kendi memleketlerinden mahrum etmenin nasıl bir şey olduğunu diğer ülkelerden daha iyi biliyor. Bize başvuruları her zaman destekliyoruz, kabul ediyoruz, onlara çalışma ve eğitim fırsatları sağlıyoruz. Her şeyi yasal olarak formüle ediyoruz. Ve bu insanların kaderi konusunda büyük bir sorumluluk taşıyoruz” dedi Zakharova. Azerbaycan'ın Eylül 2020'deki askeri saldırısının ardından 115.365 kişinin Artsakh'tan zorla yerinden edildiğini hatırlatmakta yarar var.

HABER – 26 YERİNDEN EDİLEN HERKESE, KARABAĞ'A ONURLU VE GÜVENLİ BİR ŞEKİLDE DÖNME FIRSATI TANINMALIDIR

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 12.01.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, “Ermenistan ve Azerbaycan yetkilileri, barış görüşmelerinde insan haklarının korunmasına dikkat etmeli ve çatışmalardan etkilenen tüm kişilerin insan haklarının korunmasına yönelik katkı güvenceler sağlamalıdır” dedi. 16-23 Ekim 2023 tarihleri arasında Dağlık Karabağ dahil Ermenistan ve Azerbaycan'a yaptığı ziyaret sonrasında gözlemlerini yayınladı. Onlarca yıldır ilk kez böyle bir insan hakları misyonunun

Karabağ bölgesini ziyaret edebildiği kaydedildi. Ziyaretin nedeni, Azerbaycan'ın eylül ayının sonundaki askeri saldırısı sonucunda sadece birkaç gün içinde Ermenistan'a kaçan 101.000'den fazla Artsakh Ermeni'sinin toplu olarak sınır dışı edilmesi idi. Nüfusun Stepanakert'ten ayrılmasının ardından komiser, boş sokaklara, terk edilmiş alanlara ve sivillerin neredeyse tamamen yokluğuna tanık oldu. Komiser, duyduklarına ve gördüklerine dayanarak, Eylül 2023'ün sonunda Dağlık Karabağ Ermenilerinin herhangi bir taraftan herhangi bir güvenlik veya koruma garantisi almadan evlerini terk ettikleri ve evlerini terk etmenin mümkün olan tek ve makul seçenek olduğu sonucuna vardı.

Ona göre, Ermenistan'a kaçan Artsakh vatandaşlarına ve özellikle de savunmasız gruplara mensup olanlara, gerekli tüm desteğe acil, orta vadeli ve uzun vadeli erişim garanti edilmelidir.

Komiser, "Avrupa Konseyi'ne üye devletler, yerinden edilmiş kişilerin ve onlara ev sahipliği yapan nüfusun insani ihtiyaçlarının tam olarak karşılanmasını sağlamak için mali desteğe odaklanmalıdır." diye ekledi.

Komiser, yerinden edilmiş Artsakh vatandaşlarına, bu noktada varsayımsal görünse bile, özellikle vatandaşlık ve hukuki statü konusunda esnek çözümler bulmak da dahil olmak üzere onurlu ve güvenli bir şekilde geri dönme fırsatı verilmesi gerektiğini vurguladı.

Mijatoviç'e göre Azerbaycan makamları, Karabağ Ermenilerinin bıraktığı malların yağma, hırsızlık veya zilyetlikten korunmasını sağlamakla yükümlüdür. Raporda, Karabağ bölgesinde kalan az sayıdaki etnik Ermeni'nin de serbest dolaşmaları da dahil olmak üzere insan haklarının korunmasına ilişkin her türlü olanaktan yararlanması gerektiği belirtildi.

Azerbaycan hükümetinin ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin Karabağ bölgesine dönüşünü kolaylaştırmak için attığı adımları memnuniyetle karşılayan komiser, tüm ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin mümkün olan en kısa sürede güvenli ve onurlu bir şekilde geri dönmelerini umduğunu ifade etti.

HABER - 27 BAKÜ, ERMENİLERİ KARABAĞ'A DÖNDÜRMEK İÇİN HİÇBİR ŞEY YAPMADI(KİRAKOSYAN)

Yayın Organı: Tert.am	Yayın Tarihi: 16.04.2024
Yazar: Editör	Ülkesi: Ermenistan
Dili: Ermenice	Çeviri Şekli: Tam Metin

Azerbaycan, BM Uluslararası Adalet Divanı'nın 17 Kasım 2023 tarihli kararında talep ettiği gibi Dağlık Karabağ Ermenilerinin güvenli bir şekilde geri dönüşünü sağlamak için hiçbir şey yapmadı.

Ermenistan Cumhuriyeti'nin uluslararası hukuk işlerinden sorumlu temsilcisi Yeghishe Kirakosyan, Lahey'deki mahkemenin bugünkü oturumunda "Ermenistan vs. Azerbaycan ve Azerbaycan vs. Ermenistan" davalarının duruşması sırasında açıklamalarda bulundu.

"Azerbaycan, 17 Kasım 2023 tarihli kararda belirtildiği gibi, 19 Eylül 2023'ten sonra Dağlık Karabağ'dan ayrılan ve geri dönmek isteyen insanların bunu güvenli ve engelsiz bir şekilde yapabilmelerini sağlamak için hiçbir şey yapmadı. Azerbaycan, yıllarca süren tehditlerin ardından bölgede etnik temizlik gerçekleştirdi ve şimdi bunu yoğunlaştırarak, Ermeni kültürel ve dini mirası da dahil olmak üzere Ermeni varlığının tüm izlerini sistematik olarak siliyor. Bütün bunlar şu anda, dava mahkemede incelenmeden önce oluyor" dedi.

